

arsboni

elektronikus folyóirat

I. évfolyam

2013. évi 2. szám

www.arsboni.hu

ISSN 2064-4655

Kiadja a Stádium Intézet
Budapest, Akadémia utca 11. mfsz. 3/A
stadiumintezet@gmail.com
arsboni@arsboni.hu

Felelős szerkesztő:
Orbán Endre

Szerkesztők:

Dobos Zoltán
Gál István
Klemencsics Andrea
Kocsis Gergő
Mátyás Ferenc
Milánkovich András
Molnár Benedek

Németh Márton
Rokob Balázs
Szalbot Balázs
Szentgáli-Tóth Boldizsár
Tóth Péter
Trombitás Mónika
Weidinger Péter

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ HELYETT	4
Mérlegen az Alaptörvény	
Interjúrészesetek, sajtóvisszhang	5
ELEMZÉSEK	17
Dobos Zoltán: Nem jár egyéni kompenzáció az adatvédelmi jogsértésért	17
Gyömbér Béla: A DRM rendszer szerzői jogi aspektusai	20
Kocsis Gergő: Engedélyezett háború?	24
Kocsis Gergő: Ukrajna két Európa között	26
Mátyás Ferenc: Arany Málna díjas kodifikáció a Vidékfejlesztési Minisztériumban	29
Mátyás Ferenc: Jogalkotási rekord: folyamatban!	32
Mátyás Ferenc: Kampány – Csendet kérünk!	35
Mátyás Ferenc: Változás az EU Hivatalos Lapjának közzétételében	38
Milánkovich András: Karácsonyi ének	40
Milánkovich András – Szentgáli-Tóth Boldizsár: Kié a Margitsziget? I.	43
Milánkovich András – Szentgáli-Tóth Boldizsár: Kié a Margitsziget? II. – Egy népszavazás margójára.....	46
Nagy Gergő: A sérelemdíj és felelősségbiztosítás viszonyának egyes kérdései	49
Németh Márton: Választások Németországban: egy reform tanulságai	53
Orbán Endre: A Teczár-ügy	59
Rajnai Anna: Jogellenes az Amazon-adó? Avagy miért (nem) kell adózni az Amazonnak	61
Rokob Balázs: Drónok harca	65
Szabó András: Megrontás, szexuális visszaélés – hogy is van ez? I.	67
Szabó András: Megrontás, szexuális visszaélés – hogy is van ez? II.	70
Weidinger Péter: Hatályba lépett az új Btk. – Európa legszigorúbb büntető törvénykönyve? I.	73
Weidinger Péter: Hatályba lépett az új Btk. – Európa legszigorúbb büntető törvénykönyve? II.	75
STRASBOURG FIGYELŐ	78
Orbán Endre: Strasbourg Figyelő 1.	78
Klemencsics Andrea: Strasbourg Figyelő 2.	82
Orbán Endre - Klemencsics Andrea: Strasbourg Figyelő 3.	84
VÁLASZTÁSOK 2014	86
Polonkai Éva – Schattmann Dorka: Összefoglaló az Európai Választási Szakértők Egyesülete és a Mathias Corvinus Collegium szemináriumsorozatáról	86
INTERJÚK	90
Orbán Endre: Szakmai gyakorlat Párizsban.....	90
Orbán Endre: Az Európai Ifjúsági Parlament	93
Szabó Tibor Zsombor: Fit für Europa.....	95

ARS FORI.....	99
Németh Márton – Orbán Endre: Új ombudsmant választott az Országgyűlés	99
PÁLYÁZATI EREDMÉNYEK.....	107
Szarka Evelin: A tiltott szavak országa – Dióhéjban a kubai sajtó szabadságáról	108
Fedor Anett: A felismerésre bemutatás vizsgálatának fontossága egy rablás tükrében..	112
Pálffy Tamás: Imagine the law	118

ELŐSZÓ HELYETT

*Ius est ars boni et aequi.
A jog a jó és a méltányos művészete.*

Tisztelt Olvasónk!

December 10-én jelent meg az Ars Boni kiadója, a Stádium Intézet első kiadványa a HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó gondozásában.

A **Molnár Benedek**, **Németh Márton** és **Tóth Péter** által szerkesztett, valamint **Paczolay Péter** előszavával megjelenő kötet célja, hogy a közélet iránt érdeklődő közönség számára képet nyújtson azokról a kihívásokról, amelyek elé az Alaptörvény elfogadása óta a hazai politikai és alkotmányos kultúra néz. Mindazokhoz szól, akik szeretnék a napi politikai csatározások egysíkú értelmezésein túl is megismerni országunk új alkotmányát, és kíváncsiak arra, hogy hogyan látja nyolc különböző értékrendű, de a legelismertebbek közé tartozó alkotmányjogász az Alaptörvény megszületésének következményeit. A kötet amellet, hogy lehetőséget ad az interjúalanyoknak a véleményük kifejtésére, megpróbálja őket vitára készíteni az ellentétes álláspontokkal, vagy nem ritkán saját korábbi véleményükkel. Dinamikus, interaktív interjúk születtek, ahol az interjúalanyoknak nem volt lehetőségük mellébeszélésre.

Kötetünkben a következő alkotmányjogászokat szólaltattuk meg: **Sólyom László** volt köztársasági elnök, az Alkotmánybíróság korábbi elnöke, **Tölgyessy Péter** volt országgyűlési képviselő, politikai elemző, **Kukorelli István** volt alkotmánybíró,

egyetemi tanár, **Herbert Küpper** a regensburgi Kelet-Európai Jogi Intézet magyar joggal foglalkozó tudományos referense, **Jakab András** az MTA Jogtudományi Intézet igazgatója, **Patyi András** a Nemzeti Közszerológiai Egyetem rektora és a Nemzeti Választási Bizottság elnöke, **Tordai Csaba** volt jogi és koordinációs szakállamtitkár, alkotmányjogász, **Trócsányi László** volt alkotmánybíró, Magyarország párizsi nagykövete.

Szeretnénk megragadni a lehetőséget, hogy itt is köszönetet mondjunk mindazoknak, akiknek a segítségével ez a könyv nem jöhetett volna létre. Mindenekelőtt köszönettel tartozunk Kukorelli István professzor úrnak, aki kezdetektől segített és bátorított minket a kötet megjelentetésében. Hálásak vagyunk stratégiai partnerünknek, a Mathias Corvinus Collegiumnak és vezetőinek, Tombor Andrásnak és Szalai Zoltánnak a tanácsaikért és támogatásukért. Szeretnénk megköszönni a kiadó részéről Frank Ádám segítségét, aki fontos szerepet vállalt abban, hogy megjelenhessen ez a mű.

Köszönjük mindazoknak az önzetlen segítségét, akik az interjú elkészítésében, valamint az olykor lélekölő gépelési és szerkesztési munkálatokban kritikájukkal, tanácsaikkal vagy egyéb módon járultak hozzá kötetünk sikeréhez: Dunai Szilviának, Szalbot Balásznak, Kiss Anna Ritának, Dobos Dórának, Orbán Andrásnak, Ottóffy Zsófiának, Molnár Gergelynek, Barna Dánielnek, Mátyás Ferencnek, Mező Rékának, Milánkovich Andrásnak, Szentgáli-Tóth Boldizsárnak, Weidinger Péternek, Kocsis Gergőnek, Zagyva Dánielnek, Derzsi Vandának, Fárizs Fanninak, Tóth Juditnak. Végül, de nem utolsósorban köszönettel tartozunk Dezső Ilonának a borító megalkotásáért, és szeretnénk köszönetet mondani az interjú fotóinak elkészítéséért Gyenis Ajándoknak, Tarján Katának és legfőképpen Orbán Attilának.

Interjúrészletek, sajtóvisszhang

Sólyom László volt köztársasági elnök, az Alkotmánybíróság korábbi elnöke

Sokszor megvédte a '89-es alkotmányt, ugyanakkor azt is kijelentette, hogy az nem volt hibátlan. Mely területeken voltak a régi alkotmány hibái? Hol szorult mindenképpen módosításra?

A hibák kijavítását az Alkotmánybíróság elvégezte. Például működését rögtön az alapjog-korlátozásmódszertanának kritikájával kezdte, ahol a hatályos szöveggel szemben elkezdte kiépíteni a szükségesség-arányosság és a lényeges

tartalom sérthetlenségének kritériumait. Az alkotmányszöveget hagyni kell élni, viszont az alkotmányos gyakorlat kibontakozása során elvi alapú, koherens értelmezésre kell törekedni. Ez egyben az állandó önreflexió és önjavítás folyamata.

Sokan bírálták az Alaptörvény elfogadásának körülményeit. Ön hogyan látja az Alaptörvény születését? Megfelelő legitimációs alapokon nyugszik Magyarország új alkotmánya?

Ha formálisan nézzük, akkor az új alkotmány érvényességét nem lehet megkérdőjelezni. A Parlament alkotmányozó hatalomként lépett fel, és a megkívánt többséggel elfogadta az Alaptörvényt. Az Alaptörvény elfogadásának körülményei - amire a kérdés vonatkozik - persze többet ölel fel, mint az elfogadás aktusát. Ide tartozik maga az alkotmányozás folyamata is. Az alkotmány a társadalom és az állam alapvető működési normáit tartalmazza, ezért ezekben a kérdésekben széleskörű egyetértés szükséges, amelynek az alkotmányozó munkában is meg kell jelennie. Ehhez képest egypárti alkotmányozás folyt, amelyben az ellenzék nem vett részt. Sőt, magának az Országgyűlésnek is csupán formális szerep jutott. Talán nem kell emlékeztetni senkit az Alkotmányelőkészítő Bizottság által alkotott koncepció félretételére, a csupán a végszavazás előtt néhány héttel ismertté vált szövegre, a kormányoldalon is üres padosorokra a vitában, vagy az utolsó utáni pillanatban előterjesztett, lényegét érintő módosító javaslatra a bírák nyugdíjazása ügyében.

Képes lesz rá az Alaptörvény, hogy meghaladja a régi alkotmány társadalmi elfogadottságát?

Végig lehet venni, hogy az összes olyan negatívum, amit az 1989-es, első jogállami alkotmánnyal szemben föl szoktak hozni, most kísértetiesen megismétlődött. Az elfogadás törvényességéhez ott sem férhetett kétség, az Országgyűlés szabályosan megszavazta az alkotmányt. A parlamenti vita azonban akkor sem volt tartalmasabb vagy hosszabb, az alkotmányt megszövegező Kerekasztalnak pedig éppoly kevésbé volt felhatalmazása, mint az Alaptörvényt megfogalmazó Szájer Józsefnek és Gulyás Gergelynek. De a Kerekasztal ülései legalább nyilvánosak voltak, még ha a sajtó érdeklődése hamar el is lobbant. A mostani alkotmányozás viszont titokban folyt, és elődjénél sokkal kevésbé fejez ki közakaratot. A '89-es alkotmány ugyanis azt a változást testesítette meg, amelynek az alaptételeivel – a többpártrendszerű jogállammal és a piacgazdasággal – mindenki egyetértett. Az elfogadottságot nem a keletkezés körülményei, nem is a puszta szöveg, s legkevésbé a propaganda, hanem az alkotmány valóságos érvényesülése, az „alkotmányos valóság” teremtheti meg. Ismert példa erre a német alaptörvény meggyökerezésének folyamata – vagy éppen az alkotmányosság szerencsés fogadtatása Magyarországon elsősorban az Alkotmánybíróság aktivizmusa és az actio popularis révén.

Volt alkotmányozási kényszer Magyarországon?

Az 1989-es alkotmányhoz képest az Alaptörvénynek kevés lehetősége volt újat adni. A régi alkotmányról százszor is elmondtuk, hogy Európában ennél jogállamibb alkotmányt nehéz lenne csinálni, hiszen mindenben megfelelt az ún. „közös európai alkotmányos hagyománynak”. Alkotmányozási kényszer tehát nem volt. A kormánypártok mesterséges ellenséggéppel próbálták ezt pótolni; azzal, hogy a '89-es alkotmányt az

elmúlt húsz év politikai sikertelenségeiért bűnbakká tették. Valami újat akartak adni, s feltehetőleg azt a katarzis-élményt is pótolni szerették volna, amit 1989-90-ből oly sokan hiányoltak. Ilyen élményt azonban a már jellemzett alkotmányozási eljárás eleve nem adhatott. Az, hogy húsvétinak nevezték, a képeskönyves díszkiadások és az alkotmányasztalanem képesek az újrakezdés megtisztító átélését felkelteni, s azonnal feledésbe is merültek. Az alkotmányos gyakorlat pedig az Alaptörvény rögtön elkezdődő tömeges és napi érdekű módosítása lett, ami eleve ellentmondott a hivatalosan sugallt képnek – mind az állandóság, a tartós alapozás képze, mind a tekintély kérdésében.

A régi alkotmány önmagát nyilvánította ideiglenesnek a preambulumban.

Az Ellenzéki Kerekasztal nem akarta, hogy az új, demokratikus alkotmányt a nem szabadon választott, régi parlament bocsássa ki. Innen származott az ellentmondás az 1989-es alkotmány mindenben új tartalma, és az 1949-es évszámot megőrző formája között. Mivel az alkotmány teljesen működőképes volt, az ellentét feloldása formális feladat maradt, akár (lényegében hasonló tartalmú) új alkotmánnyal, akár az ideiglenesség kihagyásával és új címmel oldották volna meg. (Lásd az újraegyesítésig szóló német alaptörvény hatályban tartását az egységes Németország számára.) De ha már egyik megoldás sem sikerült, akkor meg kellett volna várni azt a pillanatot, amikor valamilyen lényegesen új, érdemi tartalom indokolja új alaptörvény megalkotását. A kétharmados többséget szerzett kormánypártok ideológiájának alkotmányba öntése erre nem elégséges ok.

Az Alaptörvény hatálybalépésével megszűnt az actio popularis intézménye. Ön szerint ez indokolt lépés volt?

Persze sajnálom az actio popularist, mert dicső múltja volt, viszont frissessége, rendszerváltáskori edukatív szerepe azért lassan elfáradt. Az is igaz, hogy politikai célokra is jól lehetett használni. Még alkotmánybíró koromban utánanézttem például, hogy önkormányzati alapjogok sérelme miatt önkormányzat soha nem fordult az Alkotmánybírósághoz, hanem fogadatlan prókátorként mindig valamely párt, főleg az SZDSZ volt a kezdeményező. Én nem az indítványozás lehetőségét szüntettem volna meg, hanem válogatást és hatékony szűrést vezettem volna be.

Az ombudsman kezdeményezőbb hozzáállása képes lesz pótolni az actio popularis megszűnése okozta hiányt?

A Velencei Bizottság jelentése szerencsére aggályosnak találta, hogy az actio popularist úgy szüntették meg, hogy az absztrakt normakontroll csak a Kormány illetve a képviselők egynegyedének a kezében van, ezért javasolta, hogy legalább közvetve a nép is kereshesse az igazát. Így került az Alaptörvénybe az ombudsman – nemzetközileg is ismert – indítványozási joga. Minden intézmény, így az ombudsman működésével kapcsolatban is fontos, ám kevésbé hangoztatott kérdés, hogy a garanciák működése személyfüggő, azaz sok múlik a tisztség betöltőjének szerepfelfogásán. Szerencsés esetben tehát az ombudsman kezdeményezői jogosítványa pótolhatja az actio popularist. Erre is van klasszikus minta. A lengyel ombudsman, Ewa Łętowska asszony nemzeti hősnek számított a kilencvenes évek elején, ugyanis a szakszervezetektől kezdve mindenki hozzá fordult, ő pedig sorra terjesztette be indítványait az Alkotmánybíróságra. A hatáskör életbe lépése óta Szabó Máté is sorozatban küldi indítványait – amelyek egy

részét a „nép” kezdeményezi – az Alkotmánybíróság elé, s ezzel múlhatatlan érdemeket szerzett. Persze ilyen fontos kérdés nem múlhat a szerencsén – az intézménynek önmagában is meg kell állnia. Összességében azt mondanám, hogy a hatáskör megléte megágyaz a szerencsének.

*

Patyi András a Nemzeti Köszolgálati Egyetem rektora és a Nemzeti Választási Bizottság elnöke

1990 után az alkotmányos berendezkedésünk egyik legfontosabb eleme a konstruktív bizalmatlansági indítvány intézménye volt. Vannak, akik szerint ennek nagy szerepe volt az elmúlt húsz év kormányainak stabilitásában, ezért fenn kell tartani, míg mások szerint feleslegesen betonozott be kormányokat. A szakértői javaslatukban a konstruktív bizalmatlansági indítvány megszüntetését javasolják. Miért tartja ezt indokoltnak?

Ezt a bizalmatlansági indítványt Magyarországon az elmúlt huszonegy évben mindössze egyszer használták, amikor Gyurcsány Ferencet Bajnai Gordon követte miniszterelnökként. Gyurcsány Ferenc lemondása esetén az akkori köztársasági elnöknek, Sólyom Lászlónak lett volna joga új miniszterelnök jelölésére, ezt pedig talán nem akarták. A köztársasági elnököt kikerülték ebben a folyamatban, így történt az, hogy konstruktív bizalmatlansági indítvány segítségével Gyurcsány Ferenc helyett Bajnai Gordont választotta meg miniszterelnöknek ugyanaz a kormánytöbbség. Ez a példa nekem azt mutatja, hogy itt a szabály nem volt teljesen jól kidolgozva, hiszen ki tudták kerülni az államfőt. Márpedig az államfőnek a kormányalakításban az a szerepe, hogy a miniszterelnök személyét ő javasolja az Országgyűlésnek megválasztásra, amely bár protokolláris szerepnek tűnik, valójában azonban lényeges kérdés. A bizottság helyesen tett tehát javaslatot arra, hogy a bizalmatlansági indítvány működéséből kerüljön ki az az elem, hogy azonnal jelölni kell és azonnal meg kell választani az új miniszterelnököt. Természetesen ez a koncepció újabb kérdéseket is felvet: kell-e még egyáltalán javasolni miniszterelnököt? Ha igen, mikor? Itt a parlamenti eljárási szabályokat kellene úgy alakítani, hogy ez a konstruktivitási elem oldódjon és rendeltetészerűen működjön az intézmény.

Korábban Ön is bírálta az Alkotmánybíróság hatáskörének korlátozását. Miért tartja tarthatatlannak ezt? Ön szerint hogyan lehetne alkotmányos megoldást találni a problémára?

Azért szoltam ez ellen a korlátozás ellen, mert egy komoly problémának a megoldására ezt a választott eszközt nem tartom a legszerencsésebbnek. Az Alkotmánybíróság hatáskörével összefüggésben azt nem szabad elfelejteni, hogy az Alkotmánybíróságnak az alkotmányosság sérelme miatt hozott, törvényt megsemmisítő döntései az Országgyűlés és a végrehajtó hatalom működésébe való beavatkozást jelentenek. Ez az Alkotmánybíróság egyik fő feladata. A testület így garantálja az Alkotmány érvényesülését. Azonban nem lehet elvonatkoztatni attól a gazdasági és kormányzati környezettől, amelybe az ország került, részben külső, jelentősebb részben belső körülmények folytán. Erre a rendkívüli, már az állam és a gazdaság működőképességét is akadályozó eladósodásra született válaszul ez a hatásköri korlátozás. Egy alkotmányos megoldást erre a helyzetre egyébként maga az Alkotmánybíróság is fölvezetett már az inkriminált, 98%-os adóról szóló határozatában. Az államadósság tartós csökkentése érdekében, bevezették az említett hatásköri korlátozást, hogy a lehetőségét is kizárják annak, hogy az Alkotmánybíróság az államadósság kezelésével kapcsolatos intézkedések megtételében akadályt képezzen. Szerintem az Alkotmánybíróság ebben a folyamatban nem feltétlenül lenne korlátozó tényező. Továbbá, ha már elkerülhetetlen a korlátozás, akkor is csak átmeneti jelleggel kellett volna bevezetni azt. Ezt az átmeneti jelleget azonban hosszú időre toltta ki az alkotmányozó. Nem szerencsés tehát az a helyzet, hogy bizonyos törvények nem vizsgálhatóak, hiszen minden törvénynek az Alkotmánybíróság kontrollja alatt kell állnia. Remélem, előbb-utóbb elérjük ezt a GDP-arányos államadóssági szintet és módosul az Alaptörvény.

Az Alaptörvénnyel kapcsolatos viták központi eleme volt a sarkalatos törvények kérdése. Melyek azok a területek, amelyeket Ön szerint feltétlenül kétharmados törvényben kell szabályozni? Mit gondol az Alaptörvénnyel elfogadott sarkalatos törvények köréről?

A kétharmaddal elfogadható törvények körét én soknak tartom, ugyanakkor magát az intézményt nem tartom elvetendőnek. Tulajdonképpen ez az egy kamarán belüli rejtett második kamarának a jelenlétét mutatja számomra. Arról van szó ugyanis, hogy a feles parlamenti törvényen kívül egy másik megegyezést is be kell kapcsolni a törvényhozási folyamatba ahhoz, hogy az érvényesen lezárható legyen.

Biztos, hogy jó néhány államszervezeti kérdés ide tartozik, így például a bíróságok szervezetéről szóló alapvető kérdések. Az egész bíróságok szervezetéről szóló törvényt nem tartom tartalmilag kétharmadosnak, de például az, hogy hány szintű bírói szervezetünk legyen, mi legyen azoknak a neve vagy a bírák jogállására vonatkozó alapvető szabályok valóban kétharmados jellegűek. A rendőrségre, a magyar honvédségre vonatkozó alapvető szabályok is sarkalatos tárgykörök kell, hogy legyenek. Azonban a jelenlegi, több mint harminc szabályozási tárgykört soknak tartom, jelentősen csökkenteném ezeknek a számát, erről a szakértői javaslatban is volt szó.

Ön azért tartaná meg a kétharmadoság intézményt, mert nem elég érett hozzá a politikai kultúra, vagy általánosságban véve is úgy érzi, ez egy jó intézmény?

Tulajdonképpen azért tartanám meg, mert ez az intézmény jól illeszkedik a hagyományosan felépülő jogforrási szerkezet gondolati koncepciójába. Az alkotmányt körülveszi egy olyan normahalmaz, amely nincs beleírva az alkotmányba, de alkotmányos jelentőségű. Ezeknek a normáknak a köre szerintem jól meghatározható, és jelenlétük indokolt, ilyenek például a jogalkotásra vonatkozó alapvető szabályok. Nem biztos, hogy mindezek feles törvényté változtatásában nekünk feltétlenül a külföldi példát kell követnünk.

Természetesen, ha a sarkalatos törvények intézményét a maga egészében kivénné egy módosítás az Alaptörvényből, attól még Magyarország demokratikus jogállam maradna, de az egész intézmény elvetését én nem szorgalmazom; a számukat, a tárgyköreiket és főleg az egyes kétharmados törvények hosszúságát csökkenteném.

Sokan bírálták, hogy az alkotmányozó olyan kérdésekben is megköti a későbbi kormányok kezét, amelyek elengedhetetlenek a sikeres kormányzáshoz (adó-, nyugdíjügyek, családtámogatási rendszer). Mit gondol erről, összeegyeztethetők ezek a parlamentarizmussal?

Szokatlan megoldás, de a szokatlan idők szokatlan megoldásokat szülnek. Megint csak oda lehet visszamenni, hogy az államadósság kezelhetetlen mennyiségű. A mai fiatalok jövőjéről szól, hogy hogyan fogja tudni ezt az ország kezelni. Valóban nem talákoztunk még eddig azzal, hogy ilyen rendelkezés alkotmányba kerül. Azonban érdekes módon mára a spanyol alkotmányba bekerült a költségvetési hiánykorlát, a francia kormány pedig rájött arra, hogy milyen hasznos dolog bankadót kivetni. Tehát a magyar Országgyűlés és Kormány által alkalmazott, eddig szokatlannak minősülő módszerek egy részét elkezdtek más, nehéz helyzetbe került országok is alkalmazni. Annyiban egyetértek a felvetéssel, hogy valóban nem szokványos ez a megoldás. De, hogy ez a parlamentarizmust veszélyeztetné? Akkor maguk a kétharmados törvények veszélyeztetik a parlamentarizmust.

Amikor a megoldást kritizálók a parlamentarizmus veszélyeztetéséről beszélnek, általában arra utalnak, hogy azáltal, hogy egyes adó- vagy nyugdíjkérdések - mint például az egykulcsos személyi jövedelemadó - sarkalatos törvénybe kerülnek, egy kétharmados többséggel nem rendelkező, leendő parlamenti többség számára lehetetlenné válik, hogy ezeken módosítson. Így pedig az ő kezükből az egyik legfontosabb jogkört veszik ki.

Megfordítanám a kérdést. Az nem veszélyezteti a parlamentarizmust vagy az alkotmányos berendezkedést, amikor kétharmados törvényekkel szemben feles törvényekkel próbálják ugyanazt a szabályozást máshogy bevezetni (lásd regionális közigazgatási hivatalok ügye 2008-ban)? Persze a költségvetés elfogadása valóban a Parlament legfontosabb jogköre. De itt nem a Parlamentiől veszi el a jogot ez a korlátozás, hanem a Parlamenten belül kíván meg szélesebb körű konszenzust. Ha ez a döntési korlátozás a parlamentarizmussal szemben áll, akkor maguk a sarkalatos törvények is szemben állnak. Például a rendőrség egy közigazgatási szerv, emellett állami, fegyveres rendvédelmi szerv is, a végrehajtói hatalom része. Ennek a felépítését nem határozhatja meg szabadon a parlamenti többség? Ez nem ellentétes a parlamentarizmussal, illetve a parlamentarizmust az egyszerű többségi elvre leszűkítő

felfogással? Azért mondom, hogy a szokatlanul nehéz idők szokatlan megoldásokhoz vezetnek. Biztos, hogy ez nem egy szokványos megoldás. Máshol nem találjuk meg. Ezért mondom ezekre a kérdésekre mindig azt, hogy egy népképviselőti második kamarával, amely adott esetben egy eltolt választási ciklussal működik, dogmatikailag tisztább jogi helyzetet lehetne teremteni, és nem merülnének fel ezek a kérdések, mert akkor az lenne a szabály, hogy például a rendőrségről szóló törvényhez a második kamara egyetértésére is szükség van.

A dogmatikán és a parlamentarizmus kérdéskörén túl, az nem lehet veszélyes, ha hatályban marad egy kétharmados szabály, amit nem tudnak módosítani, mert nem tud megegyezni a kormány és az ellenzék, és tizenöt év múlva egy teljesen más környezetben kell majd helytállnia a régi szabállyal az országnak?

Extrém helyzetben lehet ilyen következmény is, de miért indulunk ki abból, hogy nem tudnak megegyezni? Ez a szabály, mint minden kétharmados előírás, konszenzuskényszert teremt, a demokratikus működésnek pedig az egyik alapfeltétele, hogy meg tudjanak egyezni a másikkal. Tehát extrém esetben juthatunk csak el oda, hogy nem tudnak megegyezni a döntéshozók a Parlamentben. A magyar politikában sokkal nagyobb a konszenzuskészség, mint amilyennek látszik, valójában sokkal többször meg tudnak egyezni a képviselők, mint amennyiszer ez látszik.

Az elmúlt húsz év alapján nem tűnt úgy, mintha nagyon sok bizakodásra adna okot ez a kompromisszumkészség.

Számolja meg, hogy 1990 és 2010 között hányszor módosították az alkotmányt úgy, hogy nem volt politikai kétharmad. Hányszor módosították az önkormányzati törvényt? Azt fogja tapasztalni, hogy olyan időszakokban, amikor azt hittük, nem tudnak megegyezni, mégis sokszor módosítani tudtak rajta kétharmaddal.

Ön szerint mennyire lesz tartós a jelenlegi közjogi rendszer? Az Alaptörvényt kritizálók szerint egy nem kétharmados kormánytöbbség esetén az ország kormányozhatatlanná válik majd a sok kétharmados törvény és az erős ellensúlyok miatt. Ön mit gondol?

A kritikák forrásáról kevés információ áll rendelkezésre, komoly szakmai érvekkel alátámasztott, érdemi kritikával személy szerint nem találkoztam. Magyarországon nincs új közjogi berendezkedés. Az utóbbi időben elfogadott módosítások és változtatások mind a magyar közjogi rendszer hagyományaira építenek. Új közjogi berendezkedésről beszélhetnénk, amennyiben prezidenciális vagy félprezidenciális kormányforma jött volna létre, vagy államtanácsot hívtak volna életre, vagy önálló közigazgatási bíróságot. Ilyen új intézményekről, a magyar közjogi berendezkedéstől érdemben eltérő változások nem következtek be. Számos esetben viszont az alkotmányos háttér lett megfelelően kialakítva, a szabályozó szervek alkotmányos garanciáinak kiépítése, említhetnénk továbbá az Állami Számvevőszék helyzetét, ahol a normatív, alkotmányos háttér megerősítette ezeket a pozíciókat, de a karakterükön, jellegükön nem változtattak. A kétharmados, sarkalatos törvények száma kis mértékben emelkedett, de olyan alapvető kérdésekben mint a kormányfő megválasztása, az adótörvények elfogadása, továbbra is elegendő az egyszerű többség. A közpénzügyi szabályozás kialakítása, egyértelműen a 2006 utáni pénzügyi válság lenyomatát képezi. A jelenlegi kormánytöbbség láthatóan a

pénzügyi válságból kivezető közpénzügyi politikát akart bevezetni, amely válság elhúzódása az eddigiekhez képest más eszközöket kívánt.

Vannak, akik szerint az elmúlt húsz évben a hazai alkotmányosság és politikai kultúra, ha lassan is, de fejlődött, mások szerint semmit nem haladtunk előre, és vannak, akik szerint a helyzet egyre rosszabb ebből a szempontból. Ön hogy ítéli meg a rendszerváltás óta eltelt időszakot az alkotmányosság szempontjából? Bizakodó a jövőt illetően?

Teljesen bizakodó vagyok. Az Alkotmánybíróság határozatai és a Kúria határozatai, valamint más az alapvető jogokat védő szervek olyan új alapjogi aspektusokat olvasztottak ki, amelyeket a teljes politikai kultúra elfogadott. Ez nem múlhat el nyomtalanul, sőt, ha konkrétan megvizsgálunk egyes, az Alkotmánybíróság által kifejlesztett alkotmányos elveket és követelményeket, akkor ezek húsz év után a közjogi berendezkedés megkérdőjelezhetetlen alapjait jelentik. Így az elmúlt időszak nem múlt, és nem is múlhat el nyomtalanul. Az Alaptörvény R) cikkének (3) bekezdése ellenére is megfigyelhető, hogy az Alkotmánybíróság döntései során a korábbi határozatait használja. Az alkotmánybírósági gyakorlat így nem egy figyelmen kívül hagyható része a rendszerváltás óta eltelt időszak alkotmányos kultúrájának, hanem az Alaptörvény értelmezési keretét képezi. Mint volt alkotmánybírósági főtanácsadó és kúriai bíró bízom ezekben az értékekben, ugyanis a bírónak a szabályt értelmeznie kell, és ezek alapján kell megállapítania a döntés tartalmát.

*

Trócsányi László volt alkotmánybíró, Magyarország párizsi nagykövete

Sokan vitatták az Alaptörvény legitimitását. Ön egy írásában kiemelte a Nemzeti Konzultáció valamint a szakmai konferenciák szerepét és azt, hogy az egyetemek, önkormányzatok is kifejthették nézeteiket. Véleménye szerint szükség lett volna megerősítő népszavazásra, vagy az előbbieket önmagukban is elég erős legitimitációs alpnak tartja?

2011-ben rendkívül sok, az alkotmányozással összefüggő szakmai konferenciára került sor. Szinte már túl sokra is, majdnem hetente voltak tudományos összejövetelek, szakmai fórumok. A parlament illetékes bizottsága rendkívül nagy munkát végzett, és a társadalom széles körét igyekezett megszólítani. Külföldi professzorok is elmondták véleményüket. Olyan kiváló alkotmányjogászok is részt vettek a vitában, mint Dominique Rousseau vagy Francis Delpérée. Ők határozottan kiálltak például az utólagos

normakontroll intézménye mellett, de elfogadhatónak tartották az Alkotmánybíróság előtti eljárás során az actio popularis megszüntetését. A magyar kormány képviselője pedig a Velencei Bizottság véleményét is kikérte három meghatározott kérdésben.

Népszavazásra valóban nem, csak nemzeti konzultációra került sor. Egy népszavazás természetesen erősebb legitimitációt ad, mint egy nemzeti konzultáció. Az Alaptörvény azonban teljes legalitásban született, ezt senki nem vonhatja kétségbe. Az, hogy a politikai pártok miként vélekednek ma az Alaptörvényről igazából nem döntő jelentőségű. Franciaországban az 1958. évi alkotmányt az akkori baloldali pártok diktatórikusnak tartották, elutasították. Később Mitterand, most pedig Hollande elnök kiválóan együtt tud élni az általuk korábban sokat kritizált alkotmánnyal és fel sem merült a félprezidenciális köztársaság parlamentáris köztársasággá történő átalakítása. Belgiumban szinte valamennyi párt egyetértésével történik az alkotmányozás, mégis gyakori, hogy az alkotmány nem ad védelmet az intézményi problémákra.

Egy alkotmány legitimitációját csak hosszabb időtávlatban lehet megítélni. Figyelembe kell venni az alkotmányos gyakorlatot, illetve azt, hogy az alkotmány szelleme miként érvényesül a mindennapokban. Ezek alapján lehet majd ítéletet mondani, ezért nem fogadhatók el a negatív előítéletek, vélelmek. Igaznak tartom Szentpéteri István egy 1989-ben közzétett tanulmányában foglaltakat, mely szerint „a jogi értelemben vett legitimitáció a tételes jog függvénye. Az alkotmány társadalmi elfogadottsága végeredményben azon nyugszik, hogy maga a jog milyen minőségben „elfogadott”, mennyire érvényesül a társadalomban.”

Nemcsak a hazai sajtó és a hazai közvélemény kísérte élénk figyelemmel az alkotmányozást, hanem a nemzetközi média is. Innen általában a kritikus, negatív hangvételű vélemények jutottak vissza Magyarországra. Nagykövetség mit tapasztalt? Mennyire tudnak a külföldi médiumok objektív képet alkotni egy másik ország alkotmányáról, alkotmányozásáról?

Harmadik éve élek Párizsban, előtte négy évet éltem Belgiumban, tehát van képem arról, hogy a nyugat mit gondol Magyarországról. Mivel negyvenöt évig Nyugat-Európa és Közép-Kelet-Európa egymástól elválasztva „élt”, ezért a nyugat-európai polgárok szemében Közép-Európa fogalom nem létezik, csak Kelet-Európa. Sokak szemében a korábbi szovjet blokk országainak társadalmi problémái (romakérdés, antiszemitizmus, migráció, stb.) veszélyt hordoznak Nyugat-Európa országai számára. Az előítéletek mellé társul az is, hogy nem ismerik történelmünket, nemzeti sajátosságainkat, egy francia középiskolai diák Magyarország és más közép-európai országok nevével nem találkozik tanulmányai során. A nyugat-európai baloldali értelmiségnek még több az ismerete térségünkről, személyes kapcsolatrendszerük is beágyazottabb. A gazdasági válság közepette Nyugat-Európában ma sokan vannak – baloldalon és jobboldalon egyaránt – akik protekcionista módon be kívánnak zárkozni; az Európai Unióval szemben kritikát megfogalmazó pártok népszerűbbekké válnak. Ilyen összefüggések között kell értékelni Nyugat-Európának a Magyarországról alkotott képét. A sajtó jó része meg nem értéssel fogadja a Magyarországon történeteket, erős túlzásokkal, csúsztatásokkal adnak híradást a hazánkban történő eseményekről, sokszor belpolitikai áthallások, üzenetek jelennek meg az írásokban. Kevés az objektív, „sine ira et studio” hangvételű hozzáállás.

Az Alaptörvényről szinte kizárólag negatív hangvételű cikkek jelennek meg a különböző francia sajtóorgánumban. Mint nagykövet azonban tapasztalhatom, hogy a szakmai vélemények nem mindenben fedik a sajtóorgánumban által közvetített értékítéletet. Sokan üdvözlik, hogy Magyarország a keresztény gyökereket betette az Alaptörvénybe, példát mutatva Nyugat-Európának. Számukra az, hogy Magyarország Alaptörvénye kiáll bizonyos értékek mellett pozitív, bátorító dolog. Úgy is tűnhet, mintha egy ideológiai küzdelem folyana: két össze nem egyeztethető, antagonisztikus erő között Magyarországon és Nyugat-Európában is. A magyar Alaptörvény felvállalta olyan közösségi értékek védelmét, amelyek ma Nyugat-Európában kihalóban vagy átalakulóban vannak, vagy amelyek mellett már nem szokás kiállni. Sokan úgy érzik, hogy a magyar Alaptörvény értékteremtő jellege példaként szolgálhat más országok számára is.

Hosszú távon mennyire látja lineárisnak a magyar politikai kultúra fejlődését a nyugati demokráciákhoz képest? Ugyanazokon a buktatókon haladunk keresztül, amelyeken a nyugat-európai államok évtizedekkel korábban, vagy külön úton haladunk? Lát egyáltalán fejlődést a magyar politikai kultúrában?

Magyarország a XX. században megjárta a történelem kálváriáját. Trianon, a két háború közötti időszak, a német megszállás, rövid ideig tartó demokrácia szovjet megszállás mellett, majd több évtizeden át egypártrendszer. Ezzel szemben Nyugat-Európa legtöbb országának politikai kulturális fejlődése a XX. században – legalábbis 1945-től – töretlen volt. Nem azonos startvonalról indulunk. Az 1990-es szabad választások óta vagyunk független, szuverén ország. A magyar nemzet – más közép-és kelet európai országokhoz hasonlóan – versenyhátrányból indult a nyugat-európai országokhoz képest, s így vannak régi és új demokráciák - mondják nyugaton. „Régi Európa” és „Új Európa” ahogy Chirac volt köztársasági elnök fogalmazott. Nyugat-Európa fejlődése a második világháborút követően szinte töretlen volt. Ezzel szemben Közép- és Kelet-Európában a rendszerváltással egyidejűleg és azt követően a politikai pártoknak meg kellett alakulniuk, létre kellett hozni a korábban nem létező civil társadalom szervezeti kereteit (egyesületek, alapítványok világát), biztosítani kellett a média pluralizmusát, és az állami szektor politikai semlegességét (közigazgatás, bíróságok, rendőrség, stb.) Az egyházaknak meg kellett újulniuk, a „szolgáló egyház” teológiája helyett új, partnerségi kapcsolatok kialakítását kezdeményezhették az állam szerveivel. Mindezen feladatok teljesítése sok vargabetűvel történhetett csak meg. Széttöredezett pártviszonyok, politikai instabilitás, korrupció és más diszfunkciók jellemezték az elmúlt évtizedeket. 2010-től mondhatjuk azt, hogy a jobboldalon – szemben a korábban széttöredezett pártstruktúrákkal – kialakult egy nagy gyűjtőpárt (néppárti jelleggel), amely már megfelel a nyugat-európai pártviszonyoknak (CDU, UMP, stb.). Nyilván hasonló fog lejátszódni a baloldalon is, mert ez felel meg leginkább az európai politikai kultúrának. (...)

Az Alaptörvény egyik legtöbbet vitatott újítása, a 37. cikk 4. bekezdése, amely korlátozza a testület hatáskörét a gazdasági tárgyú törvények felülvizsgálatával kapcsolatban. Több alkotmányjogász szerint ez a módosítás egyenesen a magyar jogállamiságot veszélyezteti, mivel lesz a jogalkotásnak egy olyan szelete, ahol minden következmény nélkül lehet alkotmányellenes

jogszabályokat alkotni. Korábbi alkotmánybíróként mi a véleménye erről a rendelkezésről?

A magyar Alaptörvény sajátossága az is, hogy a közpénzügyekre vonatkozó fiskális jellegű szabályozás szigorúbb és részletesebb lett. Európai Unió tagságunkból fakadóan is szükség van az államadósság és a költségvetési deficit csökkentésére. A nemzeti alkotmányok szintjén is jól kimutatható, hogy a gazdasági válság, az eladósodottság arra kényszeríti a politikusokat, hogy alkotmányi szinten rendezzék a fiskális fegyelem betartását célzó szabályokat. Sőt az európai jogrend részét képező fiskális paktumban az azt aláíró országok kötelezettséget vállaltak arra, hogy nemzeti alkotmányukban vagy azzal hasonló szinten védelmet nyújtó jogi normában rögzítik a felelős gazdálkodás alapelveit. A német alaptörvény már 1969-ben intézményesítette a bruttó beruházásokhoz kötött ún. aranyszabályt, majd 2009-ben a korábbi aranyszabályt felváltotta egy, a strukturális egyenlegre meghatározott hiányérték, ami szövetségi szinten a GDP 0,35 százaléka lehet, míg az egyes tartományok szintjén kiegyensúlyozottabbnak kell lennie. A gazdasági kényszerűségekből eredő szabályok megjelenítése a nemzeti alkotmányokban érzékeny kérdéseket vet fel valamennyi országban. Mennyiben lehet a pénzügyi döntést meghozó parlament döntési szabadságát európai vagy nemzeti alkotmányos szinten korlátozni, valamint a meghozott pénzügyi jogszabályok felett lehet-e alkotmányossági kontrollt gyakorolni, és ha igen, azt ki végezze el? Ez a kérdés Magyarországon is aktuális, a magyar Alaptörvény ugyanis tartalmazza az államadósság csökkentését célzó ún. „aranyszabályt”, és az Alkotmánybíróság jogosítványa is korlátozott a költségvetési, központi adóügyi jogszabályok felülvizsgálata kapcsán. A tagállami költségvetések feletti erős uniós kontrollmechanizmusok egyre inkább azt mutatják, hogy már a nemzeti alkotmányok szintjén kell biztosítani azt, hogy az egyes országok pénzügy-politikai döntéseik meghozatalakor figyelemmel legyenek az európai gazdasági kormányzás elvárásaira.

A válságkezelés tekintetében az Európai Unió közvetlenül is hoz olyan döntéseket, amelyek érintik a nemzeti szuverenitást. Ciprus esetében az Unió konfiskatórius jellegű intézkedések megtételére kötelezte a ciprusi kormányt. Ez a példa is megfelelően bizonyítja, hogy a tagállamok milyen mértékben rá vannak kényszerítve az uniós válságkezelési döntések elfogadására, anélkül, hogy ezen eszközök előzetes alkotmányossági kontrollon esnének át.

A magyar Alkotmánybíróságnak a pénzügyi jellegű jogszabályok alkotmányosságát illető hatásköre átmenetileg lett korlátozva, de nem lett megszüntetve. Az Alkotmánybíróság szélsőséges esetekben az emberi méltóság fogalmát hívhatja segítségül vagy éppen a személyes adatok védelméhez való jog, a gondolat, lelkiismeret és vallás szabadsága vagy az állampolgársághoz kapcsolódó státuszjogok sérelmére alapíthatja döntését. Még ha a hazai alkotmányossági kontroll e tekintetben korlátozott is, az Emberi Jogok Európai Egyezménye védelmet tud nyújtani mindenkinek. Bízom azonban abban, hogy az átmeneti korlátozás mihamarább megszüntethető lesz. (...)

Megjegyzendő, hogy egész Európában vita folyik arról, hogy a bírói hatalomnak mennyire lehet és kell a politikai hatalom ellenőrének lennie? Mik a bírói kormányzás veszélyei? Anélkül, hogy ebben a vitában most érdemben állást kellene foglalni, hivatkozni lehet a német alkotmánybíróság elnökének a Le Monde napilapban tett

nyilatkozatára: „Nagy sebességgel lehet száguldozni egy autóval, ha annak jó fékei vannak.” Magyarra fordítva ez azt jelenti, hogy az Alkotmánybíróságnak megfelelő ellenőrzési jogosítványokkal kell rendelkeznie. De a német alkotmánybírósági elnök figyelmeztet: egy jó fék nem blokkol, csak lelassítja a járművet a megfelelő pillanatban. Ehhez hozzá lehet tenni azt is, hogy nem a bíróságok azok, amelyek meghatározzák azt, hogy a járművek melyik útvonalon közlekedhetnek. A német alkotmánybíróság elnökének példázata fontos sok olyan ország számára, amelyben a politikai hatalom és a bírói hatalom között vita bontakozna ki. A bírói hatalom ellenőrzési eszközeivel mérsékeli a politikai hatalmat, de a bírói hatalom nem kíván ellen-hatalommá válni.

Vannak, akik szerint az elmúlt húsz évben a hazai alkotmányosság és politikai kultúra, ha lassan is, de fejlődött, mások szerint semmit sem haladtunk előre, és vannak, akik szerint a helyzet egyre rosszabb ebből a szempontból. Ön hogy ítéli meg a rendszerváltozás óta eltelt időszakot az alkotmányosság szempontjából? Bizakodó a jövőt illetően?

Egy európai ország alkotmányossági, politikai kultúrája szoros kapcsolatban áll az ország gazdasági eredményeivel, az ország demokratikus hagyományaival. Közép- és Kelet-Európa országai csak később állhattak a startvonalhoz. Demokráciáink törekenyebbek, demokratikus intézményeink a XX. század eseményei miatt fejlődésükben törést szenvedtek. A politikai kultúra és alkotmányosság nem egy „megvásárolható termék”. Folyamatos fejlődésre van szükség, amelyben rendkívül fontos szerepet kell kapnia a toleranciának, a dialógusnak, az intézmények és egymás tiszteletének.

*

A december 11-én délelőtt megrendezett könyvbemutatón számos érdeklődő megjelent. A közel két és fél órás rendezvényen nemcsak a kötetrel ismerkedhetett meg a közönség, az előadók számos releváns kérdésről is kifejtették véleményüket. Ahelyett azonban, hogy az alábbiakban saját - szükségképpen elfogult - benyomásunkat ismertetnénk, összegyűjtöttük a sajtóban megjelent híradásokat az eseményről és egyúttal köszönjük mindenkinek a kötet iránt tansított érdeklődést

<http://index.hu/belfold/2013/12/11/alaptorveny/>

<http://mno.hu/magyarorszageloben/merlegen-az-alaptorveny-konferencia-az-uj-alkotmanyrol-1200127>

http://hvg.hu/itthon/20131211_Tolgyessy_a_Fidesz_levaltasaival_a_rendsze

http://nol.hu/belfold/tolgyessy_alaptorvenybe_irt_levalthatatlansag

<http://vs.hu/solyom-nem-legrosszabbra-keszulo-fel-1211/>

<http://444.hu/2013/12/11/magyarorszagon-minden-kormanyvaltas-rendszervaltas/>

<http://nepszava.hu/cikk/1005372-a-jog-a-hatalom-eszkozeve-valt>

http://www.galamuscsoport.hu/tartalom/cikk/345833_tolgyessy_a_fidesz_levaltasaival_a_rendszer_is

<http://helsinkifigyelo.hvg.hu/2013/12/12/alkonytajbiro/>

<http://inforadio.hu/hir/belfold/hir-602808>

A szerkesztők

ELEMZÉSEK

Dobos Zoltán:

Nem jár egyéni kompenzáció az adatvédelmi jogsértésért

Hivatalosan is végére ért a Facebook finoman szólva is aggályos adatkezelési gyakorlata miatt indított kártérítési per. Az eset számos érdekességet tartogat, és kiváló alkalmat nyújt arra is, hogy röviden megismerkedjünk a csoportos igényérvényesítés egyesült államokbeli modelljének alapvető vonásaival.

Az előzmények

Az adatvédelmi jogban nagy port kavart ügy a Facebook hirdetéseket kezelő rendszere miatt robbant ki. A Beacon névre hallgató program a felhasználó által látogatott külső oldalakról gyűjtött információkat, aminek segítségével a Facebook vonzóbbá szeretne tenni magát a hirdetőkhöz. A Beacon lehetővé tette, hogy a felhasználó szokásait feltérképezve a korábbiaknál is személyre szabottabb felület jelenjen meg a képernyőn. Nagy viták után végül per indult a Facebook ellen, aminek az lett az eredménye, hogy a Facebook önként módosította a rendszer működését: a Facebook csupán a felhasználó előzetes hozzájárulásával juthatott hozzá a kívánt adatokhoz. Egy oknyomozó riport azonban végleg lerántotta a leplet: a Facebook továbbra is kap adatokat, függetlenül a felhasználó nyilatkozatától.

A class action

A történet további fejleményeinek jobb megértéséhez vessünk egy gyors pillantást a class action működésére. Az angolszász jogban a magyarra gyakran csoportos keresetként fordított jogintézmény célja, hogy az egyenként viszonylag kis értékű, de nagy számuk miatt összességében fontos igények ésszerű módon érvényesíthetők legyenek. Tipikusnak mondható ügycsoportok például a termékfelelősségi jogviták, az adatkezelési problémák, vagy a diszkrimináció. A perben az egyik oldalon tehát egy homogén és nagyszámú csoport áll, ami miatt a csoportos kereset helyett az eredeti tartalmat jobban tükröző osztályos kereset elnevezést tartjuk helyesebbnek. A class action [szabályozása](#) az egyes common law országokban eltérő, ezért a következő megállapítások kizárólag az Egyesült Államok perjogára vonatkoznak. Ahhoz, hogy egy eset class actionként kerüljön tárgyalásra, a bíróságnak akként kell azt befogadnia.

A felperesi oldalnak első körben négy dolgot kell bizonyítania [Rule 23 a]):

- (1) a felek túl nagy száma miatt ésszerűtlen volna pertársaság alakítása,
- (2) a szóban forgó tény-, illetve jogkérdés az osztály összes tagjának tekintetében közel azonos,
- (3) a fellépő képviselők igénye az osztály egészére nézve tipikusnak mondható,
- (4) a fellépő képviselők tisztességesen és hatékonyan fogják képviselni az osztály

igényeit.

Ezután a keresetet benyújtó személyek lesznek a reprezentatív felek (class representatives), akik a percselekményeket saját nevükben, de az egész osztályra kiható hatállyal végzik. Az Egyesült Államok class action rendszere opt-out módszert alkalmaz, ami azt jelenti, hogy főszabályként az osztály résztvevője marad mindenki, aki a jogvitában egyazon oldalról érintett, kivéve, ha jelzi kilépési szándékát. A kilépési lehetőséggel nem élőkre kivétel nélkül kiterjed az ítélet jogereje, ők később más módon nem léphetnek fel azonos jogviszonyból származó követeléssel. Ehhez szükséges a class action megindulásának megfelelő fórumon való nyilvánosságra hozatala, ami lehet a bíróság utasításától függően társasági honlap, országos napilap, vagy egyéb módszer. A jogvita egyezséggel is eldönthető [Rule 23 e)]. Mivel az egyezés hatálya a tárgyalási folyamatokban részt nem vevőkre is kiterjed, érvényességéhez szükséges a bíróság jóváhagyása is. A bíróságnak tárgyaláson kell kiderítenie, hogy az elé terjesztett javaslat tisztességes, ésszerű, és az eredeti igényt kielégítő-e. Ha a bíróság szerint az egyezés minden anyagi és alaki jogszabálynak megfelel, különböző technikai jellegű intézkedések után jóváhagyja az eléterjesztett tervezetet.

A per

Az aggályos adatkezelésben érintettek nevében 2008 augusztusában be is nyújtották az osztályos keresetet a Beacon-hálózatban résztvevő egyes cégek ellen, megindult a Lane v. Facebook ügy. A per kezdetén a bíróság megállapította, hogy az érintett felhasználók száma elérte a 3,6 millió főt. A Facebook saját rendszerében, belső üzenetként kellett, hogy értesítse őket a per megindulásáról, lehetséges hatásáról, és a felhasználók opt-out lehetőségéről. A per megindulását követően nemsokkal a felek egyezségtervezetet nyújtottak be, amelyről a bíróság megállapította, hogy a törvényi feltételeknek megfelel, és jóváhagyta azt. Az egyezés szerint a Facebook köteles egyrészt teljesen leállítani a Beacon működését, másrészt a fellépő reprezentatív képviselőknek pénzbeli kompenzációt fizetni (különböző, 1000\$ és 15 000\$ közötti összegeket), harmadrészt 9,5 millió dollárt egy létrehozandó alapítvány rendelkezésére bocsájtani. Az alapítványnak az – ügyvédi munkadíj levonása után megmaradó 6,5 millió dolláros – összeget személyiségi jogokkal kapcsolatos felvilágosító kampányokra kell fordítania, de a sérelmet szenvedő felek külön kompenzációt nem kaptak.

A bíróságnak tehát nem volt esélye állást foglalni abban a kérdésben, hogy a Facebook valóban jogot sértett-e, és ha igen, ezért mekkora kártérítési felelősséggel tartozik, az ítélet azonban mégis tartogat érdekességeket. A bíróság ezt az alkut ugyanis a cy-prés doktrína kreatív, és azóta sokat kritizált alkalmazásával találta anyagi jogi szempontból elfogadhatónak. Az esetjogban kidolgozott cy-prés doktrína szerint ha egy bizonyos célra fordítani rendelt vagyontömeg eredeti célja végleg ellehetetlenült, gazdaságilag irracionálissá vagy illegálissá vált, akkor a bíróság elrendelheti az összegnek a létrehozó akaratához leginkább közelálló, jótékonyági célra történő fordítását. A bíróság indokolása alapján ez esetben a gazdasági irracionalitás és a doktrína alkalmazhatósága azért állapítható meg, mert a megállapodásban szereplő pénzmennyiség a csoportban maradtak közt szétosztva nem volna alkalmas arra, hogy bármilyen kompenzációs

hatással bírjon, ellenben mivel az internetes adatvédelem problémája társadalmi szintű kérdés, méltányos az összeget jótékony célra fordítani.

Az ügynek itt azonban még nincs vége. Ismét előtérbe került, amikor idén júliusban Megan Marek, a sérelmet szenvedett csoport tagja, kérte a Legfelsőbb Bíróságot, hogy az egyezséget jogsértő volta miatt semmisítse meg, és kötelezze az eljáró bíróságot új ítélet hozatalára (writ of certiorari). Kérelmében kifejtette, hogy bár a keresetben megjelölt jogszabályok kártérítési kötelezettséget írnak elő, a csoport nevében fellépő személyeken kívül senki más nem kapott közvetlen kompenzációt. Ezen kívül felhívta a figyelmet arra, hogy a megállapított 9,5 millió dollár a Facebook teherviselőképességéhez mérve túl alacsony összeg, az alapítvány elnökségében pedig etikátlan módon egy magas pozíciót betöltő Facebook-alkalmazott is szerepet kap.

A Legfelsőbb Bíróság tanácsa november 4-én 2-1 arányban hozta meg döntését. Az egyezséget jogszerűnek tartotta, és hatályában fenntartotta. John Roberts bíró azonban aggodalmát fejezte ki a cy-prés doktrína class action perekben újra és újra problémát okozó, bizonytalan alkalmazása miatt. Szükségesnek tartotta, hogy a kérdésben a bíróság “egy ennél alkalmasabb perben” állást foglaljon, ugyanis mivel a Legfelsőbb Bíróság eddig ezt nem tette meg, a kérdés vonatkozásában betöltésre váró joghézag tátong.

Források:

[Rövid beszámoló a perről](#)

[A per anyaga](#)

[John Roberts bíró indokolása](#)

[Federal Rules of Civil Procedure. Rule 23.](#)

Gyömbér Béla:

A DRM rendszer szerzői jogi aspektusai

Néhány gondolat egy, a szerzői jog által méltatlanul keveset vizsgált eszköz, a DRM és a szerzői jog kapcsolatáról, különös tekintettel a szabad felhasználást korlátozó hatásokra.

„A bizalom jó dolog. Az ellenőrzés még jobb.”
Vlagyimir Iljics Lenin

A DRM (Digital Rights Management) története egészen a kereskedelmi forgalomban kapható személyi számítógépek megjelenésének korszakáig nyúlik vissza, amely időszakot az Apple II és a Commodore 64 uralta. Bill Gates már 1976-ban felhívta a figyelmet az illegális másolatok problémájára, amelynek apropóját az adta, hogy számításai szerint 2 dollár órabért kapna a beérkezett jogdíjak és az általa írt program, az Altair BASIC-be fektetett munkájának arányai alapján: „*Egy dolgot azonban sikerül elérnetek, megakadályozzátok, hogy jó szoftverek íródjanak. Ki engedhet meg magának professzionális munkát a semmiért? Melyik hobbista lenne képes 3 évnyi munkát fektetni a terméke programozásba, hibakeresésbe és dokumentálásába, majd ingyen szétoztani?*” - Bill Gates – 1976. február.¹

A különböző számítógép-platformokra ezért rendkívül szerteágazó védelmi rendszereket dolgoztak ki a fejlesztők. Ezek a rendszerek elsődlegesen szoftveres és hardveres másolásvédelmet jelentettek.

A DRM fogalmára máig nincs egységes hazai, vagy akár nemzetközi álláspont. Vannak, akik szerint az általános fogalom hiánya ellenére fel lehet sorolni bizonyos tipikus elemeket. Általánosságban a DRM-rendszerek ilyen elemeinek tekintik: a hatásos műszaki intézkedést, a jogkezelési adatot és amicropayment (elektronikus fizetés) rendszert. A DRM megjelenését illetően nem tekinthető szerzői jogi fogalomnak, hiszen gyakorlatilag az informatika területén és annak eszköztárával jelent meg a piacon a digitális adattartalmakra vonatkozó jogok kezelésének a lehetősége. Véleményem szerint a DRM nem más, mint digitális adattartalmakra vonatkozó jogok kezelése. Ennél szűkebb értelmezést szabni a DRM kifejezésnek nem indokolt, különös tekintettel, hogy annak gyakorlati tartalma – illetve tartalmának változása – mindvégig megelőzte, és jelenleg is megelőzi a szerzői jog épp aktuális állását. Ezt a problémát a jogalkotó is felismerte. Az Európai Bizottság úgy foglalt állást, hogy miközben a DRM a legfontosabb eszközzé vált a jogkezelésnek a digitális szolgáltatások területén, fennáll annak a veszélye, hogy végül a DRM-rendszerek felülkerekednek és túllépnek a szerzői jogi által megszabni kívánt kereteiken.²

A DRM rendszerek kritikái rendszeresen utalnak arra, hogy az nem vesz figyelembe bizonyos tárgyi szempontú korlátokat. Ilyen korlátként nevesítik azt, hogy a DRM nem csak szerzői jog által védett művekre és teljesítményekre alkalmazható, és a DRM rendszerek korlátozás nélküli védelme esetén azok olyan adatokat is védhetnek, melyek

egyrészt nem esnek a szerzői jog hatálya alá, másrészt esetleg eleve szabadon felhasználhatóak lennének.

A DRM és a szabad felhasználás jogi szabályozására kitérve: az Egyesült Államok szerzői jogi törvényének 12. fejezetének 1201. szakasza védeni rendeli a hatásos műszaki intézkedéseket. A DMCA különbséget tesz a hozzáférést korlátozó, illetve a „csak” a másolást korlátozó műszaki intézkedések között akként, hogy utóbbi esetében a megkerülést nem rendeli büntetni, így lehetőséget ad a „fair use” elvének érvényesülésére.

Olaszországban a DRM-nek lehetővé kell tennie, hogy egy példányban másolatot készíthessenek a szabad felhasználás keretei között a felhasználók, ha az rendeltetészerű felhasználás keretei között történik, és nem okoz indokolatlan hátrányt a jogosultaknak. El kell távolítani továbbá a DRM megoldást, ha az a köz érdekében szükségessé válik. A jogosultaknak ugyancsak lehetővé kell tenniük, hogy a felhasználóknak lehetőségük legyen például az egyes adattartalmak konverziójára, ha az indokolt.³

Ilyen esetben egy bizottság, a Permanent Copyright Consulting Committee vizsgálja meg az esetet, és értékeli a DRM működését. A bizottság azonban a gyakorlatban elsősorban bürokratikus és technikai konzultációs szerepet tölt be, és a bizottság érdemi munkáját nehezíti, hogy az eljárása meglehetősen nehézkes, így a magánfelek vélhetően nem fogják tudni igényeiket ilyen módon hatékonyan érvényesíteni.

A francia szerzői jogi törvény előír bizonyos közzétételi kötelezettséget a DRM rendszerekre vonatkozóan, amennyiben aggály merül fel azok működésével kapcsolatosan. Olyan alapvető információk megosztásáról van szó, amely lehetővé teszi az egyes DRM-rendszerek közötti interoperabilitás megvalósítását. Külön vizsgálja, hogy egy DRM rendszer megakadályoz-e a szabad felhasználás körébe eső cselekményeket. E vizsgálatot egy erre a célra létrehozott szervezet, az Autorité de Régulation des Mesures Techniques végzi.

Magyarországon az Sztj. 105/A. § szerinti egyeztető testület előtt, majd sikertelen eljárás esetén bíróságon lehet kérni a védelem eltávolítását a szerzői jogi jogosulttól, függetlenül attól, hogy hozzáférést, vagy másolást akadályoz meg a hatásos műszaki intézkedés.

A 2001/29/EK irányelv a hatásos műszaki intézkedésnek teljes jogi védelmet biztosít, így irreleváns, hogy annak megkerülése milyen célból történik. A fent leírt eljárás keretében azonban a bíróság kötelezheti a jogosultat DRM nélküli műpéldány rendelkezésre bocsátására. Azokban az esetekben, amikor on-demand-lehívásos hozzáféréssel történik a műhöz való hozzáférés nem lehetséges a DRM eltávolításának kérése. További korlát, hogy a nem szerződéses alapon hozzáférhetővé tett művek esetében magáncélra történő másolás esetén sem lehet kérni a hatásos védelem feloldását a jogosultaktól. A 2001/29/EK irányelv 1999. május 21.-ei módosított javaslatában egyébként a jogszerű magatartások megakadályozása esetén nem rendelte volna védeni a hatásos műszaki intézkedéseket, de ezt a koncepciót elvetették, és a végső javaslatban már nem is szerepelt.⁴

Kérdés azonban hogy, hogyan viszonyul a DRM a szabad felhasználásokhoz, különösen a magáncélú másolás engedélyéhez, valamint a védelmi idő lejártához, amennyiben a DRM hatásos műszaki intézkedést, és azon belül különösen másolásvédelmi eljárást tartalmaz? A szabad felhasználást Dr. Mezei Péter a következőképp definiálta:⁵ „A szabad felhasználás alapján bárki szabadon, a szerző tudta nélkül és ingyenesen, a törvényben meghatározott esetekben felhasználhatja a szerzői jogi védelemben részesülő, nyilvánosságra hozott műveket és ezzel egy tekintet alá eső szomszédos jogi védelemben részesülő teljesítményeket, feltéve, hogy ezt a törvényben – általában – meghatározott, és nem haszonszerzési célból teszi. A felhasználási tevékenység – a három-lépcsős teszt további követelményeinek megfelelően – nem lehet sérelmes a mű rendes felhasználására, és indokolatlanul nem károsítja a szerző jogos érdekeit.” A szabad felhasználás engedélyezése továbbá csak az elérni kívánt cél erejéig indokolt.

A három lépcsős teszt egy alapvető fontosságú eljárás, mellyel megállapítható, hogy adott esetben a szabad felhasználás megfelel-e a törvényben vagy épp nemzetközi normában szabályozott kritériumoknak. Hazánkban ilyen törvényhely az Szt. 33. § szakasza. A nemzeti szabályozás azonban nemzetközi normákon alapul, melyek nevesítve elsődlegesen a BUE. 9. cikk (2) bekezdése, valamint a TRIPS megállapodás 13. cikke.

Nyugodtan kijelenthetjük, hogy a DRM rendszerek technológiailag nem képesek hatékonyan biztosítani a szabad felhasználás lehetőségeit. Kétségtelen továbbá, hogy egy hatásos műszaki intézkedés kifejezetten meg is akadályozhat a szabad felhasználás körébe eső cselekményeket is. A hatékony szabad felhasználás ugyanis nem tűr semmilyen technológiai szabályozást a hozzáférés tekintetében.

A Szt. szabályozása gyakorlatilag megfelel az Infosoc-irányelv szabályozásának azzal a kitételrel, hogy hatásos műszaki intézkedés alkalmazása esetén nem teszi lehetővé az üres adathordozóra történő magáncélú másolást. Egyes vélemények szerint a hatásos műszaki védelmek ilyen erős, és a szabad felhasználásokkal szemben feltétlenül preferált jogi védelme a szabad felhasználások terjedelmének jelentős szűkülését hozza magával, amely emberi jogi és alkotmányjogi értékek sérelmével járhat együtt.

A magáncélú másolás, mint szabad felhasználási esetkör rendszere egy teljesen a jog által kimunkált, és lényegében fikción alapuló védelem a szerzői jog jogosultjai számára. A nem kívánt magáncélú másolás által okozott jövedelem-kiesést igyekezett a jogalkotó kompenzálni, mivel a magáncélú másolás elterjedésének mértéke nem tette lehetővé az egyedi jogkezelést, amely egyébként is nehézkes volt a magánszféra védelmére tekintettel. A magáncélú másolatok DRM-mentes környezetben történő egyedi engedélyezése ráadásul indokolatlanul magas költséggel járna.⁶

A problémát az okozza, hogy a fentiek alapján a DRM-el ellátott művek esetében a jogalkotó kizárja azokról a magáncélra történő másolás lehetőségét, tehát indokolatlan lenne ezekre a művekre is alkalmazni a közös jogkezelők által kiszabott jogdíjak megfizetését. Másik aspektusból pedig a DRM lehetőséget ad arra, hogy a digitális adattartalmakra vonatkozóan a jogosultak képesek legyenek egyedileg engedélyezni a

felhasználást, ezáltal pedig létjogosultságát veszti a magáncélú másolatok engedélyezésének legfőbb indoka.

Egyesek szerint a DRM alkalmazása bizonyos egyéb feltételek fennállása esetén felváltja a digitális adattartalmakra nézve a jogdíjak rendszerét. Ezen elv alapján a közös jogkezelés kizárólag az analóg területre koncentrálódna. A DRM alkalmazásának esetében a szakirodalom véleménye alapján szükség van továbbá a jogdíj-igények korrekciójára is.

A hatásos műszaki intézkedést tartalmazó DRM esetében valóban indokolatlan a magáncélú másolatok egyedi engedélyezési problémái miatt kényszerűségből létrehozott, fikciós jellegű, és bizonyos aspektusból igazságtalan jogdíjrendszer fenntartása. A DRM-re való tekintettel a jogdíjak korrekciója ma már nem csupán kívánalom, hanem az a gyakorlatban is megvalósulni látszik. A FilmJus 2011-es jogdíjközleménye például 10%-os korrekciót hajt végre olyan filmek esetében, melyek DRM-el vannak ellátva.⁷

A jogdíjrendszer jelenleg is az érdeklődés középpontjában van itthon és külföldön egyaránt. A DRM megjelenése és az olcsó, de legális hozzáférési alternatívák megjelenése a szellemi alkotások piacát átrendezni látszanak, mely a magáncélú másolatkészítés volumenének csökkenését vonja maga után. A két tendencia ráadásul összefügg: a DRM védett tartalmakhoz a forgalmazók általában olcsóbb hozzáférést engednek a felhasználók számára. Ez pedig végső soron egyre inkább alá fogja ásni a jogdíjrendszer alapjait, és növelni fogja a felhasználók ellenállását, noha az a gyakorlatban egy jól működő, és kimunkált eszköznek tekinthető a felhasználás hatékony, a magánszférát tiszteletben tartó és tömeges engedélyezésére.

Mindközben a DRM által védeni kívánt szellemi alkotások köre is folyamatos változáson megy keresztül, hiszen míg a számítógépi programalkotások tekintetében a népszerűsége töretlen, addig a zeneipar területéről teljes mértékben kiszorulni látszik. A filmalkotások és a digitalizált könyvek piacán a jövője még mindig bizonytalan. Ráadásul a DRM a szerzői jogon túllépve egyéb szellemi alkotások körében is megjelent, így például az egyre nagyobb népszerűségnek örvendő 3D nyomtatók piacán is. Ott pedig már nem a szabad felhasználás, hanem a magánhasználat körében okozhat majd problémákat a szabadalmak hasznosításával kapcsolatosan.⁸

Jegyzetek:

1. Lencse, 2009. = Lencse Gábor: Tartalomvédelem: DRM, http://www.tilb.sze.hu/tilb/targyak/NGM_TA011_1/DRM.pdf, 2009., 7. old.
2. A DRM és a szabad felhasználás témaköréről bővebben: Giuseppe Mazziotti: EU Digital Copyright Law and the End-User, 2008.
3. Az egyes országok vonatkozó szabályairól lásd bővebben: <http://www.fipr.org/index.html>
4. 21.5.1999. COM (97) 628.
5. Mezei Péter: A digitális sampling és a fájlcsere, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2010., 29. old.
6. Vö. Ronald Coase tranzakciós költségek elméletét.
7. Lásd: FilmJus Filmszerzők és Előállítók Szerzői Jogvédő Egyesületének jogdíjközleménye 2011.: http://www.filmjus.hu/3_jogdijkozl/FJ_VHSDVD_2011.doc
8. <http://copyrightinthexxcentury.blogspot.hu/2013/01/drm-se-veled-se-nelkuled.html>

Kocsis Gergő:
Engedélyezett háború?

A nemzetközi jog egyik legérdekesebb intézménye, amikor a nemzetközi közösség megtárgyalja és engedélyezi, hogy katonai beavatkozás történjen valahol a világban. Kissé talán eufemisztikusan hangozhat, hogy ezt a mechanizmust az Egyesült Nemzetek Szervezetének (ENSZ) Alapokmányának VII. fejezetében úgy hívják, hogy **Eljárás a béke veszélyeztetése, a béke megszegése és támadó cselekmények esetében**.

Az ENSZ-nek a fent megnevezett eljárása a Biztonsági Tanácsában zajlik. A Biztonsági Tanács 15 tagja közül öt állandó, további 10 tagot pedig az ENSZ Közgyűlése választ meg olyan módon, hogy világ országai földrajzilag arányosan legyenek képviselve. Az öt állandó tagnak azaz, az Amerikai Egyesült Államoknak, az Egyesült Királyságnak, Franciaországnak, Kínának és Oroszországnak, mint széles körben ismeretes, úgynevezett vétó joga van. A szabályozás valójában azt mondja ki az ENSZ Alapokmányának 27. cikkének 3. pontjában, hogy a Biztonsági Tanács a határozatait tagjainak az összes állandó tagok egybevágó szavazatait magában foglaló kilenc igenlő szavazatával kell meghoznia. Az Alapokmány szövegével ellentétben azonban a tartózkodás nem tekinthető vétónak, kizárólag az, ha egy állandó tag nemmel szavaz.

A béke veszélyeztetése, a béke megszegése és a támadó cselekmények esetében az Alapokmány VII. fejezetének a cikkeit lehet alkalmazni, amelyek bizonyos fokozatosságot mutatnak: lehet rendszabályokat alkalmazni (40. cikk), ennél súlyosabb a gazdasági kapcsolatok és a közlekedési, postai és hírközlési forgalom teljes vagy részleges felfüggesztése és a diplomáciai kapcsolatok megszakítása (41. cikk). Az Alapokmány 42. cikke már lehetővé teszi a Biztonsági Tanács számára, hogy fegyveres erőket alkalmazzon. Azonban itt még nem egy katonai akcióról van szó, csupán annak a lehetőségét veti fel, hogy **a fegyveres erők tüntetőleg felvonuljanak, blokádot alkossanak**, vagy egyéb műveletet hajtsanak végre.

A fegyveres erők tényleges alkalmazására az ENSZ Alapokmány 43. cikke alapján kerülhet sor. Ennek értelmében, **ha a Biztonsági Tanács a fegyveres erők alkalmazásáról határoz, akkor egy megállapodás születik** ennek feltételeiről, többek között arról, hogy a tagállamok fegyveres erőket biztosítsanak vagy segítsék és megkönnyítsék ezek alkalmazását, úgy mint hogy egy tagállam csapatok szabad átvonulását engedélyezi.

A megállapodás azért is fontos, mert ebben meghatározásra kerül a fegyveres erők száma és neme, továbbá a készenlétük fokát és az elhelyezésüket is meg kell állapítani. A megállapodást vagy megállapodásokat minél előbb le kell tárgyalni és a fegyveres erők alkalmazásához egy Vezérkari Bizottság létrehozása is szükséges lehet, amely segíti a fegyveres erők koordinálását. A Vezérkari Bizottság tagjait a résztvevő tagállamok vezérkari főnöke teszik ki. A katonai akciókra vonatkozó cikkeik alkalmazására eddig többször is sor került, amelyek közül talán a leghíresebb az ENSZ BT 82. sz. határozata, amely a koreai háború jogalapjaként szolgált. A közelmúlt történelmének leghíresebb

esete pedig a líbiai katonai akció, amely már a 2011-es arab tavasz következménye. Az ENSZ BT 1973. sz. határozata Líbiában több különböző eszköz használatát tette lehetővé, nemcsak teljes és megerősített fegyver embargót alkalmazott, hanem az ország területe felett létrehozott egy repüléstilalmi zónát is.

A határozat ezenkívül lehetővé tette bármely eszköz használatát a civil lakosság védelmében, külföldi megszálló erőkön kívül. Természetesen vitatható a határozat értelmében a később kialakult katonai beavatkozás határa, tekintve, hogy szárazföldi katonai segítséget is kaptak a felkelők a Kadhafi rezsimmel szemben. Amit viszont a határozat megszületésének sorsát illetően érdekes kiemelni, hogy a határozatot olyan módon sikerült elfogadni, hogy Kína és Oroszország nem vétózta meg, viszont tartózkodott, mint ahogyan egyébként Németország is.

A szíriai polgárháború két éve folyik és több tárgyalás témája volt az ENSZ Biztonsági Tanácsában. 2013 augusztusában arról kezdtek hírek kiszivárogni, hogy vegyi fegyverek kerültek bevetésre a konfliktusban. Ez a fejlemény mozgásba hozta a nemzetközi közösséget, amelynek több tagja, többek között Barack Obama korábban úgy nyilatkozott, hogy a vegyi fegyverek bevetése egy vörös vonal, melynek átlépése szankciókat fog maga után vonni. A Biztonsági Tanácsban az Egyesült Királyság indítványozta egy olyan határozat meghozatalát, amely lehetővé tenne egy katonai akciót Szíriában.

A határozat-tervezetről jelenleg is tárgyalnak, sajtóértesülések szerint Oroszország nem kíván szavazni a határozatról, míg Kína elkerülné vétójogának alkalmazását az ügyben. Amíg a tárgyalások folynak, addig marad a kérdés: sor kerül-e egy újabb engedélyezett háborúra?

Kocsis Gergő:

Ukrajna két Európa között

Ukrajna manapság a fődíj a két Európa közötti versenyben. A nyugati államok a rendszerváltással és a vasfüggöny mögötti államok Európai Unió és NATO tagságával szépen lassan előnyöket szereztek Oroszországgal szemben, most már a legnagyobb közvetlen szomszéd a tét. Nagy nemzetközi politikai drámáról van szó, amelyben sok tényező játszik szerepet többek között az orosz gázra való rászorultság és az európai identitás kifejezése. Lássuk, melyek Ukrajna lehetőségei, mit kínálnak az Európák?

Az EU társulási megállapodás

Az EU az [Európai Unió Működéséről szóló Szerződés 217. cikke](#) alapján társulási megállapodásokat köthet harmadik államokkal azaz olyanokkal, amelyek nem az Európai Unió tagjai. Ezek a társulási megállapodások, több különböző témában megkötethetők, így többek között lehetnek gazdasági természetűek, politikai jellegűek vagy irányulhatnak különböző biztonságpolitikai aspektusokra is.

A társulási megállapodások tulajdonképpen bilaterális nemzetközi keretszerződések, amelyeket az Európai Unió köt harmadik államokkal. Ezek a keretszerződések eredendően gazdasági természetűek és általában azzal járnak, hogy az államok közötti kereskedelem fokozatosan szabadabbá válik, ez tehát egy kezdő lépcsőfok egy gazdasági integráció felé. Az Európai Külügyi Szolgálat tájékoztatása szerint egy ilyen megállapodás során létre kell, hogy jöjjenek közös testületek, amelyek felügyelik a megállapodás végrehajtását. Azok a harmadik államok, amelyekkel az EU társulási megállapodást köt, privilegizált kapcsolatba kerülnek az EU-val és a legkedvezőbb kereskedelmi besorolásba kerülnek (Most Favoured Nation, MFN).

Ukrajna tekintetében azonban az okozta és mai napig az okozza az EU szemszögéből a legtöbb problémát, hogy az EU 1995 óta minden társulási megállapodásba belefoglal egy klauzult, amely alapján a szerződést kötő **harmadik államnak tiszteletben kell tartania az emberi jogokat**. Ukrajnában ez több problémát is okozott, többek között reformra szorult az ügyészség és az igazságszolgáltatás rendszere is, azonban politikailag a legkényesebb téma **Julia Timosenko** korábbi miniszterelnök helyzete, aki nyugati politikusok szerint politikai fogoly, az ukrán hatóságok szerint pedig bűnöző.

[Mit kapna Ukrajna, ha teljesítené a feltételeket és aláírná a megállapodást?](#) Több mint harminc területen széleskörű együttműködés jöhetne létre, magába foglalva a **létfontosságú energetikai szektort** is, de ezen kívül a közlekedést, a környezetvédelmet és a kis- és középvállalkozások területét is érintené. Ami a legfontosabb vonzerő az egy speciális széleskörű szabadkereskedelmi megállapodás (Deep and Comprehensive Free Trade Agreement, DCFTA). Ami pedig a legvonzóbb a polgárok szempontjából az a vízummentes utazás lehetősége az EU tagállamokba.

Ukrajna, tehát a gazdasági integráció második lépcsőfokára léphetne az EU-val egy szabadkereskedelmi övezetbe való belépéssel.

A jogi végtermék egy nemzetközi keretszerződés lehetne, mintegy 1200 oldallal, hét fejezettel, 43 melléklettel és 3 jegyzőkönyvvel. Egy komplex gazdasági és szektorális együttműködés, amely preambulumban és az általános elvek című fejezetében kifejezésre juttatja, hogy **Ukrajna egy európai ország, amely az EU felé orientálódik, tiszteletben tartva a demokráciát és az emberi jogokat.**

A társulási megállapodás egy történelmi politikai helyzet megoldására született nemzetközi jogi eszköz és már a Római Szerződés részét is képezte azért, hogy a megalakuló Európai Gazdasági Közösség és az Egyesült Királyság között egy szoros együtt működés jöhessen létre. A jelenlegi társulási megállapodások is politikai helyzeteket kezelnek a gazdaság és a kereskedelem fegyvereivel felvértezve. Ukrajna elfogadott 2013. november 21-én egy kormányhatározatot arra vonatkozóan, hogy az EU-val leállítja a társulást és helyette Oroszországgal kezd intenzívebb tárgyalásokba a vámunióról. A döntés annak fényében volt meglepő, hogy 2013. szeptember 18-án az Ukrán kormány egyhangúlag támogatta a társulási megállapodás tervezetét. Az Ukrán kormányhatározatra számtalan [tüntetés](#) volt a belföldi válasz, az EU pedig Ashton főképviseelő éles hangvétellé [nyilatkozatával](#) reagált. Mi vonzóbb? Mit kínál tehát Oroszország?

Oroszország vámuniója

Pontosabban: **Fehéroroszország, Kazahsztán és Oroszország Vámuniója.** A vámunió 2010. január 1-én lépett életbe és nem titkolt célja, hogy egy keleti EU-szerű együttműködés jöjjön létre az egykori Szovjetunió területén. Az Eurázsiai Unióhoz vezető lépésként 2012 januárja óta a három ország egy közös piacot alkot, amelyet az [Eurázsiai Gazdasági Bizottság](#) felügyel, amely szintén felel az ennél kevesebb tartalommal rendelkező, de több tagállamot számláló **Eurázsiai Gazdasági Közösség** irányításáért, melynek tagja még Kirgizisztán és Tádzsikisztán is. A vámunióknak is van a gazdasági vetületen kívül más polgári vonatkozása, nevezetesen, hogy a tagállamok polgárai útlevél nélkül utazhatnak a tagállamok között. A demokratikus alapelvek és az emberi jogok tisztelete, azonban nem annyira kiemelt prioritás, mint az Európai Unióban.

A vámunió területére olyan termékeket engednek be a hatóságok, amelyek megfelelnek a Vámunió Technikai Szabályzatainak (Customs Union Technical Regulations, CU TR), amelyekből jelenleg már több mint 30 van, és folyamatosan kidolgozásra kerül több is pl. az energiáról és az elektromos termékekről 2015-re lesz kész a szabályzat. Ezek a szabályzatok fokozatosan felváltják a korábbi nemzeti szabályozásokat, tehát a vámunió piacán a termékeknek, ezeknek a közös szabályoknak kell megfelelniük. Egy érdekes szabály pl. hogy a termékek használati utasításának orosz nyelvűnek kell lennie, Fehéroroszország opcionálisan lehet fehéroros is, Kazahsztánban kötelező a kazah nyelv használata is, de **orosz változatnak mindenképpen kell lennie.**

A vámunió, amely a gazdasági integrációban magasabb szinten helyezkedik el egy szabadkereskedelmi társulásnál, viszont csak az egyik kezdeti lépés egy sokkal szorosabb együttműködés felé. Az **Eurázsiai Gazdasági Uniót 2015-ig létre kívánják hozni**, ez a jelenlegi Eurázsiai Gazdasági Közösségből nőne ki. A közösség intézményi struktúrája hasonlít az EU-hoz: van egy Államközi Tanácsa (Európai Tanács), van egy Integrációs Bizottsága, amelynek tematikus tanácsai vannak (EU Tanácsa), van egy Titkársága (Európai Bizottság), van az állandó képviselőknek egy bizottsága (COREPER), van egy Interparlamentáris Közgyűlése (EP) és a közösségnek van egy bírósága (Európai Bíróság).

Oroszország annak a lehetőségét nyújtja Ukrajnának, hogy egy mélyebb gazdasági integráció része legyen, magasabb szinten, mint egy EU társulási megállapodás és nagy valószínűséggel ennek nem az az ára, hogy a politikai-intézményi rendszert megreformálják vagy hogy a jelenlegi kormánypárt szabadon engedje a legnagyobb politikai ellenfelét. Nem elhanyagolható az sem, hogy Ukrajna gyakorlatilag teljes mértékben ki van szolgáltatva az orosz gáznak, melynek fényében értékelendő a 2013. november 21-ei kormányhatározat, amely nemzetbiztonsági indokokra hivatkozik.

A nemzetközi életben általában nincsenek határozott nemek vagy igenek, így nagy valószínűséggel nem derül ki november 28-ára az EU vilnusi **Keleti Szomszédság Csúcstalálkozó**jára, hogy Ukrajna a két Európa közül, melyiket választja. A feszültség nő és ugyan két gazdaságra és kereskedelemre vonatkozó nemzetközi jogi megoldás: egy szabadkereskedelmi megállapodás és egy vámunió között kell dönteni, a döntés nem valószínű, hogy számokon és statisztikákon fog múlni.

Mátyás Ferenc:

Arany Málna díjas kodifikáció a Vidékfejlesztési Minisztériumban

A 2013-as évnek bizonyosan, de némi túlzással minden idők legsilányabb magyar jogalkotását produkálta a Vidékfejlesztési Minisztérium idén júliusban, a 70/2013. (VII. 31.) VM rendelettel. **A márlissan 1 éves késéssel kihirdetett, összesen 139 db miniszteri rendeletet módosító jogszabály, 47 rendelet vonatkozásában összesen 69 végre nem hajtható módosítást tartalmazott.**

Lassan kezdünk immunissá válni a hibás jogalkotási gyakorlatokra, néha már-már természetesnek veszünk olyan jelenségeket, amelyek korábban, egy jogszabály kihirdetésekor még heves vitára sarkalltak sokakat. Ismert, bár talán már kiüresedő frázis a kellő felkészülési idő követelménye, vagyis az, hogy a jogszabályokat úgy kell kihirdetni, hogy kellő idő maradjon az alkalmazásukra történő felkészülésre. Mára a jogalkotás szinte természetes velejárójává vált, hogy a jogszabályok a kihirdetésüket követően szinte egyből hatályba is lépnek és alkalmazandóak (erről lásd részletesen az alábbi [cikket](#)). Így első ránézésre a 70/2013. (VII. 31.) VM rendelet (a továbbiakban: VM rendelet) is elintézhető egy „na, még egy” kézlegyintéssel, hiszen július 31-én 20:31-kor kihirdettek egy 140 §-ból álló (58 oldalas), 139 db miniszteri rendeletet módosító rendeletet, amely nem meglepő módon a kihirdetést követő napon, vagyis 3 és fél óra múlva hatályba is lépett. A rendelet eddig nem is okoz különösebb megrázkódtatást.

A nagyrészt **2012. március 15-én hatályba** lépett a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatalról szóló 22/2012. (II. 29.) Korm. rendelet, valamint a **2012. december 28-ai és 2013. január 1-jei alaphatályú** fővárosi és megyei kormányhivatalok működésével összefüggő törvények módosításáról szóló 2012. évi CCX. törvény által keletkeztetett jogalkotási kötelezettségének **jelentős csúszással „eleget tevő”** VM rendelet „salátajogszabály”, amely szervezet-átalakítással kapcsolatos, nehezen áttekinthető „szövegrész helyébe a ...szöveg lép” típusú (ún. szövegcsérés) módosítások sorozatát tartalmazza.

A rendelet mégsem váltja be azonban az alkotóinak hozzá fűzött reményeit, mert sok helyen értelmezhetetlen, illetve végre nem hajtható rendelkezéseket tartalmaz. **Az összesen 139 db miniszteri rendeletet módosító jogszabály, 47 rendelet vonatkozásában összesen 69 végre nem hajtható módosítást tartalmaz.** A végre nem hajtható módosítást eredményező hibák kodifikációs jellegűek:

1. Már hatálytalan az a jogszabály/jogszabályhely, amit a módosítások érintettek: A VM rendelet 28. § a) és c) pontja a 95/2003. (VIII. 14.) FVM rendelet 5. § (1) és (3) bekezdését módosítaná augusztus 1-ével, de a bekezdések már 2013. VII. 18-tól hatályon kívül vannak. A VM rendelet 107. §-ában megjelölt 79/2009. (VI. 30.) FVM rendelet egésze hatálytalan: 2013. V. 29-től. A 86/2009. (VII. 17.) FVM rendeletnél pedig ugyanazzal a dátummal, amivel az egész rendeletet a 38/2013. (V. 24.) VM rendelet 25. §-a hatályon kívül helyezte, módosítaná a VM rendelet 108. §-a.

2. Korábban már módosították a jogszabályrészt, és ezt nem veszi figyelembe az új VM rendelet: A VM rendelet 62. §-a a 25/2007. (IV. 17.) FVM rendelet 9. § (3) bekezdésében „a Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal a gazdálkodás helye szerint illetékes területi hivatala” szövegrészt „a gazdálkodás helye szerint illetékes megyei kormányhivatal földművelésügyi igazgatósága” szövegre cserélné augusztus 1-jével, de ezt a szövegrészt július 30-ával már a 68/2013. (VII. 29.) VM rendelet 1. § (6) bekezdés b) pontja lecserélte. Sokkal kínosabb a VM rendelet 119. § a) és b) pontja amely már majdnem egy éve megváltozott jogszabálysöveget szeretne módosítani, ugyanis a VM rendeletben megjelölt szövegrészeket már 2012. október 12-ével lecserélték

3. A módosítani kívánt szövegrészlet nem a megnevezett jogszabályhelyen található, hanem a jogszabály más pontján: A VM rendelet 65. § c) pontja a 49/2007. (VI. 26.) FVM rendelet 10. § (2) bekezdésében „a Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Központja (a továbbiakban: MgSzH Központja)” szövegrész helyébe „a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (a továbbiakban: NÉBIH)” szöveget léptetné, de a módosítani kívánt szövegrész a 10. § (3) bekezdésében szerepel.

4. A módosítani kívánt jogszabályrészt pontatlanul idézték: Vagyis azon fura és meglepő kodifikáció terepe, ahol nem sikerül a Ctrl+C és Ctrl+V billentyűket megfelelően használni. Elvileg csak ki kell másolni a módosítani kívánt szövegrészt, majd a módosításban odaírni, hogy mire szeretnénk lecserélni, de mégsem sikerült. Például a VM rendelet 131. § a) pontja a 72/2010. (V. 13.) FVM rendelet 1. § (1) bekezdésének c) pontjában a „Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Központjára és területi szerveire (a továbbiakban: MgSzH)” szövegrészt cserélné le, de a VM rendelet kifejejt egy szót, ugyanis a módosítandó jogszabályhely a „a továbbiakban **együtt:** MgSzH” szöveget tartalmazza. Több kérdés is felmerül a VM rendelettel kapcsolatban. Figyelembe véve a jelentős csúszást, hiszen a kormányrendelet hatályát tekintve több mint egy év, de a törvényhez viszonyítva is több mint fél év eltelt, **rengeteg idő állt a Vidékfejlesztési Minisztérium rendelkezésére a VM rendelet megfelelő szakmai-kodifikációs előkészítésére**, akkor minek köszönhető mégis a rendelet silány minősége?

A megfelelő válaszokért hivatalos megkeresés formájában a következő kérdésekre várom a minisztérium álláspontját:

1. Tekintettel arra, hogy a 70/2013. (VII. 31.) VM rendelet 47. rendelet jogszabály vonatkozásában összesen 69 végre nem hajtható módosítást tartalmazott, a hibák jellege, tehát a jogszabályok megváltozó szövegeire tekintettel nem lévő, illetve a jogszabályhelyekben és szövegrészekben tévedő módosítások alapján kérdéses, hogy a minisztérium milyen jogszabálysöveget vett alapul a tervezet kialakításakor. Ugyanis sem az előfizetés-alapú elektronikus jogszabály-nyilvántartások, sem pedig az ingyenesen elérhetőek nem jelölik hatályosnak azokat a jogszabályokat és jogszabályhelyeket, amiket a minisztérium módosítani szándékozik, de a 70/2013. (VII. 31.) VM rendeletben megjelölt hibás szövegréseket is megfelelő formában tartalmazzák. Kérem, jelölje meg, hogy a minisztérium a kodifikációs munka során melyik jogszabály-nyilvántartást alkalmazza.

2. A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium (a továbbiakban: KIM) feladat- és hatáskörébe tartozik a jogszabálytervezetek jogszabályszerkesztési elveknek való megfelelésének ellenőrzése a közigazgatási egyeztetés keretein belül. Került-e sor a 70/2013. (VII. 31.) VM rendelet kihirdetését megelőzően egyeztetésre a Vidékfejlesztési Minisztérium és a KIM között? Ha igen, tett-e a KIM észrevételeket arra, hogy például a 70/2013. (VII. 31.) VM rendelet már hatályon kívül helyezett jogszabályt kíván módosítani, vagy hogy hibásak a módosítóban megjelölt rendelkezések? Amennyiben érkeztek ilyen észrevételek, miért nem kerültek átvezetésre a kihirdetett szövegben?

3. Milyen konkrét lépéseket tesz, annak érdekében, hogy a 70/2013. (VII. 31.) VM rendelet által keletkeztetett problémák orvosolva legyenek (pl.: egyeztetések hatékonyságának növelése, kodifikátor szakjogászok alkalmazása, minisztérium munkavállalóinak részvétele kodifikátor szakjogász képzésen, házon belül vagy külsős cég bevonásával előhatályosítási munkák elvégzése a hibás rendelkezések kiszűrésére), és a hibás módosítások korrigálása legkésőbb mikorra várható?

Mátyás Ferenc:

Jogalkotási rekord: folyamatban!

Itt van az ősz, itt van újra és az iskolakezdéssel párhuzamosan megkezdődik a Parlament őszi rendes ülészsaka is. Az év eleje óta tapasztalható, minden eddigit felülmúló jogalkotási tempó alapján ugyancsak jogszabályokban gazdag évvárás prognosztizálható, mind a törvények, mind az egyéb jogszabályok és közjogi szervezetszabályozók területén is. A rendszerváltozáskor rohamosan megugró, majd 2010-től újabb fokozatra kapcsoló, mégis mindig felülmúlhatatlannak gondolt **jogalkotási láz az idei évben nem csak megtartotta az elmúlt évek intenzitását, de jó pár területen felül is múlta a korábbi.**

A legkiugróbb elmozdulásokat a törvények és a kormányrendeletek számánál figyelhetjük meg, lényegesen meghaladva az előző évi augusztus 31-i adatokat. 1949-től kezdődően a törvények száma alig haladta meg az évi pár darabot, a megalkotott törvények közül kettő ugyanakkor minden évben – mint a korabeli viszonyok kizárólagos törvényhozási tárgykörei – a költségvetési és a zárszámadási törvény volt. A megváltozott társadalmi viszonyok és a parlament szerepkörének exponenciális növekedése megváltoztatta a korábbi törvényalkotási rendet, rohamosan [magnövelte a törvények számát](#). Ez a növekedési tendencia az elmúlt évben csúcsosodott ki leginkább. A 2012-ben kihirdetett törvények (226 darab, beleértve a 3 Alaptörvény-módosítást is) 13-mal meghaladták a 2011-es törvényhozási számokat is. Ez a tempó fokozódott tovább ebben az évben. **Míg tavaly augusztus 31-ig 131 db törvényt hirdettek ki, 2013. augusztus 31-én ez a szám 137.**

	2012. augusztus 31.	2013. augusztus 31.
Kihirdetett		
törvény	131	137

Egyes szerzők a júniusi adatok alapján arányaiban sokkal nagyobb eltérést prognosztizáltak, annak, hogy ez mégsem így alakult annak köszönhető, hogy törvényalkotás terén az idei július az előző évihez képest elhanyagolható volt. **A parlament ugyanis június végéig 124 törvényt alkotott, míg előző évben csak 89-et.** Kérdéses, hogy a növekedési ütem viszonylagos csökkenése után milyen intenzitással kezdi meg a parlament a munkát az őszi rendes ülészsakban, hiszen az általános trend mindig az év második felét mutatja fokozottabb jogalkotási **időszaknak**. Mindezek alapján valószínűsíthető, hogy a **törvények száma év végén bőven meg fogja haladni az előző éves számot.**

A legnagyobb növekedés azonban a Kormány jogalkotási tevékenységében tapasztalható.

	2012. augusztus 31.	2013. augusztus 31.
Kihirdetett		
kormányrendelet	249	326
kormányhatározat	324	598

Idén 30%-kal haladta meg a Kormány rendeleteinek száma az előző évét, míg a határozatok tekintetében hatalmas, megközelítőleg 85%-os (!)

emelkedést figyelhetünk meg. A határozatok tekintetében már most nagyobb számot produkált a Kormány, mint korábbi években egész évben (2012 – 705, 2011 – 522, 2010 – 320, 2009 – 232). Még ha nem is tartja az előző évek második felére jellemző növekedési trendet a határozatok száma, év végére idén biztosan meg fogja haladni az 1000 darabot. Aggasztóbb azonban a rendeletek számának drasztikus növekedése, hiszen jogszabályi volta miatt azok megismerése és követése mindannyiunk kötelessége.

Az **eddig kihirdetett 809 darab jogszabálynak** a törvények és a kormányrendeletek (a kormányhatározat nem minősül jogszabálynak) kiteszik az 57%-át, a maradék 43% az egyes minisztériumok által kibocsátott rendeletek között oszlanak meg.

Kihirdetett	2012. augusztus 31.	2013. augusztus 31.
MNB	16	16
BM	44	50
HM	19	16
KIM	41	22
KüM	2	2
ME	2	0
Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal	0	3
EMMI (összevonva a jogelőd NEFMI-vel)	53	62
NFM	51	50
NGM	27	34
VM	95	74
PSZÁF	3	11
NMHH	12	6

A rendeleti szinten az előző év trendjéhez képest is találhatóak kiemelkedő elrugaszkodások. Míg a Belügyminisztérium, a Nemzetgazdasági Minisztérium és az Emberi Erőforrások Minisztériuma vonatkozásában csak alacsony emelkedés figyelhető meg, addig a **Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeleténél** majdnem **négyszeresére nőtt** a rendeletek száma. Jelentős csökkenés figyelhető meg a **Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériumnál** és a **Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóságnál**, ahol **majdnem felére csökkent** a kiadott rendeletek száma. Az előző évhez képest **új rendeletalkotási jogkörrel rendelkező szervként jelent** meg a jogalkotói palettán a **Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal**. Nagyobb számban születtek idén országgyűlési és köztársasági elnöki határozatok, ugyanakkor **az Alkotmánybíróság még az előző évi rekordminimumtól is messze elmaradt**. 2011-ben ugyanis 70, 2010-ben 154, 2009-ben 82 darab Magyar Közlönyben megjelenő határozatot és végzést hozott a taláros testület.

Kihirdetett	2012. augusztus 31.	2013. augusztus 31.

AB határozat	35	22
OGY határozat	58	70
KE határozat	215	381

Ez a növekedés természetes rányomta a bélyegét a joganyagok terjedelmére is. **Tavaly augusztus végéig a 115 Magyar Közlöny lapszámban 19650 oldalnyi joganyag jelent meg, idén 143 lapszámban összesen 66494 oldal!** (A Magyar Közlöny mellékleteként megjelenő Hivatalos Értesítő tavaly 6885 oldalnyi anyagot tartalmazott, idén már 13033 oldalnál jár.) Mindez azt jelenti, hogy ha év eleje óta folyamatosan olvasnánk a Magyar Közlönyöket, akkor **minden nap 273 oldalt kellene elolvasnunk**, hogy augusztus végére (243 nap) végezni tudjunk vele. Az pedig már csak pusztán lábjegyzet, hogy a **2012-es év Magyar Közlönyeinek összterjedelme 38637 oldal volt**csak.

Mátyás Ferenc:
Kampány – Csendet kérünk!

Minden valószínűség szerint egy eltűnő jogintézmény, a kampánycsend utolsó (?) megsértésének következményeiről rendelkezett a Kecskeméti Törvényszék 5.Kpk.21.285/2013/4. számú végzése a bajai időközi választások kapcsán, mivel az új választási eljárásról szóló 2013. évi XXXVI. törvény (a továbbiakban: új Ve.) már nem tartalmaz kampánycsendre vonatkozó szabályozást.

A törvényszék a Területi Választási Bizottság 4/2013. (IX.25.) TVB. számú határozatát megváltoztatja és megállapítja, hogy Baja város 03. számú egyéni választókerületében a 2013. szeptember 22. napján tartott időközi önkormányzati választáson a 32. számú szavazóköri kampánycsendsértés történt, és a szavazóköri tekintetében elrendeli a választás megismétlését.

Egy olyan hányattatott sorsú, sokszor (különösen a modern információs technikák korában) megkérdőjelezett létjogosultságú jogintézmény veszik lassan végleg a múlt kódéba, amely némely népszavazási kezdeményezés mellett még képes volt azt a bizonyos görbe, ironikus tükröt tartani a jogi szabályozás elé. Gondolhatunk itt arra, amikor izgatottan kerestük arra a választ, hogy vajon az, hogy a TV2 2006. április 8-án sugárzott, Activity Show műsorszámában az egyik feladvány megfejtése Gyurcsány Ferenc volt, vagy az, hogy a Petőfi Rádió április 8-i Szív küldi szívnek szívesen műsora, amelyben leadták a Roxette: Listen to your heart című számát, amiről mindenkinek a Fidesz jutott eszébe, vajon a kampánycsend megsértésének minősült-e.

De mindez már a múlt, hiszen, az új Ve 139. §-a határozottan dönt a kampánycsend sorsáról: **a választási kampányidőszak a szavazás napját megelőző 50. naptól a szavazás napján a szavazás befejezéséig tart.** A korábbi szabályozás, a régi választási eljárási törvény (1997. évi C. törvény, a továbbiakban: régi Ve.) szerint a választási kampány a szavazás napjának kezdetéig tartott csak [40. § (1) bekezdés]. A szavazás napján 0 órától 19 óráig tilos volt kampányt folytatni. Ezt az időtartamot neveztük kampánycsendnek (korábban a kampánycsend a szavazást megelőző nap 0 órától kezdődött, ezt rövidítette le a jogalkotó 2010-ben). Az új szabályozásban egyetlen hasonló korlátozást találhatunk, ugyanis a szavazás napján a szavazóhelyiségek bejáratától számított 150 méteres távolságon belül tilos kampányt folytatni.

A régi Ve. értelmében a kampánycsend megsértésének minősült ebben a periódusban a választópolgárok választói akaratának mindennemű befolyásolása, így különösen: **a választópolgárok számára a jelölt vagy a jelölő szervezet által ingyenesen juttatott szolgáltatás**, ezek közé tartozott a szavazásra történő szervezett szállítás is. A bajai időközi választáson a választás megismétlésének alapjául olyan tényállás szolgált, amely teljesen jogszerű az új választási eljárási szabályokban.

Ezen a ponton érdemes néhány szót szólni, miért alkalmazhatóak most is a régi Ve. szabályai, hiszen a törvényt az új Ve. 367. § a) pontja 2013. május 3-ától hatályon kívül

helyezte. A megfelelő átmenet biztosítása érdekében az új Ve. 349. § (1) bekezdés b) pontja a választási eljárásról szóló 1997. évi C. törvény rendelkezéseinek alkalmazását írja elő, a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek e törvény hatálybalépését követő első általános választását megelőző időközi önkormányzati választásokon. Hasonló rendelkezés található az országgyűlési időközi választásra, a nemzetiségi önkormányzati mandátum megüresedése és az európai parlamenti mandátum megüresedése esetén a mandátum betöltésére is. Vagyis az átmeneti szabályozás még egyszer, talán utoljára megnyitja a terepet, hogy a jogintézmény régi fényében pompázhasson.

A kampánycsenddel szemben a feleslegességen túl gyakori érv volt, hogy a kampánycsendsértés erőteljes szubjektív volta miatt nehézkes a bizonyíthatósága. Ezt jól mutatja a törvényszéki végzéssel tartalmilag teljesen más konklúzióra jutó választási bizottsági határozat is. Ezen a téren az új szabályozás (ami engedi a választási kampányt a választás napján is, kivéve a szavazóhelyiségek bejáratától számított 150 méteres távolságon belül) sem könnyít a helyzetünkön, hiszen bár a távolsági tiltással világos helyzetet teremt, a jogalkotó mégis elhelyezett egy kiskaput a szabályozásban. Kimondja ugyanis, hogy nem minősül választási kampánynak az állampolgárok - mint magánszemélyek - közötti személyes kommunikáció, függetlenül annak tartalmától és formájától (új Ve. 142. §). Vagyis mivel a szavazóhelyiségek bejáratától számított 150 méteres távolságon belül csak a választási kampánytevékenység a tilalmazott és a magánszemélyek kommunikációja semmilyen formában nem minősül kampánytevékenységnek, az önkéntes, nem pártszínekben megjelenő aktivistáknak a választói akaratot esetlegesen erőteljesen befolyásoló tevékenysége is teljesen jogszerű. A korlátok tehát könnyen kijátszhatóak, és igencsak bonyolult bizonyítást igényel az ellenük történő sikeres fellépés.

Visszatérve Bajára. A törvényszék a szavazók szervezett szállítása miatt találta kimerítettnek a kampánycsendsértést. Arra a bíróság is rámutatott, hogy a választók személygépkocsival, több fordulóban történő szállítása mindenképp összehangolt tevékenységet feltételez, amely megalapozza a szervezettséget. Jelen esetben a bíróság vélelmezte az ingyenességet, mivel a szavazók szállítását nem taxi segítségével végezték. Az időközi választásokkal kapcsolatban a bíróság megállapította, hogy mivel olyan választópolgárok szállítására került sor, akik nem tudták megoldani a szavazókörbe való eljutást, tehát akik egyébként a szavazáson nem vettek volna részt, mindenképpen befolyásolták őket választói akaratukban. Ezek a választópolgárok ugyanis, ha a szavazáson részt szerettek volna venni, akkor korábban megigényelték volna a mozgóurna biztosítását. Erre azonban nem került sor, így a kampánycsend megsértése megalapozottan került megállapításra.

Érdemes kiemelni még a bajai választással kapcsolatban a törvényszék végzése után a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 350. § (1) bekezdés e) pontjára hivatkozva benyújtott büntető feljelentést. A törvény értelmében, aki a választási eljárásról szóló törvény hatálya alá tartozó választás, népszavazás, népi kezdeményezés vagy európai polgári kezdeményezés során arra jogosultat a választásban, a népszavazásban, a népi kezdeményezésben vagy az európai polgári kezdeményezésben

akadályoz, vagy erőszakkal, fenyegetéssel, megtévesztéssel, illetve anyagi juttatással befolyásolni törekszik, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő. Bár a benyújtók szerint a Btk. az anyagi juttatás fogalmát nem definiálja, de a vagyoni előny juttatása, vagyis az ingyenes szervezett utaztatás ennek minősíthető álláspontjuk szerint (mert például nem kell buszjegyet venniük, hangzanak az érvek).

Ez azonban hibás következtetés. Az anyagi előny juttatása feltételezi azt a kritériumot, hogy az a személy, akinek az anyagi előnyt juttatják, előnyösebb helyzetbe kerüljön, mint az anyagi előny juttatása előtt. Mivel – mint arra a törvényszék végzése is rámutatott – olyan választópolgárok szállítására került sor, akik a szervezett szállítás nélkül nem vettek volna részt a választáson, anyagilag nem kerülnek kedvezőbb helyzetbe a szállítás ténye által, tehát a hivatkozott megspórolt buszjegy nem szolgálhat anyagi előnyként, hiszen erre a szervezett szállítás nélkül nem is merült volna fel költség a választópolgár oldaláról.

Ha netán meg is valósulna valamilyen anyagi előny, a célzat vizsgálata válik elsődlegessé. A Btk.-ban szereplő bűncselekmény ugyanis célzatos, ami azt jelenti, hogy az elkövető magatartásának arra kell irányulnia, hogy a választópolgárt a választójogának gyakorlásában kifejezetten az anyagi előny nyújtása révén befolyásolja. Ilyen lehet például, ha valaki pénzt, tűzifát ígér a választópolgárnak, cserébe azért, hogy az általa képviselt jelöltre szavazzon. Ez társulhat az így befolyásolt szavazók szervezett szállításával, ilyenkor a teljes folyamat lesz az, ami sérti a kampánycsendet és még a Btk. szerint büntetendő magatartásnak is minősül. Ha viszont a célzat csak és kizárólag a választópolgárok „mozgósítására” irányul és ez valósul meg szervezett szállítás révén, akkor egy ebből származó anyagi előny pusztán járulékos, az elkövetői szándék nem terjedne ki rá, márpedig a Btk. 350. § (1) bekezdés e) pontjának hivatkozott fordulata (a befolyásolni törekvés) kizárólag egyenes szándékkal valósítható meg. Ebbe a kategóriába tartozhat önmagában véve a szervezett szállítás (ha nem kapcsolódik hozzá egyéb, büntetendő cselekmény), de ugyanúgy ez irányadó az étel vagy ital adására is. Ilyenkor megvalósul a kampánycsend megsértése, és annak következményei alkalmazandóvá válnak, büntető törvénybe ütköző tényállás viszont célzat hiányában nem.

Mátyás Ferenc:

Változás az EU Hivatalos Lapjának közzétételében

A magyar elnökség egyik célkitűzéseként, még az elnökség alatt kidolgozott rendelet-szöveg eredményeként 2013. július 1-től az EU Hivatalos Lapja kizárólag elektronikus formában hiteles.

Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés 297. cikke az EU Hivatalos Lapja kihirdetése vonatkozásában előírja, hogy a jogalkotási aktusokat az Európai Unió Hivatalos Lapjában ki kell hirdetni. Egyéb lehetőség hiányában a hiteles forma csak a papír alapú volt, vagyis a Hivatalos Lapnak az Unió intézményeinek valamennyi hivatalos nyelvén elérhető nyomtatott kiadása az egyetlen jogilag kötelező erejű közzététel, hiába érhető el a [Hivatalos Lap online](#) is. Az Európai Unió Bírósága a [C-161/06. sz. Skoma-Lux sro kontra Celní ředitelství Olomouc ügyben](#) is kimondta, hogy **ellentétes az Unió joggal**, ha az Európai Unió Hivatalos Lapjában valamely új tagállam nyelvén - jóllehet az az Európai Unió hivatalos nyelvei közé tartozik - **közé nem tett közösségi szabályozásban foglalt kötelezettségeket** ezen állam jogalányaival szembenérvényesítik, **még ha e személyek más módon** (pl.: elektronikus forrásból) **is megismerhették volna e szabályozást**. A jogi aktusok online elérhetővé tétele eddig nem lehetett egyenrangú a Hivatalos Lapban történő, érvényes kihirdetéssel, jóllehet az Unió jogot alapvetően online forrásból ismerte meg mindenki, a nemzeti jogok tekintetében pedig már általános volt az elektronikus úton kihirdetett jogszabályok hitelessége.

A elnökség meghatározó szerepe miatt érdemes röviden áttekinteni az elektronikus Közlönykiadás történetét, különösen azért, mert **a magyar gyakorlat** (2008. július 1-től hatályos) **5 évvel előzte meg az Unió gyakorlatot**. A magyar jogban az elektronikus megjelenés hitelességét vonatkozó szabályozást az elektronikus információszabadságról szóló 2005. évi XC. törvény teremtette meg, amikor előírta, hogy a **Magyar Közlönyt a kormányzati portálon történő, elektronikus dokumentumként való közzététellel kell kiadni**. Ezek a szabályok 2011. január 1-től átkerültek a jogalkotásról szóló [2010. évi CXXX. törvény](#) 25. § (1) bekezdésébe, majd 2012. január 1-től a teljes szabályozás az új jogalkotási törvényben foglal már helyet. Természetesen lehetőség van a hagyományos, papír alapú vagy digitális adathordozón történő megjelenésre is, viszont abban az esetben, ha az elektronikus és az egyéb úton közzétett változatok szövege között eltérés van, akkor az elektronikus szövegét kell hitelesnek tekinteni.

A [Tanács 2013. március 7-i 216/2013/EU rendeletével](#) bevezetett és 2013. július 1-én hatályba lépő Uniói szabályozás nagyban hasonlít a magyar megoldásra. ugyanúgy díjtalanul kell a joganyagot a felhasználók számára elérhetővé tenni, határozatlan időtartamban, el nem avuló formátumban, valamint minden lapszám tartalmaz a hitelesség ellenőrizhetősége érdekében minősített tanúsítványt és feltüntetik a közzététel idejével kapcsolatos információkat is. Lényeges különbség azonban, **hogy ameddig a magyar jog semmilyen hitelességet nem fűz a továbbiakban a papír alapú kiadáshoz, az Uniói jogban amennyiben a Hivatalos Lap elektronikus kiadásának**

közzététele a Kiadóhivatal informatikai rendszerének előre nem látható és kivételes zavara miatt nem lehetséges, akkor kizárólag a Hivatalos Lap nyomtatott kiadása hiteles és vált ki joghatást. Amint a Kiadóhivatal informatikai rendszere helyreáll, kizárólag tájékoztató jelleggel kell a nyilvánosság számára elérhetővé tenni a nyomtatott kiadás megfelelő elektronikus változatát, és figyelmeztetni kell a felhasználókat az elektronikus dokumentum tájékoztató jellegére és hogy melyek azok a nyomtatott kiadások, amelyek hitelesek és joghatást váltanak ki.

Milánkovich András:

Karácsonyi ének

Hogyan pucoljuk jogszabályszerűen a pontyot? Hány forint egy négyzetméter karácsonyi vásár? Miért tűnhetett el a Reszkessetek, betörők! a tévéműsorból? A karácsony nem csak a szeretet, a rend ünnepe is: semmi és senki nem marad ajándék és jogszabály nélkül!

Karácsonyhoz közeledve átalakulnak hétköznapijaink. Jó eséllyel kevesebb idő és energia jut például a jogszabályok változásainak követésére: pedig az adventi időszakban a Magyar Közlönynek 17 száma jelent meg, összesen 2.170 oldal terjedelemben (kihirdették például a [jövő évi költségvetést](#)).

Közlönyolvasás helyett azonban inkább **ajándékért járjuk a boltokat**, szokás szerint decemberben termelve meg az ÁFA-bevételre vonatkozó költségvetési előirányzat jelentős részét. Egyre többen választják az online vásárlás ([hazai](#) és [EU-s jogbanis](#) részletesen szabályozott) formáját és andalognak kellemesen a bevásárlóközpontok helyett a **karácsonyi vásárok** sokszínű forgatagában. Ez utóbbi időtartamát egy [2009-es kormányrendelet](#) az ünnepet megelőző legfeljebb 20 napra korlátozza. Erre az időszakra a közterületen általában értékesíthető árukon (pl. vattacukor, léggömb, pirított tökmag és „egyéb magvak”, nyers tej – a teljes felsorolást ld. a jogszabály 5. mellékletében) felül lehetőségessé válik az adott ünnepel összefüggő termékek, nemesfém-ből készült ékszerek, díszműáruk és egyéb tárgyak értékesítése – éljen a **forralt bor** és a **karácsonyfadísz!**

A vásárokra egyébként igen drágán lehet eladóként eljutni: a budapesti Vörösmarty téren, vagy a Szent István téri karácsonyi vásárokon történő árusításhoz például ÁFA nélkül naponta körülbelül 2.000,- Ft-ot kell fizetni minden egyes négyzetméterért az [V. kerületi Önkormányzat](#) részére, ami egy 6 négyzetméteres bódénál a húsznapos időszakra összesen 240.000,- Ft + ÁFA-t jelent. A vidéki nagyvárosokban ehhez képest jelentősen alacsonyabbak az árak: például [Egerben](#) négyzetméterenként naponta 900,- Ft + ÁFA, [Szegeden](#) 400,- Ft + ÁFA. [Debrecen](#) önkormányzata azonban **egy hónapra** kér 3.675,- Ft-ot ugyanekkora területegység használatáért; a legfeljebb húsznapos karácsonyi vásár tekintetében egyhavi díjat megállapítani viszont legalábbis aggályos. (A vásárok konkrét jogi konstrukciójától függően a tényleges ár természetesen ezektől eltérhet; itt csupán az érintett önkormányzatok rendeleteiben meghatározott díjakat ismertettük.) Előny, ha eladóként [kereskedő mestert](#) alkalmaznak, hiszen ő képesítésénél fogva ki tudja aknázni a karácsonyhoz fűződő „vásárlói szokásokban rejlő lehetőségeket”.

Az ajándékok beszerzése mellett fontos karácsonyi feladat a **fenyőfavásárlás** is. A belföldi karácsonyfa-termelésnek helyszínt biztosító természeti területeket az [erdővédelmi törvény](#) (2009. évi XXXVII. tv.) erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló területnek minősíti, ám azokra az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési alaphoz semmiféle [támogatás nem igényelhető](#). Karácsonyfa-termesztést

itthon [önálló vállalkozóként](#) is lehet folytatni, de a fenyőfák gyakran érkeznek a határokon túlról; Montenegróból például az Európai Közösségek egészébe [vámmentesen](#).

Dél-Európa országai nemcsak a karácsonyfák kereskedelme, hanem azok díszítése tekintetében is együttműködnek az EK-val: [Szerbia](#) és [Bosznia-Hercegovina](#) sok egyéb mellett a **karácsonyfaégők** piacán is megszüntette a vámokat. Bár az uniós tagság miatt ez ma már kevésbé lényeges, de [Lettország](#) és [Litvánia](#) 2001-től a **csillagszórók** frontján liberalizálták a Magyarországgal folytatott kereskedelmet, amikor is eltörölték az importengedély-kötelezettséget. Bizonyára sokunk szépérzékét nyugtatja meg, hogy a **szaloncukrokon** (mivel kicsi a felületük és elsősorban díszítési célt szolgálnak) nem szükséges az étel-miszerre vonatkozó jelzések feltüntetése. Az egyéb karácsonyfadíszeket és a mézeskalácsot azonban a gyermekeink is sikeresen elkészíthetik, például a [népi játszóházi foglalkozásvezető](#) segítségével, akinek szakmai képezéséhez tartozik ez a tevékenység. Hagyományos, **üveg karácsonyfadíszek** megalkotását természetesen a legtöbb [ipari üvegművesre](#) is bízhatjuk.

Miután (vagy opcionálisan: mielőtt) a karácsonyfáról és feldíszítéséről gondoskodtunk, a karácsonyi vacsora előállítás is a készülődés lényeges eleme. Magyarországon hagyománya van ilyenkor a **halászlének**, érdemes ezért áttekinteni a legfőbb alapanyagra vonatkozó [jogsabályi rendelkezéseket](#). Ha élő halat veszünk, mindenképp figyeljünk arra, hogy a halak szállítása, mozgatása során a velük érintkező víztestek hőmérséklete közötti eltérés legfeljebb 4 °C lehet. Ha úgy döntenénk, hogy a fürdőkád megfelelő hely az ideiglenes tárolásra, szintén tekintsük irányadónak az egyébként csak kereskedelmi viszonyokra vonatkozó követelményt, miszerint a „medence” vizét folyamatosan cseréljük és abba – lehetőleg az alján – oxigént vezessünk, a medencét napfény ne érje és megvilágítása felülről, merőlegesen történjék. A víz pH-értékét 6,5-8,5 közé állítsuk be, a medence ne legyen elhalt növényi részekkel szennyezett (fürdőkád esetén ez talán a kisebbik veszély), **a halak kiugrását pedig lefedéssel akadályozzuk**.

A feldolgozás szempontjából legfontosabb, hogy a halat levágása előtt minden esetben kábítani kell; a kábítás és a leölés két módon történhet: **fejre mért ütéssel**, vagy elektromos vízfürdővel (előbbit ajánljuk). Nem kompatibilis tehát a jogszabályokkal az a nézet, miszerint a halászlé csak úgy lesz az igazi, ha a halat még életében tisztítjuk meg a pikkelyeitől. Ez a feldolgozási módszer hovatovább nagy valószínűséggel megvalósítaná az [állatkínzás](#) büntetőtörvényi tényállását is (Btk. 244. §), hiszen a megoldás gerinces állat indokolatlan mértékű bántalmazása, ami a pusztulásához vezet. Ha nagy a család, és így több hal pusztulását okozzuk, a bűncselekmény minősített esetéért vonhatnak felelősségre. A **helyes sorrend** tehát: kupán vágás, pucolás, majd a köztes stádiumok után a halászlé elfogyasztása.

Végül a zárókö helyre illesztése, a fentiek rendszerré formálódása: a közös gyertyagyújtás, ajándékozás, a karácsonyi vacsora. Szerencsénk, ha a családból valaki emelt szintű érettségi vizsgát tett [magyar népzene alapjaiból](#), hiszen tudásbázisa részét képezi a **karácsonyi köszöntés** bemutatása és egy köszöntő eléneklése. A [Nemzeti Alaptanterv](#) természetesen nemcsak az e specifikus területet választóktól követeli meg a karácsonyhoz kapcsolódó ismeretek elsajátítását, hanem minden évfolyamnak kell

megfelelő kompetenciákkal rendelkeznie e téren. Hasonlóképp van a [nemzeti és etnikai kisebbségek](#) óvodáiban és iskoláiban, ahol további, az adott kisebbség hagyományaira vonatkozó ismeretek is elvárhatók. A követelményekhez természetesen a tanárképzést is idomítani kellett, ezért [hon- és népismerettanár](#) ma már nem kerülhet ki úgy az egyetem falai közül, hogy ne tanult volna a **karácsonyi népszokásokról**.

De mindennek mi lehet a kerete? Mint azt a munkaszüneti napok körüli munkarendről szóló [miniszeri rendeletnek](#) köszönhetően tavaly óta tudjuk, 2013-ban [rekordhosszúságú, hatnapos munkaszünet](#) övezi a karácsonyi ünnepeket. (Kivéve a javítóintézetben 1 hónapnál régebben, de 2 hónapnál nem régebben tartózkodó fiatalokat, akiknek legfeljebb ötnapos karácsonyi szünet engedélyezhető.) A karácsony munkaszünetté nyilvánításával kapcsolatban egyébként az Alkotmánybíróság 1993-ban [kimondta](#), hogy a szabályozás „alapvetően olyan ünnepeket nyilvánít munkaszüneti nappá, amelyeket a társadalom túlnyomó része — vallási meggyőződésétől függetlenül — ünnepnek tart, hozzájuk családi és népszokások kötődnek. [...] Ezekben az ünnepekben ma már a **vallási és a világi elemek** erősen keverednek.” Állami szinten a [Magyarország karácsonya](#)nevű kiemelt fontosságú rendezvény koncepciójának kidolgozásáról és a megvalósítás koordinálásáról, valamint a lakosság teljes körű tájékoztatásáról a közigazgatási és igazságügyi miniszter gondoskodik.

S végül keressünk választ az idei karácsonnyal kapcsolatos egyik legégetőbb kérdésre, nevezetesen, hogy miért maradhatott ki a kultikus **Reszketek, betörők!**-sorozat a televíziók karácsonyi műsortervéből? A válasz persze egyszerű: azért, mert a műsorszolgáltatókat semmi sem kötelezi meghatározott tartalom leadására. Korábban sem maradt azonban ez mindenféle társadalmi kritika nélkül, ugyanis 2008-ban két népszavazási kezdeményezés ([1](#), [2](#)) is a karácsonyi műsorok tematizálását szorgalmazta:

„Egyetért-e Ön azzal, hogy a Magyarországon székhellyel rendelkező rádió és televízió műsorszolgáltatók számára kötelező legyen a Magyar Köztársaság hivatalos nemzeti ünnepein, valamint húsvétkor, pünkösdkor, a halottak napján és karácsonykor a rádiózásról és televíziózásról szóló, 1996. évi I. törvény szerinti főműsoridőben ünnepi megemlékezés vagy olyan film, illetve hanganyag szolgáltatása, melyben az ünnep megjelenik?”

Az indítványokat az OVB a kérdés egyértelműségének hiányára (mivel összetett kérdés) és a sajtószabadságra hivatkozva elutasította, pedig könnyen lehet (persze nem törvénytörő), hogy az elfogadása esetén idén karácsonykor is reszkettek volna a betörők.

Összességében azt látjuk tehát, hogy a vonatkozó szabályozás meglepően széleskörű (sőt, még egy potenciális Alaptörvény-ellenességet is feltártunk – Debrecen esete a 20 nappal és az 1 hónappal). Ez talán mégsem annyira meglepő azonban, ha belegondolunk, hogy jellegét tekintve ez is „csak” egy – igaz, speciális – élethelyzet, amelynek bizonyos vonatkozásait valóban szükséges a jog eszköztárával rendezni.

Milánkovich András – Szentgáli-Tóth Boldizsár:

Kié a Margitsziget? I.

A Margitszigetről, - különösen a nyári hónapokban - általában mint Budapest közkedvelt pihenőhelyéről, egyik legjelentősebb zöldövezetéről, szabadidő- és versenysportcentrumáról emlékezünk meg. Mostanában azonban egészen más okból kapott széles nyilvánosságot a sziget: az Országgyűlés júniusban módosította a terület jogi státuszát. A Margitszigetet a XIII. Kerületi Önkormányzattól közvetlenül Budapest Főváros Önkormányzatának igazgatása alá rendelte a törvény, így a Főváros kerületeinek eddig egységes rendszerét megbontva a törvényhozás egy korábban nem létező kategóriát; a közvetlenül a fővárosi önkormányzat igazgatása alá tartozó terület jogintézményét teremtette meg. Az ügyben augusztus 25-én népszavazást tartottak a sziget 3 fős lakosságának körében.

E folyamatot számos jogi támadás érte; többek között az Alkotmánybíróság és az alapvető jogok biztosának eljárását is kezdeményezték már az ügyben. Felmerül tehát a kérdés: kié a Margitsziget? Az alábbiakban azokat a jogi érveket vesszük sorra, amelyek a „Margitsziget-törvény” jogszerűségét, vagy annak ellenkezőjét támaszthatják alá.

A Margitsziget 1908-ig magántulajdonban volt, majd 1950-ig Budapest Székesfőváros közvetlen irányítása alatt állt. 1950-ben a XIII. kerülethez csatolták. A főváros területi beosztásáról napjainkban az Alaptörvény F) cikk (2) bekezdése rendelkezik, amely kimondja, hogy a városokban kerületek alakíthatók. A bekezdés a kerület-alakításnak csupán a lehetőségét rögzíti, ám semmiféle erre vonatkozó kötelezettséget nem ír elő a jogalkotó számára. Ez jelentős változás a korábbi alkotmányos szabályozáshoz képest, ugyanis az 1949. évi XX. törvény 41. § (2) bekezdése kifejezetten kimondta, hogy a főváros kerületekre tagozódik, nem engedve ez alól kivételt. Az alkotmányos szintet vizsgálva azt látjuk tehát, hogy magából **a hatályos Alaptörvényből nem vezethető le a „Margitsziget-törvény” aggályos volta.**

Az említett intézkedés anyagi- és eljárásjogi vetületét is figyelembe kell vennünk ahhoz, hogy átfogó képet kaphassunk annak valódi jellegéről, végül külön cikkben foglalkozunk az kérdésben tartott népszavazással. **Anyagi jogi értelemben** tulajdonképpen nincs szó másról, mint hogy a jogalkotó – élve az Alaptörvényben biztosított mozgásterével – egy **új jogintézményt konstitúált**: a „fővárosi önkormányzat által közvetlenül igazgatott” közigazgatási egységet. Ennek jogszabályi alapját a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (a továbbiakban: Möt.) 22. § (4) bekezdésének július 21-én hatályba lépett módosítása teremtette meg, amely az addig egységes, kizárólag kerületekre építő beosztást a fővárosi önkormányzat által közvetlenül igazgatott Margitszigettel törli meg. Ez nem jelenti a közhatalom teljes elvonását a XIII. kerülettől, csupán a feladat- és hatáskörök sajátos átrendezéséről, megosztásáról beszélhetünk. A Margitszigettől származó önkormányzati bevételek továbbra is a XIII. kerülethez folynak be, a hatósági jogkörök (például az építési hatóság, vagy a gyámhatóság jogkörei) a fővároshoz kerültek. A továbbiakban – egyebek mellett – a főpolgármester gondoskodik a Margitszigeten elhunyt személyek szociális temetéséről is.

Noha egy ilyen hatásköri átalakítás racionalitása megkérdőjelezhető (hiszen a főváros többnyire nem szokott első fokon hasonló ügyekkel foglalkozni), ennek élet tompítja, hogy a Margitsziget esetén ez viszonylag alacsony tényleges ügyterhet jelent, bár adott esetben kulcsfontosságú hatósági jogkörökhöz jutott a Fővárosi Önkormányzat.

Jellegéből következően egy **területszervezési eljárási problémával** állunk szemben, amelyre azonban a vonatkozó hatályos szabályozás nem ad megfelelő választ. A fővárost érintő területszervezésről jelenleg a Möt. 105. §-a, valamint a területszervezési eljárásról szóló 321/2012. (XI. 16.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Kormányrendelet) szól, amelyek kellő garanciarendszert teremtenek a szabályozott eljárásokhoz. Ezek alapján azonban nem követhető egyértelműen nyomon, hogy milyen jogi folyamatok mentek végbe a Margitsziget kapcsán, sem az, hogy milyen eljárásrend szerint kell megszületnie egy ilyen döntésnek. A Kormányrendelet 16. §-a a fővárosi kerületeket érintő területszervezési kérdésekkel kapcsolatban egy utaló szabállyal sommásan csupán annyit jelez: ezek esetében a többi területszervezési eljárásra vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni. Van-e azonban ezek közt a Margitsziget esetére alkalmazható rendelkezés?

A két említett jogszabály ismeri a „területrészt átadásának” jogintézményét, amely azonban esetünkben **alkalmazható**, csak analógiaként vehető fel. Területrészt átadása esetén a települési önkormányzatok képviselő-testületei egymással határos területrészek státuszának megváltoztatásáról állapodhatnak meg. Esetünkben nem értelmezhető az „egymással határos területrészt” fogalma (hiszen a főváros területe magában foglalja a XIII. kerületet is, nem pedig határos azzal), és további fontos különbség, hogy az ügy alanyai nem képviselő-testületek, hanem képviselő-testület és a Fővárosi Közgyűlés.

Ennek fényében tehát nem területrészt átadásáról beszélünk, így (a rendes törvényalkotási eljáráson kívül) **nem állnak rendelkezésre azok az eljárási szabályok** sem, amelyek alapján a közvetlenül a fővároshoz rendelt területek kijelölhetők lennének. Erre azért is lenne szükség, mert a [Helyi Önkormányzatok Európai Chartájában](#) megkövetelt biztosítékok az általános törvényhozási szabályok alkalmazásával nem érvényesíthetők. Az Országgyűlés speciális szabályozás híján a törvényalkotás általános előírásai szerint járt el és döntött törvényben a Margitsziget jogi státuszának megváltoztatásáról.

Minthogy egy újfajta, a magyar jogrendszerben eddig nem ismert területszervezési kérdéssel állunk szemben, **szükséges lenne érvényesíteni azokat a garanciákat**, amelyek ehhez a sajátos eljárástípushoz is kapcsolódnak. Megfelelő biztosítékok híján – politikai konstellációtól függetlenül – potenciális konfliktusforrás lehet, hogy az Országgyűlés az érintett önkormányzatok véleményének kikérése nélkül, bármikor megváltoztathatja egyes fővárosi területek jogállását, azokat közvetlenül a fővárosi önkormányzat igazgatása alá rendelve.

Az eljárás szabályozásának hiányosságát a törvény előterjesztője is érzékelte, ugyanis **az eredetileg benyújtott javaslatban szerepeltek bizonyos garanciális rendelkezések**, amennyiben az ilyen tartalmú törvény megalkotását Budapest Főváros

Önkormányzata és az érintett kerületi önkormányzat véleményének előzetes kikéréséhez kötötte, azonban általános jelleggel lehetővé vált volna a helyi népszavazás mellőzése is. A tervezett szabályozás tehát önmagában is aggályokat vetett fel, ugyanis a hasonló területszervezési eljárásokban (így a már példaként említett területrész átadásánál is) általános a referendum követelménye a helyi lakosság körében. Az eljárásnak azonban még e szűkszavú és a standardoktól eltérő szabályozása sem emelkedhetett törvényerőre, mivel azt az Országgyűlés által **végül elfogadott módosítás szövege már nem tartalmazza.**

Maradt tehát az eljárás körüli **teljes bizonytalanság** (vagyis, amint említettük, az általános törvényalkotási folyamat alkalmazása) és a fent ismertetett garanciák hiánya. Hová vezethet ez? Adott esetben zavaros jogalkalmazáshoz. Cikkünk második részében ennek kapcsán az elhibázott margitszigeti népszavazásról írunk.

Milánkovich András – Szentgáli-Tóth Boldizsár:

Kié a Margitsziget? II. – Egy népszavazás margójára

2013 nyarán az Országgyűlés a főváros hagyományos tagozódását megváltoztatva a Margitszigetet a XIII. kerulettől a főváros közvetlen igazgatása alá rendelte. A cikk első részében felvázoltuk ennek tartalmát és területszervezési eljárásjogi háttérét. Bemutattuk, hogy a jogalkotó nem bocsátott rendelkezésre olyan területszervezési eljárást, amely egyértelműen és megnyugtatóan rendezi ezen új típusú közigazgatási egység alakításának folyamatát. Voltaképpen tehát nincs speciális eszköztár a probléma kezelésére, így a hasonló eljárásokban szokásos garanciák sem érvényesülhetnek.

A szabályozatlanság pedig bizonyos esetekben zavaros szituációkhoz vezet – jó példa erre a margitszigeti népszavazás.

Az ügyben a XIII. Kerületi Önkormányzat Képviselő-testülete [85/2013 \(VI.6.\) Ö.K. határozatában helyi népszavazást](#) írt ki, amelyet augusztus 25-én [tartottak meg](#). A sziget háromfős lakosságának 66,67%-a járult az urnákhoz és egyhangúlag ellenezte a változásokat. A fentiekben bemutatott eljárási szabályozatlanság azonban oda vezetett, hogy sem a népszavazás kiírásának jogalapja, sem maga a **népszavazás kiírása nem volt – nem lehetett – rendben**, így a kiemelkedő részvétel és az egyhangú végeredmény ellenére a referendum alkalmatlan bármiféle joghatás kiváltására.

A népszavazás kiírásának jogalapját a Képviselő-testület három jogforrásból eredeztette. Egyrészt a régi Ötv. (1990. évi LXV. törvény) 46. § (1) bekezdés d) pontjából, amelynek értelmében a képviselő-testület köteles népszavazást kiírni „*lakott területrészt átadása, átvétele, cseréje*” esetén. Lakott területrész a területszervezési eljárásról szóló 321/2012. (XI. 16.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Kormányrendelet) 1. § 8. pontja értelmében az a terület, ahol az érintett választópolgárok életvitelszerűen lakóhellyel rendelkeznek; a Margitsziget tehát lakott területrésznek minősül (igaz, egy törvénymódosításnak köszönhetően a jövőre nézve már kizárt a Margitszigeten elhelyezkedő ingatlan lakóhelyként történő bejelentése). A „területrész átadása” azonban – mint előző cikkünkben már tárgyaltuk – a Kormányrendeletben szabályozott és konkrét tartalommal itt megtöltött jogintézmény, amely magában foglalja a területrész átadását, átvételét és cseréjét is (1. § 11. pont). Egy területrésznek közvetlenül a Főváros igazgatása alá vonása viszont nem tartozik e fogalom körébe, így a régi Ötv. citált rendelkezése nem lehet egy helyi népszavazás jogalapja.

A népszavazás kiírásakor felhívott második jogforrás a Mötv., amelynek 105. §-a szintén nem ismer olyan jogintézményt, amely átfogná a Margitsziget esetében történeteket. Ennélfogva a (8) bekezdésben található felhatalmazás (erre is hivatkozott a XIII. kerület), amely szerint az érintett önkormányzat köteles elrendelni a helyi népszavazást akkor is, ha nem a képviselő-testület, hanem a Kormány kezdeményezi a §-ban szabályozott változtatást, nem vonatkoztatható esetünkre, hiszen azt a § egyáltalán nem szabályozza. Így tehát a XIII. kerület által hivatkozott második jogforrás sem szolgálhatott a helyi népszavazás alapjául.

A harmadik jogszabály a XIII. Kerületi Önkormányzat helyi népszavazásról és népi kezdeményezésről szóló [13/1998. \(IV. 24.\) önkormányzati rendelethez](#). A jogszabály 5. § (1) bekezdés b) pontja úgy rendelkezik, hogy a képviselő-testület köteles helyi népszavazást elrendelni „a Főváros tagozódása a kerületet érintő megváltoztatásának [...] kezdeményezése ügyében”. A sommás megfogalmazásnak köszönhetően elmondható, hogy e passzus valóban megfelelő jogalap lehetne a Margitsziget lakossága körében tartandó népszavazásnak, hiszen a sziget státuszának megváltoztatása kétségtelenül érinti a Főváros tagozódását.

A probléma itt egy formális okban keresendő: az önkormányzati rendelet hatályában. A rendelet személyi hatálya az 1. § értelmében azokra terjed ki, akik Budapest XIII. kerületében rendelkeznek lakcímmel. A területi és a tárgyi hatály pedig a 2. § alapján a XIII. kerületben, a képviselő-testület által elrendelt helyi népszavazásra terjed ki. Mivel a „Margitsziget-törvény” július 20-án hatályba lépett és módosította a Budapest főváros közigazgatási területéről és kerületi beosztásáról szóló 1994. évi XLIII. törvényt, **a népszavazás napján a sziget már nem tartozott a XIII. kerülethez, ahogyan lakói sem rendelkeztek lakcímmel a XIII. kerületben** [esetükben a lakcím-nyilvántartás is „Budapest-Margitsziget” megnevezést tartalmaz településnévként, ld. 146/1993. (X. 26.) Korm. rendelet 15. § (5) bekezdés a) pont].

Ennek fényében jól látszik, hogy az augusztus 25-én megtartott **népszavazás a hiányos szabályozás okán nem a megfelelő szerv által került kiírásra és lebonyolításra, így az jogilag – mondhatni – teljesen érvénytelen.** Így van ez még akkor is, ha az Országgyűlésnek jelen esetben semmiféle kötelezettsége nincs arra, hogy a helyi népszavazás eredményét figyelembe vegye. Azt is hangsúlyozni kell, hogy a népszavazás kiírása és megtartása a törvény előkészítése során indokolt és elvárható lett volna. Az már más kérdés, hogy e népszavazás eredményét a konkrét eset összes körülményének figyelembe vételével nem szabad túlértékelnünk. Egy elsődlegesen nem életvitelszerű tartózkodásra, hanem egyes komplexumok valamint zöldövezetek kialakítására használt területen sok olyan tényező merülhet fel, melyet a jogalkotó okkal ítélhet előbbre valónak három választópolgár állásfoglalásánál.

Mindazonáltal lakott területek esetében általános **jelleggel szükségesnek tartjuk a népszavazás mint előzetes követelmény jogszabályi szintű rögzítését** egyes fővárosi területek státuszának megváltoztatása esetében. A most hatályos szabályozás alapján például egy 40.000 fős budapesti lakótelep közvetlenül a főváros igazgatása alá rendeléséről az Országgyűlés anélkül dönthetne, hogy akár az érintett önkormányzati szervek, akár a lakosság véleményét kikérné. Márpedig a lehetséges esetek túlnyomó többségében **a helyi lakosság szava elsődleges jelentőségű.**

Álláspontunk szerint tehát a Margitszigetről szóló konkrét döntés alkotmányossága nem kifogásolható, az elhibázott népszavazás fent elemzett esete viszont jó indikátora annak, hogy milyen messzire vezethet egy hiányos (nem létező) eljárási szabályozás. A jövőre vonatkozóan mindenképp szükség volna a Möt. és a Kormányrendelet néhány rendelkezéssel történő kiegészítésére. E módosítás feladata lenne, hogy rögzítse; csak a

területszervezésben szokásos garanciák tiszteletben tartásával kerülhessen sor a főváros egyes kerületrészeinek a főváros közvetlen igazgatása alá történő átirányítására.

Nagy Gergő:

A sérelemdíj és felelősségbiztosítás viszonyának egyes kérdései

A 2014. március 15-én hatályba lépő új Polgári Törvénykönyv a jelenleg hatályos kódexhez képest alapvető újítással él a személyiségi jogi jogsértések vagyoni jellegű jogkövetkezményei terén: a sérelemdíj a személyiségi jogok megsértésének szankciójaként felváltja a nem vagyoni kártérítést. Jelentős változásról van szó, ami ugyanakkor megoldandó kérdéseket vet fel az egyes kapcsolódó felelősségi viszonyok, így a felelősségbiztosítások terén is.

I. A sérelemdíj megjelenése az új Polgári Törvénykönyvben

A sérelemdíj intézménye koncepcionális változtatásként jelenik meg a kódexben, amely egyaránt érinti a kártérítési jog és személyiségi jogvédelem területét: míg korábban a személyiségi jogok megsértésének szankciójaként nem vagyoni kártérítés volt igényelhető, a 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: új Ptk.) 2:52. § (1) bekezdése alapján akit személyiségi jogában megsértenek, sérelemdíjat követelhet az őt ért nem vagyoni *sérelemért*. A törvény miniszteri indokolása szerint a sérelemdíj a **személyiségi jogok megsértésének vagyoni elégtétellel történő közvetett kompenzációja** és egyben **magánjogi büntetése**, a törvény erre tekintettel veszi ki a kártérítési jog területéről, és helyezi el a személyiségi jogok megsértése esetén alkalmazandó szankciók között.¹

A változtatás jogalkalmazási szempontból azt jelenti, hogy kártérítés megállapítására a továbbiakban kizárólag vagyoni károk esetén nyílik lehetősége a bíróságnak, ugyanakkor **megszűnik a nem vagyoni kártérítés jogintézménye**. Bár az új Ptk. 2:52. § (2) bekezdése szerint a sérelemdíj fizetésére kötelezés feltételeire a kártérítési felelősség szabályait kell alkalmazni, a törvény ugyanezen a helyen azt is kimondja, hogy **a sérelemdíjra való jogosultsághoz a jogsértés tényén kívül további hátrány bekövetkeztének bizonyítása nem szükséges**, a 2:52. § (3) bekezdése szerinti **sérelemdíj mértékét a bíróság az eset körülményeire** – különösen a jogsértés súlyára, ismétlődő jellegére, a felróhatóság mértékére, a jogsértésnek a sértettre és környezetére gyakorolt hatására – **tekintettel, egy összegben** határozza meg.

Bár magyarországi bevezetését egyes sajtótermékek [példátlan](#) változásként aposztrofálták, a sérelemdíj intézménye nem tekinthető előzmény nélkülinek. Ahogy azt a Kúria mb. tanácselnök bírója, **Molnár Ambrus** tanulmányában kifejti, a nem vagyoni kártérítés és a sérelemdíj az elvi összefüggések szintjén nem szakíthatók el egymástól, mert egymással szoros, dinamikus és történeti kapcsolatban állnak, ily módon a nem vagyoni kártérítés a sérelemdíjnak nem az antitézise, hanem annak evolúciós előzménye, kifejlődésének egy korábbi lépcsőfoka.² Az elvi összefüggést egyébként maga a kódex miniszteri indokolása sem cáfolja kifejezetten, azonban – érthető módon – elsősorban a sérelemdíj bevezetésében rejlő előnyöket hangsúlyozza abban a tekintetben, hogy a sérelemdíj az elméleti és dogmatikai tisztánlátás előmozdítása mellett hatékonyabb

védelmet biztosít a személyiségi jogaiban sértett számára³ azáltal, hogy kizárólag a jogsértést kell majd bizonyítani, egyebekben a bíróság mérlegelése kap szerepet.

II. Sérelemdíj és felelősségbiztosítás

Amellett, hogy a sérelemdíj bevezetése már eddig is komoly vitákat váltott ki a magyar jogirodalomban⁴, Molnár Ambrus tanulmányában arra is rámutat, hogy a jogintézmény megjelenése a jogalkalmazás számára is megoldandó kérdéseket vet fel. Ilyen szempontból érzékeny terület a **felelősségbiztosítás** jogintézménye is. Ahogy Molnár megjegyzi, az új Ptk. 6:470. § (1) bekezdése tulajdonképpen megegyezik a jelenleg hatályos Ptk. 559. § (1) bekezdésének szövegével. Eszerint felelősségbiztosítási szerződés alapján a biztosított követelheti, hogy a biztosító a szerződésben megállapított módon és mértékben mentesítse őt olyan *kár* megtérítése alól, amelyért jogszabály szerint felelős. A problémát az jelenti, hogy a különböző tárgyú felelősségbiztosítási törvények ma hatályos állapotukban a Ptk. szerinti kárfogalmat veszik alapul, így a biztosítók nem vagyoni károkért fennálló felelősségét is előírják, **az új Ptk.-val azonban a sérelemdíj mint az immateriális hátrány jogkövetkezménye kikerül a kárfogalom keretei közül, egyben kikerül a felelősségbiztosítási fedezet alól is.**⁵ Mindez 2014. március 15-ét követően azt eredményezné, hogy a károsult a sérelemdíj-követelés alapjául szolgáló személyiségi jogsérelem esetén nem hivatkozhatna olyan jogszabályi rendelkezésre, amely alapján az őt ért joghátrány kompenzációja felelősségbiztosítás körében kérhető.

Ez a **joghézag** jelenleg fennáll többek között a **kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás**ról szóló 2009. évi LXII. törvény (a továbbiakban: Kgfb. tv.), illetve az ügyvédekről szóló 1998. évi XI. törvénynek (a továbbiakban: Ütv.) az **ügyvéd anyagi felelőssége, illetve kötelező felelősségbiztosítás**akapcsán is, a Kgfb. tv. és az Ütv. jelenlegi formájukban ugyanis kizárólag „károk” megtérítését írják elő, **sérelemdíj fizetésére azonban nem nyújtanak jogalapot.**⁶

A visszas jogi helyzet feloldására egyrészt alkalmas lehetne az a **megoldás**, hogy **az adott szerződő felek** a felelősségbiztosítási szerződésben rendelkeznek a sérelemdíj iránti igényekről, tehát a szerződés részévé teszik a személyiségi jogi jellegű jogsértésekért fennálló felelősséget is. Figyelemreméltó, hogy a biztosítási piac szereplői milyen felkészülten reagáltak a szabályozás elkésettségére. A kötelező gépjármű-felelősségbiztosítások megújítása időszakának közeledtével a biztosítók a fentiek szerint módosították a felelősségbiztosítási szerződések tartalmát, és hasonló a helyzet az ügyvédi felelősségbiztosítások piacán is, ahol egyes biztosítótársaságok már most azzal kampányolnak, hogy az általuk kínált felelősségbiztosítás kiterjed a személyiségi jogi igények megtérítésére is.

A jogalkotó ugyanakkor a **vonatkozó jogszabályok módosításával** maga is megteremtheti a sérelemdíjra kötelezés anyagi jogi feltételeit. Álláspontom szerint ez utóbbi megoldás egyeztethető össze jobban mind a jogállamiság és a jogbiztonság, mind pedig a kötelező felelősségbiztosításokhoz kötődő kockázatközösségi rendszer kiszámíthatósága, stabilitása gondolatával, melyeket az Alkotmánybíróság több határozatában is kiemelt fontosságúnak minősített.⁷ Ennek vezérgondolata, hogy a

kötelező felelősségbiztosítás – ilyen mind a gépjármű-, mind az ügyvédi felelősségbiztosítás – rendszerét megfelelő garanciákkal kell létrehozni és működtetni annak érdekében, hogy a kockázatközösségekben a tagok alapos okkal számíthassanak arra, hogy az okozott károk megtérítése nem közvetlenül rájuk, hanem a kockázatközösség tagjainak összességére, tehát közvetlenül a velük szerződött biztosítóra hárul.

III. Egy törvényjavaslat margójára

Talán hasonló megfontolások, illetve bizonyosan az új Ptk.-nak az egyes kapcsolódó törvényekkel való összhangjának megteremtése érdekében 2013. október 22-én a közigazgatási és igazságügyi miniszter olyan **törvényjavaslatot** nyújtott be az Országgyűlésnek, amely a kötelező felelősségbiztosítások kapcsán megteremti a sérelemdíj követelésének jogalapját.

Figyelemreméltó, hogy a javaslat nem ugyanazzal a módszerrel kezeli az egyes felelősségbiztosítási konstrukciókat: míg ugyanis például a Kgfb. tv. esetében magát a „kár” és a „kártérítés” fogalmát terjeszti ki a sérelemdíj fizetés alapjául szolgáló jogsérelemre, illetve a sérelemdíjra, addig az Ütv.-t akként módosítja, hogy az ügyvéd a tevékenysége körében okozott személyiségi jogsértés miatt járó sérelemdíj fizetésére is köteles, amelyre a kötelező ügyvédi felelősségbiztosítás fedezetet nyújt.⁸ Ez utóbbihoz hasonló megoldást választ a törvényjavaslat például az orvosi felelősségbiztosítások terén is.⁹ Erre tekintettel, míg ügyvédi vagy orvosi felelősségbiztosítás esetén elvileg nem lesz kizárt, hogy a biztosított több biztosítóval is szerződjön, külön a vagyoni károk és külön a személyiségi jogsértések esetére fennálló felelősségbiztosításra, addig gépjármű-felelősségbiztosítás esetén erre már ez ideig sem volt lehetőség a Kgfb. tv. 10. §-ában meghatározott kétszeres biztosítás tilalma szerint, és ezt a kárfogalom törvényjavaslat szerinti egységessége a jövőben is kizárja. A javaslat által alkalmazott **eltérő módszer** a szerződéskötési gyakorlatra való lehetséges befolyása mellett a jogalkalmazás számára sem feltétlenül problémamentes.

Mindezek mellett, bár a hivatkozott törvényjavaslat kétségtelenül az új Ptk. és a különböző típusú kötelező felelősségbiztosítások közötti összhang megteremtése irányába mutat, az továbbra sem egyértelmű, hogy a jogszabály-módosítás feloldja-e a fent tárgyalt ellentmondásokat. A javaslat ilyen formában ugyanis **kizárólag a kötelező felelősségbiztosítások terén próbál meg „rendet tenni”**, az új Ptk. szerint viszont *általában* a felelősségbiztosítás kizárólag a vagyoni károkra nyújthat fedezetet. Mindez azt jelenti, hogy amennyiben valaki önkéntesen köt felelősségbiztosítási szerződést, az a személyiségi jogi jogsértéssel okozott károkra az általános szabályok szerint a továbbiakban nem terjed ki. Kétséges, hogy a kodifikációt és a jogalkotót az a szándék vezette volna, hogy kizárja a felelősségbiztosítás fedezeti köréből az immateriális jogsérelemeket. És bár igaz, hogy az egyes szerződő felek az általános felelősségbiztosítási szabályoktól ebben a körben el is térhetnek, mégis talán célszerűbb lenne magában az új Ptk.-ban úgy rendelkezni, hogy a felelősségbiztosítás a vagyoni károk mellett a személyiségi jogsérelemre is vagyoni fedezetet nyújt. Egy ilyen megoldás szükségtelenné tenné az egyes felelősségbiztosítási vonatkozású törvények egyenkénti módosítását, így **erősebb koherenciát** biztosítana a felelősségbiztosításra

vonatkozó szabályrendszer területén is. Nem mellesleg ez hatna a sérelemdíj bevezetése és a felelősségbiztosítás közötti megfelelő **összhang** megteremtése irányába is.

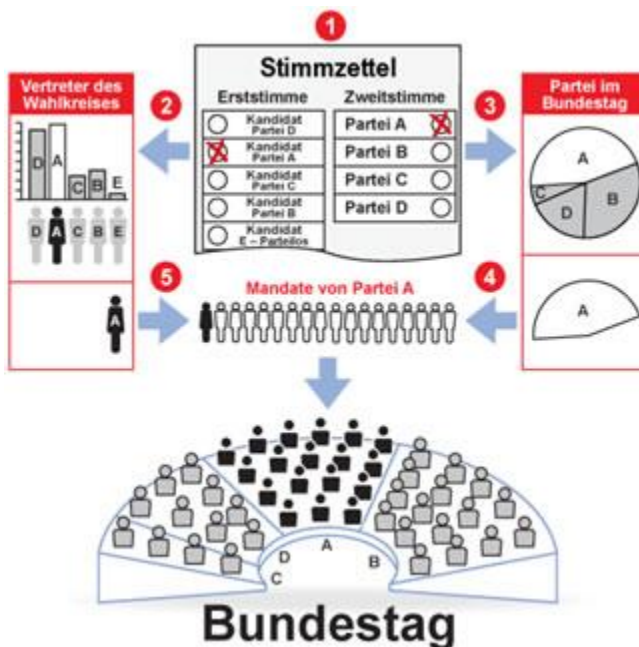
Jegyzetek:

1. Miniszteri indokolás (forrás: Complex Jogtár)
2. Dr. Molnár Ambrus: *A sérelemdíj elméleti és gyakorlati kérdései*. Kúriai Döntések – Bírósági Határozatok, 2013/7. szám, 744-745.o.
3. Miniszteri indokolás (forrás: Complex Jogtár)
4. ld. pl. [Petrik Ferenc](#): *A nem vagyoni kár megtérítése védelmében*. Polgári Jogi Kodifikáció, 2003/1. szám.; Sárközy Tamás: *Fordulat a magyar kártérítési jogban*. Magyar Jog, 2013/9. szám. 537.o.
5. Dr. Molnár Ambrus: *i.m.* 748. o.
6. Kgyb. tv. 4. § (1) bek., Ütv. 10. (1)-(2) bek.
7. ld. pl. 9/1992. (I. 30.) AB hat. ABH 1992, 59, 65.; 47/2003. (X. 27.) AB hat., ABH 2003, 525, 535.; 33/2005. (IX. 29.) AB hat., ABH 2005, 352, 358.); 83/2011. (XI.10.) AB hat., ABH 991, 1001.
8. T/12824. sz. törvényjavaslat „Egyes törvényeknek az új Polgári Törvénykönyv hatálybalépésével összefüggő módosításáról” 99. § (1) bek., 168. § (1) bek., (4) bek.
9. T/12824. sz. törvényjavaslat 8. § (21) bek. c) pont

A német választási rendszer alapjai

Bár gyakran hangoztatott tétel, hogy a '89-es magyar választási törvény a német választási rendszer mintájára született, több lényeges ponton is különbözik két szisztéma. Először is tisztáznunk kell, hogy a következőkben bemutatandó szabályok a német parlament alsóháza megválasztásának szabályait jelentik. A rendszer komplexitását növeli, hogy a meghatározott kérdésekben vétójoggal rendelkező felsőház tagjait az egyes tartományok delegálják, amelyek egyébként is nagyon erős ellensúlyt jelentenek a központi kormányzattal szemben, mivel igen kiterjedt és jelentős jogokat gyakorolnak a végrehajtó hatalom területén.

A német rendszer vegyes (többségi és arányos elemeket vegyítő) választási rendszer, amelynek alapja az arányosságra törekvés. Minden választó két szavazattal rendelkezik: a magyar szisztémához hasonlóan az első szavazatával az egyéni jelöltre, a másikkal pedig a pártlistára szavaz, az egyes pártok bejutási küszöbe is ugyanúgy a listás szavazatok 5%-a (egy kiegészítő szabály kivételével – amennyiben egy párt nem éri el az 5%-ot, de legalább 3 egyéni körzetet megnyer, a szavazatarányának megfelelő mandátumot kap). Alap esetben tehát a Bundestag 598 tagjának felét listán, felét pedig egyéni körzetekben, relatív többséggel választják meg, vagyis az egyéni kerületekben az új magyar szabályokhoz hasonlóan az a jelölt nyer mandátumot, amelyik egy forduló után a legtöbb szavazatot kapta, nincs jelentősége, hogy mennyit is jelentett ez.

Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy például a [2009-es választásokon](#) az egyéniben bejutott alsóházi képviselők kevesebb mint 15%-át választották meg abszolút többséggel, a mandátumot érő győzelemhez pedig volt, ahol a leadott szavazatok 26%-a is elegendő volt.

A fő különbség azonban a magyar és a német szabályok között az, hogy a német rendszer sokkal arányosabb, tehát egy párt által kapott szavazatok aránya sokkal nagyobb mértékben felel meg a végső mandátumelosztásnak, mint a magyar rendszer esetében. Egy példán érzékeltetve: Az MSZP az [1994-es parlamenti választásokon](#) a

listás szavazatok 31,27%-ával a mandátumok 54,15%-át szerezte meg, míg a Németország legnagyobb pártjának számító kereszténydemokrata CDU-CSU

pártszövetség a listás szavazatok 33,8%-ával csak a mandátumok 38,22%-át érte el [2009-ben](#). A 2012-től hatályos új magyar szabályozás pedig a korábbinál is kevésbé lesz arányos, így még nagyobb lesz különbség a két rendszer között.

A francia vagy a magyar szabályokkal szemben a német szabályozás célja az arányosság minél erőteljesebb érvényesítése, ezért az egyéni mandátumok szerepe (az elmélet szintjén legalább is) nem az, hogy a kormányozhatóságot elősegítve jutalmazza a legerősebb pártokat, hanem hogy az egyéni jelöltek által közelebb hozza a politikát a választóhoz, és ellensúlyozza a pártok hatalmát az államhatalom fölött. (Más kérdés, hogy ahogy a magyar, úgy a német választók is elsősorban pártra, és nem személyekre szavaznak.)

A német választási rendszer arányossága a **szavazatelosztás refinált és hihetetlenül komplex módszerében** rejlik, amelyet az átlag német választópolgár sem pontosan ért. (Egy 2013-as [kutatás](#)ban például csak minden második szavazó tudott a rendszer lényegét firtató kérdésre helyes választ adni.) Hogy ennek ellenére miért működhet mégis viszonylag zökkenőmentesen a szabályozás, jól érzékelteti az egyik német választási szakértő által említett hasonlat: bár az emberek 99%-ának fogalma sincs arról, hogy konkrétan mitől indul el egy villamos vagy egy autóbusz, ettől még remekül működik a tömegközlekedés, mert az emberek bíznak a rendszerben, amely jól és az elvárásoknak megfelelően működik.

A probléma alapja

A német választási jog az arányosság szempontját az erőteljes többségi elemek (299 egyéni mandátum, amely nagymértékben torzítja az arányosságot) ellenére úgy érvényesíti, hogy a megnyert egyéni mandátumok számával csökkentik az egyes pártoknak kiosztandó listás mandátumok számát az egyes tartományokban.

Ha tehát egy párt a tartományra eső összes mandátum 30%-át nyeri meg egyéniben, listán viszont 40%-ot kapott, akkor az összes arra a tartományra eső mandátum (tehát az egyéni és a listás mandátumok összesen) 40%-át kapja meg az adott párt, úgy hogy a listáról csak az összes tartományi hely 10%-át kitevő helyeket kapja meg. Ezzel a húzással oldja fel a német választási jog a többségi és az arányos rendszerek közötti ellentétet.

A helyzet azonban sajnos korántsem ilyen egyszerű, mivel nem ritkán előfordul, hogy egy párt több egyéni mandátumot nyer egy tartományban, mint amennyi a listás szavazati aránya alapján járna neki. Ebben az esetben tehát, ha egy párt az összes a tartományra eső mandátum 40%-át nyeri meg, és a tartományban csak a szavazatok 30%-át kapta meg, akkor is a mandátumok 40%-ára jogosult, úgy hogy a párt tartományi listájáról nem jut be senki a parlament alsóházába. Ha ugyanis ilyenkor is az arányosság szempontjait érvényesítené a rendszer, akkor a különbözetet jelentő számú egyéni mandátumot el kellene venni olyan jelöltektől, akik azt egy körzetben már megnyerték, ami nyilvánvaló nonszensz (bármilyen hihetetlen egyébként, a reform során szakértőktől is előkerültek olyan javaslatok is, amelyek mégis ezt szorgalmazták).

A fenti (az arányosnak megfelelő számún felüli) mandátumok az ún. „Überhangmandate”, vagyis többletmandátumok, amelyek megbontják az alapvetően arányosságra törekvő rendszert. A többletmandátumok előre kiszámíthatatlan kialakulása az oka annak, hogy **a német parlament alsóházának létszáma minden választásnál más**, mivel az 598-as alap képviselős szám a többletmandátumok számával emelkedik. A probléma lényege, amely az egész reformot szükségessé tette az a jelenség, amit a szakirodalom „Negatives Stimmgewicht”-nek vagyis negatív szavazati súlynak hív. A többletmandátumok miatt ugyanis előfordulhat (és többször elő is fordult) az a helyzet, hogy ha egy párt egy tartományban kevesebb szavazatot kapott volna, akkor végül több mandátumhoz jut (és fordítva több szavazatot kevesebb mandátumot eredményezett volna). Ez pedig a német Alkotmánybíróság legújabb döntései értelmében alkotmányellenes, mert sérti a választójog közvetlenségének és egyenlőségének elvét, amelyet a német Alaptörvény garantál.

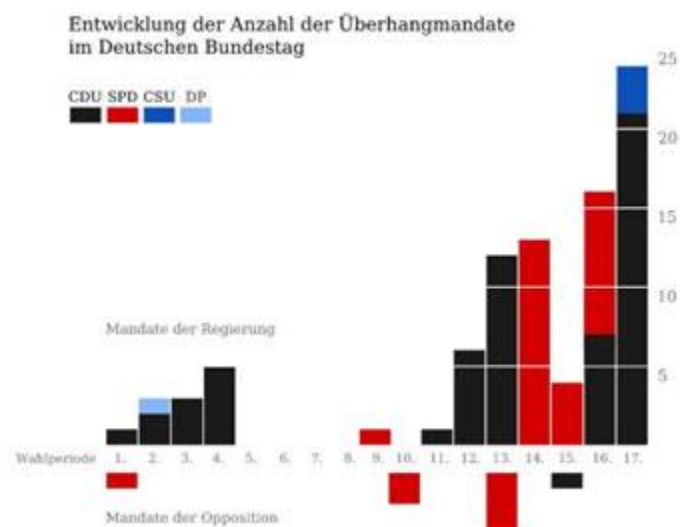
II. A reform kiváltó oka: A német Alkotmánybíróság ítéletei

A német Alkotmánybíróság először egy 1997-es [döntés](#)ében foglalkozott a problémával, akkor azonban még nem minősítette alkotmányellenesnek a többletmandátumokat, de felhívta a figyelmet, hogy amennyiben a számuk a jövőben növekedni fog, az már valószínűleg olyan mértékű aránytalanságot fog okozni a választási rendszerben, amely alkotmányellenes helyzet kialakuláshoz vezet.

Egy 2008-as ítéletében a testület éppen a többletmandátumok számának növekedése miatt már [kimondta](#): **a mandátumelosztás rendszerének hatása sérti a választójog közvetlenségének és egyenlőségének alapelvét**, mivel a választó számára nem átlátható és kiszámíthatatlan, **ezért alkotmányellenes**. A testület a következő évi választásokra tekintettel ugyanakkor nem semmisítette meg a választójogi törvény vonatkozó részeit, hanem 2011-ig adott időt az alkotmányellenes szabályok korrigálására. Az a furcsa [helyzet](#) állt tehát elő, hogy **a 2009-es választásokat egy deklaráltan alkotmányellenes jogszabály alapján tartották meg**.

III. Reformpróbálkozások: alkotmányos válság?

A választások után a szabaddemokrata-kereszténydemokrata koalíció hozzá is látott az új szabályozás megalkotásához, amely nagyon komoly vitákat hozott, sokan egyenesen alkotmányos válságról beszéltek.

A helyzet megértéséhez tudnunk kell, hogy a **választójogi törvény Németországban egyszerű többséggel megváltoztatható törvény** (tehát sem az alsóház kétharmada, sem a felsőház jóváhagyása nem szükséges a megváltoztatásához), ezért a kormánytöbbség nem volt az ellenzék együttműködéséhez kötve. Szintén fontos adalék, hogy a többletmandátumok általánosságban az olyan nagy pártokat segítik, amelyek egy tartományban kiemelkedően erősek, és sokkal több körzetet meg tudnak nyerni, mint amennyit a listás szavazataik indokolnának. A politikai erőviszonyok és a választási földrajz miatt a legutóbbi választásokon a **többletmandátumok szélsőségesen a Merkel vezette kereszténydemokrata pártszövetségnek kedveztek**, ezért számukra nem volt előnyös új alapokra helyezni a választási rendszert.

Ennek megfelelően egy olyan javaslatot nyújtottak be, amely nem oldotta meg a kérdést, sőt további problémákat is okozott. Az ellenzék természetesen egységesen elutasította a CDU-CSU számára továbbra is előnyös, ugyanakkor nagy valószínűséggel ismét alkotmányellenes javaslatot, a kormánytöbbség pedig bejelentette, hogy akkor egymaga módosítja a választási törvényt. Ez hatalmas [felzúdulás](#)t váltott ki, mivel **Németország háború utáni történetében még nem volt példa arra, hogy egy kabinet az ellenzék hozzájárulása nélkül módosított volna jelentős kérdésekben a választási rendszeren**. A módosítások elfogadása után az ellenzék valamint több civil szervezet és több mint 3000 magánszemély is az Alkotmánybírósághoz fordult. Andreas Voßkuhle, az Alkotmánybíróság elnöke is élesen [bírált](#)a politikai pártokat, amelyek nem tudtak megegyezni a kérdésben, mivel „egy alkotmányos választási rendszer egy működő demokrácia elengedhetetlen feltétele”.

IV. Választójogi törvény nélkül – egy évvel a választások előtt

A testület végül ismét alkotmányellenesnek [nyilvánította](#) az új szabályokat is, ezúttal azonban márelefogyott a bírák türelme és **azonnali hatállyal megsemmisítették a választójogi törvény érintett szakaszait**, ami azt jelentette, hogy 2012 júliusában, alig egy évvel a következő évi választások előtt Németországnak **nem volt érvényes választójogi törvénye**.

A pártok a helyzet komolyságát érzékelve végül 2013 májusára sikeresen megállapodtak, és elfogadták a [választójogi törvény](#) jelenleg is hatályos szövegét, amely a legfontosabb kérdések tekintetében a legtöbb szakértő szerint már kiállja az alkotmányosság próbáját. Az új rendszer azonban egyrészt továbbra is elképesztően bonyolult, másrészt a reform mellékhatásaként nagy mértékben megnőhet a képviselők száma a sok korrekciós mechanizmus miatt. Számítások szerint, ha a 2009-es választások eredményét a jelenlegi rendszer alapján számolnák ki, 622 helyett 671 képviselő ülne a Bundestagban, sőt **egyebek becslései szerint a jelenlegi 598+ mandátum helyett**, ha Bajorországban tovább gyengül a CSU támogatottsága, **a jövőben a 7-800 fős képviselősám sem elképzelhetetlen**.

V. Tanulságok

Erős alkotmánybíráskodás

Lényeges aláhúzni, hogy **a jelenlegi reform elindítója és életben tartója a szövetségi alkotmánybíróság volt.** A 2013-as új választási szabályok kialakulását elemezve azt állapíthatjuk meg, hogy bár kacsringós út vezetett ideig, és az alkotmánybíróság döntései sem voltak mindig következetesek, összességében és hosszú távon kifejezetten pozitívan befolyásolták német választási jog fejlődését. Egy alkotmánybíróság nélküli vagy **egy gyenge hatáskörű testülettel bíró ország esetében ugyanez a helyzet egészen másként végződött volna, mert senki sem tudta volna változásokra és egy alkotmányosan elfogadható kompromisszumra sarkallni az egymással ellentétes érdekű feleket.** Fontos látnunk tehát, hogy **egy jól működő demokráciában milyen komoly súlya van egy erős alkotmánybíróságnak.**

Együtműködésre sarkalló politikai kultúra

A német pártok megszólalásait és a parlamenti vitákat figyelve az ember azt is gondolhatná, hogy kevés különbség van a magyar és a német politikai kultúra között. Bár a hangnem sokkal konstruktívabb volt, alapvetően Németországban is minden párt igyekezett a saját érdekei szerint értelmezni és a politikai riválisai támadására felhasználni a szituációt, a viták hangneme és érvkészlete pedig gyakran valóban nem sokban különbözött a Magyarországon megszokottaktól. Érdekes azonban a felszín alá is néznünk, ahol azt tapasztalhatjuk, hogy szokásos lózungokon túl a tárgyalásokra **minden párt részletes és kidolgozott javaslatokkal érkezett,** amelyek közül sokszor éppen a radikálisabbnak mondott ellenzéki kis pártoké volt a szakmailag legvállalhatóbb koncepció.

Az is jelzésértékű, hogy a kormánypártok, bár sokat érveltek az általuk preferált javaslat mellett, nem csináltak presztízskérdést az ügyből, és másodjára már megegyezésre törekedtek. Így végül a pártoknak **sikerült is megtalálniuk a kompromisszumot,** és ismét van alkotmányos és az összes parlamenti párt által elfogadott választási törvénye Németországnak.

„A törvények olyanok mint a kolbász – mindenki jobban alszik, ha nem tudjuk hogyan készülnek.”

A fenti Bismarck-idézet mára egyre kevésbé igaz a német jogalkotásra. Külön szeretném ugyanis kiemelni a parlament (esetünkben a Belügyi Bizottság) [szakértői meghallgatásait](#), amelyek külön minőséget képviselnek a hazai bizottsági ülésekhez és úgy általában a jogalkotás általános színvonalához képest. **A pártok által meghívott szakértők a téma legjobb ismerői** (esetünkben alkotmányjogászoktól matematikusokig), akik hihetetlenül alapos és minden lehetséges forгатókönyvet számba vevő anyagokkal érkeznek az ülésekre, ahol órák hosszat vitatkoznak a témáról. De ezek az ülések nem a szakma szórakoztatására szolgáltak, esetünkben például **parlamenti képviselők is eljöttek, és nem szégyelltek kérdezni a szakértőktől, hogy átlássák a bonyolult kérdéskört** és nem csak azzal voltak elfoglalva, hogy a saját megszokott paneljeiket elmondhassák.

Találkozunk az alkotmánybíróságon!

Persze a viták itt sem mentesek az indulatoktól, ezek azonban a szokásos ellentétek mellett a problémák lényegéről és azok megoldásáról szólnak. Jól jellemzi a történeteket, hogy a parlamenti viták egyik legélesebb pillanata az egyik szakértői [meghallgatáson](#) esett meg a kereszténydemokraták várhatóan alkotmányellenes javaslatának betervezése után. A szociáldemokraták által meghívott alkotmányjogász, a nyolcvan éves Hans Meyer professzor figyelmeztette a jelen lévő képviselőket, hogy jogászként elkesztőnek és szégyenletesnek tartja azt a felelőtlenséget, amelyet az újabb alkotmányellenes javaslat betervezése jelent. Majd a kormánypárti képviselők közbekiabálásaira azzal zárta felszólalását, hogy ebben az esetben találkozunk Karlsruheban. Fél évvel később aztán össze is jött a találkozó, ahol a professzor által képviselt félnek igazat adva a német Alkotmánybíróság megsemmisítette a kormánypártok által elfogadott választási szabályokat.

Aktív civil szféra

Érdekes eleme volt a reformkísérleteknek, hogy egy a választójoggal foglalkozó honlap és szakmai műhely, a [wahlrecht.de](#) állandó figyelemmel kísérte és dokumentálta az eseményeket, sőt amikor azok nem az általuk elvárt irányba indultak el, maguk álltak az események élére, és a külső szakértők és magánadományok segítségével megírt indítványukat benyújtották az Alkotmánybíróságnak, amely igazat adott a szervezetnek és az azt támogató 3000 civilnek.

*

Úgy gondolom, **a fenti példák jól illusztrálják, hogy miért tartozik ma Németország Európa legsikeresebb államai közé.** Amint azt a 2008-2013-as választójogi reformok is mutatják, a sikerük egyik legfőbb alapja, hogy a minden demokráciát meghatározó, és sokszor terméketlenné tünő viták mellett **hatékony intézményi megoldásaikkal és együttműködésre sarkalló politikai kultúrájukkal képesek jövőbe mutató reformokat véghezvinni.**

Orbán Endre:

A Teczár-ügy

Teczár Szilárd az [Egyenlő Bánásmód Hatósághoz](#) fordult, mivel a Doboz nevű szórakozóhely nemi alapon diszkriminálta a belépő vendégeket: a lányok ingyen mehettek be, a fiúk pedig pénzért. A döntés nyomán több dicséret és kritika is érte a kérelmezőt (!) – mintha nem is a Doboz folytatott volna diszkriminatív árazást.

A lányok és a Doboz

A gender-indíttatású beadvány első blikkre kárt okozott az eddig ingyen mulató hölgyeknek, és, ahogy egyes kommentelők írják, *akezdeményezőt ezentúl bizonyára nagyon fogják szeretni a klubokban*. Vajon ennyire egyértelmű lenne ez?

Teczár érve, amely szerint az ingyenes belépő [a nemi szerepek sztereotip felfogására erősít rá](#), megvilágítható más nézőpontból is. Régről ismert ugyanis annak a nemi diszkriminációnak az esete, melynek eredményeként kialakult az **egyenlő munkáért egyenlő bér elve**. [Az [Európai Unió Működéséről szóló Szerződés](#) 151. cikk (1) bekezdése szerint *"Minden tagállam biztosítja annak az elvnek az alkalmazását, hogy a férfiak és a nők egyenlő vagy egyenlő értékű munkáért egyenlő díjazást kapjanak."* Sajnálatosnak tekinthető ugyanakkor, hogy a korábbi [Alkotmány 70/B. §-a](#) nem került explicit módon alaptörvényi rögzítésre.] Lényegében ugyanezzel a problémával állunk szemben.

Amennyiben a társadalom női tagjai (jogosan) kikérik maguknak, hogy juttatásaik esetében ne diszkriminálják őket, úgy öntudatosan gondolkodva ennek az inverzét is meg kell követelniük. Nem meglepő ugyanakkor, hogy a szórakozóhely is hasonló érveléssel próbálkozott, melynek lényege az volt, hogy a belépő elengedése kompenzálja a társadalom hölgy tagjait a más területeken elszenvedett hátrányokért. Túl azon, hogy mennyire megmosolyogtató a Doboz heroikus önpozicionálása (a lökdösődős évről nem is beszélve), épp ezen a ponton futunk körkörös érvelésbe: ha a lányok elfogadják a sztereotip szerepüknek szóló elbánást, akkor hogyan képesek egy másik fronton épp az ellenkezőjéért legitim módon küzdeni? Így, bár rövidtávon (például az aktuális buli estéjén) **igaz ugyan, hogy a belépő fizetése költséget okoz a lányoknak, mindennek hosszútávú konzekvens következménye a férfiakkal történő hasonló elbánás melletti legitim érvelés.**

A fiúk és a Doboz

Mint azt több kommentelő is elismeri, a fizető fiúk oldaláról a helyzet úgy nézett ki, hogy motiváltak voltak a belépő befizetésére, mivel rengeteg lánnyal találkozhattak a buliban, ahova ők ingyen mehettek be. Ennek hátterében azonban egy olyan árazási logika áll, hogy minden fiú belépőjébe belekalkulálták a lányok belépőjét is. Az EBH döntéséig tehát a belépőkből származó bevételt az alábbi egyenlet írta le:

$R=1000*x + 0*y$, ahol R a bevétel mértéke, x a belépő fiúk száma, és y a lányoké.

Mit tehet a Doboz? A helyzet feloldására megannyi lehetősége adódik. Két szélső megoldásként megteheti, hogy mostantól mindenkit ingyen enged be (ez esetben a belépőkől származó bevétele 0 lesz); és megteheti, hogy a lányoktól is 1000 Ft-ot kér (ez esetben a bevétele $1000*(x+y)$ lesz). Kérdés azonban, hogy hány lány lenne hajlandó kifizetni az 1000 Ft-os belépőt, illetve a korábbi árazás logikáját alkalmazva, hány fiú fizeti ki azt helyettük, amely így számukra 2000 Ft-ra emelkedik (ha egy lányt visz magával egy fiú).

A helyzet azonban nem egyszerűsíthető le ennyire; a két szélső érték csupán a helyzet modellezését segíti. Ha ugyanis a Doboz racionális piaci szereplő, azt is számításba kell vennie, hogy a megemelt, egységesen 1000 Ft-os ár mennyire rugalmas, azaz változatlan marad a belépő személyek száma az egységes tarifával, vagy adott esetben radikálisan csökken.

Racionális szereplőként azonban adódik egy egyszerű matematikai művelet, amely megnyugtathatja az egységesen magas belépőárakért aggódó hangokat. Ha a Doboz kockázatkerülőként csupán a korábbi bevételi szintjét szeretné megtartani, akkor azt kell megvizsgálnia, hogy milyen volt eddig a fiú/lány arány a szórakozóhelyen. Az egyszerűség kedvéért, tekintsük úgy, hogy ugyanannyi fiú lépett be átlagosan esténként a Dobozba, mint lány. Ebben az esetben a korábbi képlet úgy egyenlíthető ki, hogy egységesen 500-500 Ft-ot fizetnek a fiúk és a lányok is. Ha azonban kétszer annyi lány vett részt a bulikon, mint fiú, úgy ugyanaz a bevétel egy egységes 300 Ft körüli belépővel is elérhető. Sőt, ebben a verzióban még az is elképzelhető, hogy a fiúk száma is gyors növekedésnek indulna, szemben a korábbi 1000 Ft-os beugróval.

Kíváncsian várom, hogyan kalkulál a Doboz és pláne az egymással (így a Dobozzal is) versengő többi szórakozóhely.

Rajnai Anna:

Jogellenes az Amazon-adó? Avagy miért (nem) kell adózni az Amazonnak

Forgalmiadó-beszedési kötelezettség terhelheti a jövőben a webes kereskedőket az Egyesült Államok több tagállamában. Egészen a közelmúltig a nagyszámú online áruházat nem terhelte ilyen kötelezettség, aminek következtében jelentősen kevesebb bevételhez jutottak az állami kormányzatok. New York állam adófizetési kötelezettséget rótt ki az államban nem letelepedett, de ott kereskedelmi tevékenységet folytató webáruházakra. Az állam bíróságai már kimondták az adó jogszerűségét. Az Amazon.com a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság elé vitte az ügyet. Az ezzel kapcsolatos, az Egyesült Államokban képviselt nézőpontok azonban megoszlanak.

A vita háttere

Manapság mindennapos dolog az interneten keresztül történő vásárlás, termékek, szolgáltatások megrendelése, zenék, fájlok letöltése. Elég, ha csak online beszerzett könyvekre, vagy netes jegyrendelésekre gondolunk. Ritkábban jut eszünkbe azonban, hogy vajon ezekre az ügyletekre milyen adószabályok vonatkoznak, kell-e egyáltalán adót fizetni, ha interneten keresztül vásárolunk akár ingó tárgyakat, akár szolgáltatásokat, akár pusztán hordozó nélküli információt.

Az Amazon esetében New York állam azon törvénye adott okot a jogvitára, amely szerint forgalmiadó-kötelesek a vállalat azon termékei is, amelyeket webáruházában értékesít. A webes értékesítéseket ez idáig nem terhelte forgalmi adó. Jelentős sérelem tehát a cégnek, ha mostantól fogva ez az előny elveszne az általa eladott termékek esetében.

Az ügy az internet kérdéskörébe burkoltan az Egyesült Államok adószabályozásában régóta jelen lévő, megoldatlan problémát tesz ismét aktuálissá. Az Egyesült Államokban a forgalmiadó-szabályozás eltér az Unióban ismerttől, mivel az nem szövetségi szinten, egységesen kerül megállapításra, hanem az ilyen tárgyú törvényhozás az egyes államok hatásköre. Ennek megfelelően az államok saját adótörvényeiket csak meghatározott korlátok között érvényesíthetik.

A korlátokat a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság állapította meg joggyakorlata során. Ennek alapja kettős. Egyrészt az Egyesült Államok Alkotmánya és a Legfelsőbb Bíróság ezzel kapcsolatos jogértelmezése nyomán érvényben lévő szabály szerint az államok közti kereskedelem szabályozása kizárólag a Kongresszus hatásköre. Ebből következően egy állami adójogszabály, amely az állam határain túlnyúlóan állapít meg kötelezettségeket, az államok közötti kereskedelmet korlátozza, tehát tilos. A tilalom másik forrása azon szabály, hogy az állam mint közjogi entitás nem róhat túlzott terhet az állampolgárokra, ha ahhoz nem társul méltányos ellentételezés. A (tag-)állam határain kívüli, ott nem letelepedett kereskedők adószabályokkal terhelése túlzott tehernek minősülhet. Létezik azonban olyan indok, amely jogalapot teremt az USA tagállamai számára, hogy „befogják” a nem állami kereskedőket adóztatás céljából. Ez a minimális kapcsolat

követelménye, amely tulajdonképpen annak megnyilvánulása, hogy az adott kereskedő és az állam között kimutatható valamilyen kölcsönös, előnyös kapcsolat. Ilyen például, hogy az eladó élvezzi az állam infrastruktúráját, fogyasztói piacát, egyéb szolgáltatásait.

A Legfelsőbb Bíróság ilyen kapcsolatnak nyilvánította egy kereskedőnek a Florida államba küldött ügynökeit,¹ vagy Washington államban, a cég alkalmazásában lévő mérnököt.² Érdekes megfigyelni, hogy a Bíróság felfogásában alkalmazkodott a technológiai fejlődéshez. 1992-es ítéletében³ kimondta, hogy a technológiai fejlődés eredményeként már nem szükséges feltétlenül a tényleges fizikai jelenlét, ahhoz, hogy az adóztatási jog megállapítható legyen. Így például kapcsolatnak minősül a kiterjedt gazdasági jelenlét is. Természetesen ezen érvelés további értelmezési kérdéseket és vitaalapot vet fel. A fent leírtak fényében nem meglepő az államok azon törekvése, hogy kibővítsék a kapcsolatra alapot adó okok körét, mivel más eszközüik nem áll rendelkezésre, ha államon kívüli, de saját lakosaik számára értékesítő eladót kívánnak adóztatni. Az ezzel kapcsolatos harc számos jogvitát idéz elő. Ide sorolható a jelen cikk tárgyául szolgáló Amazon-ügy is.

A vitatott adó

Az Amazon Delaware államban bejegyzett cég, világszerte bonyolít kereskedelmet. Potenciálisan számos állam kívánhatja ennek megfelelően adóztatási jogköre alá vonni. Ez különösen igaz magukra az Egyesült Államok tagállamaira. 2008-ban New York állam kísérelte meg forgalmi-adóztatási jogkörébe vonni a kereskedő vállalatot.

Az Amazonnak nincsen irodája, munkavállalója, vagy bármely más ingatlana New York államban, képviselői útján sem bonyolít üzletet. New York lakosai kizárólag az interneten keresztül rendelhetnek a cégtől, e megrendeléseket pedig államon kívüli raktárakból szállítja ki a vállalat.

A bonyodalmak forrása abból származott, hogy az Amazon elindította az ún. "affiliate programját", amelynek lényege, hogy a programban résztvevő weboldal üzemeltetők jutalékot kapnak az Amazon oldalára irányított vásárlók vásárlásai alapján. A kérdéses weboldalakon Amazonra utaló linkek kerülnek elhelyezésre. Az erre való kattintással a látogató az Amazon oldalára kerül. Amennyiben a látogató vásárol is a kérdéses oldalon, az affiliate programban szerződő fél jutalékot kap. Amint azt fent láthattuk, az államok csak akkor állapíthatnak meg adókötelezettséget az Amazon számára, ha kimutatják a lényegi kapcsolatot a vállalat és az állam között. New York állam az affiliate programot látta e kapcsolat alapjának. A 2008-ban törvénybe iktatott rendelkezés értelmében amennyiben egy kereskedő olyan szerződést köt, amely alapján egy, az adott államban illetőséggel bíró személy a weboldalán keresztül vásárlókat irányít a szóban forgó webkereskedő oldalára, az vélelmet keletkeztet, hogy a cég az adott államban üzletet bonyolít. Az aktív üzleti tevékenység folytatása pedig alapot teremt az adófizetési-kötelezettség előírására. A szabály egy értékhatárt is megállapít: akkor kötelezhetőek a webes kereskedők a fizetési kötelezettség teljesítésére, ha a kérdéses linkeket követő személyeknek tulajdonítható vásárlásokból származó bevételük a megelőző 12 hónapban meghaladta a 10 000 dollárt. A vélelem megdönthető, ha bizonyításra kerül, hogy a

partner népszerűsítési tevékenysége nem meríti ki a kapcsolat alkotmányos követelményét.

Az Amazon a törvényt bíróság előtt támadta meg alkotmányos alapon. Úgy tartotta, hogy a törvény túl széles körű és homályosan megfogalmazott. Azt is állította továbbá, hogy a jogszabály kifejezett célpontja maga a társaság, és az állam annak leple alatt kívánja adóztatási hatáskörébe vonni a nagy forgalmat lebonyolító webes óriást.

Az ügyben annak eldöntése kapott nagy szerepet, hogy a linkeket a weboldalaikon elhelyezők pusztán passzív hirdetést valósítanak meg, vagy aktívan folytatnak üzletszerző tevékenységet az Amazon részére. A New York-i Bíróság szerint nem megalapozatlan annak vélelme, hogy a weboldal üzemeltetője aktívan vesz részt az Amazon népszerűsítésében, hisz ezzel a tevékenységével nyereséghez jut az átirányított látogatók számával arányosan. New York állam első és másodfokú bírósága szerint a törvény ezért nem alkotmányellenes.⁴ Az ügy az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága előtt folyik tovább.

A szabályozás kritikája

A törvénynek számos támogatója és ellenzője akad. Ellenzői szerint kizárólag abból a célból vezették be, hogy ezzel növeljék az állami bevételeket, és ezzel a módszerrel adófizetésre kötelezzék azt a számos online kereskedőt, akik korábban el tudták kerülni, hogy adót kelljen fizetniük. Azt is a törvényhozás szemére vetik, hogy a törvény célja a határaikon belül letelepedett kereskedők gazdasági érdekeinek védelme, akik eredetileg is kötelesek a forgalmi adó befizetésére. Kritikusai szerint a törvény emellett nem csak a belföldi kereskedők állítólagos versenyhátrányának csökkentése miatt torzító hatású, hanem azért is, mert kifejezetten előnytelen intézkedéseket tartalmaz a nem államon belüli kereskedőkre nézve, mivel a befizetési kötelezettség teljesítése egy államon kívüli online kereskedő számára nagyobb teher, mint államon belüli versenytársának. Támogatói szerint mindezzel szemben a jogszabály egy adózási kiskaput szüntet meg.

Mindazonáltal az mindenképpen megállapítható, hogy a törvény hatására az online kereskedők közül számosan szüntették meg affiliate programjaikat, így sok, az affiliate programban részt vevő, az oldalukon az Amazon linkjeit feltüntető weboldal-fenntartó jelentős jövedelemtől esett el.

Végül többen úgy vélik, bármilyen döntés is születik az Amazon-ügyben, az nem oldja meg az elektronikus kereskedelem adóztatásának nehézségeiből származó problémákat. A kérdés ugyanis nem az, hogy hogyan lehet az online kereskedelem résztvevőit adóztatni, hanem hogy egyáltalán mi minősül adóztatható ügyletnek, milyen jogcímen adóztathatóak egyes digitális termékek, és hogyan lehetséges az ügyletekben résztvevők azonosítása, valóságos fizikai jelenlétük megállapítása.

Jegyzetek:

1. Scripto, Inc. v. Carson, 362 U.S. 207 (1960)
2. Standard Pressed Steel Co. V Department of revenue Wash., 416 US 560 (1975)
3. Quill Corp. v. North Dakota, 504 U.S. 298 (1992)

4. Fel kell azonban hívni a figyelmet arra, hogy az Egyesült Államok bíróságai kétféleképpen vizsgálhatják egy rendelkezés alkotmányosságát. Egyrészt vizsgálhatják azt, hogy a rendelkezés minden lehetséges alkalmazásában alkotmányellenes-e (*facial challenge*). Másfelől annak elbírálása lehet kérdés, hogy az adott rendelkezésnek az indítványozó esetében történő konkrét alkalmazása révén minősül alkotmányellenesnek (*as applied*). Jelen ügyben a Bíróság az első aspektus szempontjából mondta ki az alkotmányellenességet. Ez a kimenetel összefüggött azzal, mely jogcímekre alapozta az Amazon a keresetét. (Gyórfi Tamás: Az amerikai alkotmányjog szabadság-fogalma.)

Rokob Balázs:

Drónok harca

2002. november 4-én egy Predator típusú pilóta nélküli repülőgép (UAV) szelte át a jemeni sivatagot. A Dzsibutiban található amerikai bázisról irányított drón küldetése – melyet Szaúd-Arábiában tartózkodó parancsnokok felügyeltek, - sikerrel végződött. Hellfire rakétája a főváros közelében autózó 6 ember életét oltotta ki, közöttük az Al-Kaida akkori jemeni vezető alakját, illetve egy amerikai állampolgárét is. A következőkben a harcászat ezen újkeletű jelenségének néhány nemzetközi jogi vonatkozásáról lesz szó.

A drónok támadása

Jogvédő és nemzetközi elemző szervezetek adatai szerint az elmúlt bő egy évtizedben mintegy 400 dróntámadás történt közel-keleti és kelet-afrikai célpontok ellen, melyek következtében több mint 3000 ember vesztette életét, az áldozatok 10-15%-a civil volt. Ez az arány akkor is riasztó, ha észben tartjuk, hogy a felfegyverzett UAV-k kifejezetten sebési pontosságú akciók kivitelezésére használatosak, alkalmazásuk célja a támadó oldalon bekövetkező bármilyen veszteség kiküszöbölése, illetve a célpont megsemmisítése a lehető legkisebb járulékos kár okozásával. A civil áldozatok magas száma a támadott terrorista sejtek harcmodorával magyarázható: előszeretettel bújnak ugyanis meg iskolák, mecsetek, egyéb civil intézmények közelében, ahol elkerülhetetlen, hogy a támadásnak ártatlanok is áldozatául essenek.

Miközben az óriási amerikai drón-fölényt többek között [európai hatalmak is próbálják behozni](#) (nem éppen [békés szándékkal](#)), az említett földrajzi térségekben mindennaposá váló támadások egyértelműen új kihívások elé állítják a nemzetközi jogot.

A jogi probléma mibenléte

Az UAV-k fegyverként való alkalmazása elsősorban természetesen az erőszak alkalmazásának általános tilalma kapcsán merül fel. Ilyen szempontból a fegyverként funkcionáló drónok nem minősülnek speciálisnak, bevetésükre csak az ENSZ Alapokmányában foglalt kivételes esetekben kerülhet sor (klasszikus felfogás szerint önvédelem esetén, illetve az [ENSZ Biztonsági Tanácsának felhatalmazására](#)).

A háborúhoz való jog (*ius ad bellum*) mellett a másik érintett nemzetközi jogterület a nemzetközi humanitárius jog (*ius in bello*), amely a fegyveres konfliktusok során alkalmazandó (többek között a sebesültekkel, hadifoglyokkal történő bánásmódról, az alkalmazható fegyverekre vonatkozó) szabályokat öleli fel. Részben a haditechnika újdonsága miatt, részben pedig a nyilvánvaló nemzetközi politikai érdekek okán nem született speciális, a drónokkal történő hadviselésre vonatkozó nemzetközi norma. Ennek hiányában legitim erőszak alkalmazásával (amely tehát önvédelmen, vagy ENSZ BT felhatalmazáson alapul), a humanitárius jog alapján kombattánsnak minősülő személyek

megölése nem, csupán a civilek gyilkolása számít a nemzetközi jogba ütközőnek (amennyiben nem vesznek közvetlenül részt a fegyveres összeütközésben).

A 66-os parancs

A fentieket figyelembe véve az egyetlen olyan jogterület, amely valódi korlátot szabhat az UAV-k felhasználásának, a **nemzetközi emberi jogok területe**. A célzott likvidálások ugyanis alapvetően szemben állnak olyan fundamentális emberi jogokkal, mint az élethez, vagy a (tisztes) bírósági eljáráshoz való joggal. Az államok elsődleges kötelessége, hogy saját hatalmukat korlátozva, tiszteletben tartsák a területükön tartózkodó, illetve az egyébként joghatóságuk alá tartozó személyek alapvető jogait. Azokban az esetekben, amikor robotrepülőgépek általi célzott likvidálásokra kerül sor nemzetközi jogi értelemben vett fegyveres konfliktus hiányában – mely esetek nem tartoznak a humanitárius jog alá, pl. ha amerikai erők az elvben a terrorizmus ellen folytatott erőfeszítésekben az Egyesült Államok szövetségesének számító Pakisztánban mérnek csapást bujkáló terroristákra –, ez a kötelezettség akkor is fennáll. Az elfogadott gyakorlat értelmében így a támadó fél akkor is köteles tiszteletben tartani a célpontoknak minősített személyek élethez való jogát, ha külföldön, külföldi állampolgárral szemben hajt végre akciót, minthogy azok is a joghatósága alá tartozónak minősülnek az adott körülmények között. Ez azt jelenti, hogy emberélet kioltására elméletben csak *végső esetben* kerülhet sor, ha nincs más lehetőség a *küszöbön álló fenyegetés* elhárítására, még hozzá az *azarányosság* követelményének tiszteletben tartása mellett.

Különösen érdekes kérdés a saját állampolgárokkal szemben történő fellépés megalapozottsága, és annak amerikai gyakorlata. Az Egyesült Államokban érvényben lévő, a célzott likvidálások és a drónok bevetésének szabályaira vonatkozó jogi állásfoglalás szerint akkor van helye akár amerikai állampolgár célzott megölésének is, ha *az érintett személy kapcsolatban áll az Al-Kaidával, küszöbön álló fenyegetést jelent egy esetleges támadás tervezésével, elfogása ésszerűen nem megvalósítható, és ha az erőszak alkalmazása a humanitárius jog szabályainak megfelel.*

Ugyanakkor a tény, hogy ezeket a követelményeket az Egyesült Államok – mint a drónokat támadó fegyverként szinte kizárólagosan alkalmazó hatalom – meglehetősen lazán értelmezi, súlyos feszültségeket, és sorozatos nemzetközi jogsértéseket eredményez. Belátható, hogy a hadviselés módszertana egyre inkább a közvetett emberi részvétel felé mozdul, így annak érdekében, hogy a jövőben az ebből fakadó visszasságokat visszaszorítsuk, az ilyen erők alkalmazása feltételeinek lehető legszűkebb értelmezésére volna szükség. Könnyen lehet azonban, hogy szemléletmódunk alapvető megváltozására, ezzel pedig a jogalkotásra váró kihívásokkal történő valódi szembenézésre csak az egyre inkább [önműködő gépek megjelenésével](#) kerülhet sor.

Szabó András:

Megrontás, szexuális visszaélés – hogy is van ez? I.

A nemrégiben hatályon kívül helyezett Büntető törvénykönyvünk, az 1978. évi IV. tv. (a továbbiakban: „rég Btk.”) a nemi erkölcs elleni deliktumok körében, a 201-202/A. §§-ban definiálta és rendelte büntetni a megrontás bűncselekményét. A szabályozás első ránézésre könnyen érthetőnek, logikusnak is tűnhet – ha azonban a szakaszokat jobban szemügyre vesszük és összehasonlítjuk egymással, kitűnik belőlük egy furcsa ellentmondás. Erre szeretnék rávilágítani ebben a cikkben, kitérve arra is, hogy a júliusban hatályba lépett 2012. évi C. tv. (a továbbiakban: „új Btk.”) hozott-e érdemi változást a kérdésben.

A régi Btk. a megrontás törvényi tényállását – az elkövetési magatartások és a sértettek alapján – többfelé bontotta. Ezek értelmében elkövette a bűncselekményt:

- **aki** 14. életévét be nem töltött személlyel közösült;
- *aki* 18. életévét betöltötte és 14. életévét be nem töltött személlyel fajtalankodott;
- **aki** 14. életévét be nem töltött személyt – sikeresen – arra bírta rá, hogy mással közösüljön vagy fajtalankodjon;
- *aki* 18. életévét betöltötte és 14. életévét be nem töltött személyt – sikertelenül – arra igyekezett rábírni, hogy vele közösüljön vagy fajtalankodjon;
- *aki* 18. életévét betöltötte és 14. életévét be nem töltött személyt – sikertelenül – arra igyekezett rábírni, hogy mással közösüljön vagy fajtalankodjon; illetve
- **aki** 18. életévét be nem töltött személlyel ellenszolgáltatás fejében közösült vagy fajtalankodott.

Talán nem szorul bővebb magyarázatra, hogy a közösülés, amely legtöbb esetben objektíve magában hordozza a gyermeknemzés (legalább elvi) lehetőségét, a gyermekkorúakra nézve lényegesen nagyobb kockázatot jelent, mint a fajtalanság. Világos és indokolt volt tehát a régi Btk. azon szabályozási stratégiája, hogy a társadalomra és a sértettekre nagyobb veszélyt jelentő közösülést minden esetben súlyosabban rendelte büntetni a fajtalanságnál. Érthető az is, hogy míg a védett jogi tárgyatténylegesen sértő elkövetési magatartásokat (vagyis azokat, ahol a közösülés illetve a fajtalankodás meg is történik) az elkövetőtől függetlenül, minden esetben szankcionálta, addig a védett jogi tárgyat csupán *veszélyeztető* cselekményeket (vagyis a sikertelen rábírni törekvést) csak nagykorú személyek általi elkövetés esetén rendelte büntetni.

Bárki által megvalósítható volt a megrontás három esete: a „legsúlyosabb”, vagyis a befejezett közösülés; a mással való közösülésre vagy fajtalankodásra történő sikeres rábírás; valamint a prostitúciós bűncselekmények határát súroló, a sorból ezért némiképp kilógó, 18. életévét be nem töltött személlyel ellenszolgáltatás fejében való közösülés illetve fajtalankodás. Az elsővel és az utolsóval kapcsolatban értelmezési és szükségességi probléma nem merül fel, a régi Btk. 202. § (1) bekezdését adó középső esetet azonban érdemes jobban megvizsgálni. Így szólt:

„Aki tizennegyedik életévét be nem töltött személyt arra bír rá, hogy mással közösüljön, vagy fajtalanzkodjék, büntettet követ el, és egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

A rábírás az elkövető tudatának olyan mértékű befolyásolását jelenti, melynek (döntő) hatására az elkövetőben a bűncselekmény elkövetésének szándéka kialakul. A rábírással (felbujtással) szemben – ahhoz, hogy az ilyen cselekmény büntetőjogilag relevánssá váljon – követelmény, hogy egy büntetőjog által rosszalt, büntetni rendelt alapcselekményhez kapcsolódjon. A rábíró (felbujtó) büntetendősége is emiatt nyer létjogosultságot: ugyan cselekménye nem valósít meg Btk.-beli tényállást, viszont az általa akarataiban befolyásolt emberé igen, emiatt a cselekménye olyan fokban veszélyes a társadalomra, hogy büntetőjogi felelősségét megalapozza.

A sui generis büntetni rendelt felbujtói cselekmények a felbujtás speciális esetei. Olyan felbujtói magatartások, amelyeket a jogalkotó – kiemelkedő veszélyességük miatt – már önmagukban bűncselekménnyé nyilvánított (pl.: öngyilkosságra vagy emberölésre való rábírás... stb.). A rábírás a megrontás esetében egy sui generis büntetni rendelt felbujtói magatartás volt, amely a mással való közösülésre, illetve fajtalankodásra irányuló felhívás közlésének sikeressége esetén vált befejezetté. A rábírnival igyekező, mint sikertelen felbujtási kísérlet előkészületnek minősült, és megrontás esetén csak a 18. életévét betöltött elkövető általi elkövetés esetén volt büntetendő.

A régi Btk. a 18. életévét betöltött elkövető azon magatartását, hogy egy 14. életévét be nem töltöttet a vele való közösülésre vagy fajtalanosságra sikertelenül rábírnival igyekező, büntetni rendelte. Itt világosan látszott az alapbűncselekmény: ha a rábírás sikeres lett volna, az elkövető a megrontás „súlyosabb” változatainak egyike: ténylegesen végbemenő közösülés vagy fajtalanosság miatt lett volna felelősségre vonható. Mivel utóbbit a jogalkotó kiemelkedően súlyosnak ítélte meg, már az ezzel való sikertelen „próbálkozást” is büntetni rendelte.

Más a helyzet a 18. életévét be nem töltött elkövető esetén. Az általa 14. személlyel elkövetett közösülés igen, a fajtalanosság viszont nem volt bűncselekmény, így ő a fajtalanosságra irányuló sikertelen rábírnival igyekező miatt nyilvánvalóan nem volt büntetendő. A büntetőjog (feltehetőleg a még meg nem szilárdult belátási képességének köszönhetően) még azt a kedvezményt is megadta neki, hogy a közösülésre irányuló, de végül eredmény nélkül maradó felhívása is büntetlen maradt.

Az elkövetési magatartások eddigi világos törvényi felépítése úgy gondolom, ennél a gondolati láncszemnél, nevezetesen a régi Btk. 202. § (1) és (2) bekezdéseivel szakad meg. Mi is volt a probléma ezzel a szakasszal? Az, hogy az általuk büntetni rendelt felbujtói („rábír”), illetve előkészületi („rábírnival törekszik”) magatartásokkal célzott alapcselekmény nem volt minden esetben bűncselekmény. Tegyük fel, hogy egy 14 éves (tehát már büntethető) személy a 13 éves barátjának vagy barátnőjének azt a tanácsot adta, hogy mással fajtalanzkodjon, ami meg is történt.

Ekkor, ha a fajtalanságban részt vevő másik személy a 18. életévét már betöltötte, ő a régi Btk. 201. § (1) bekezdésének második fordulója szerint bűncselekményt követte el (ő fajtalankodott vele), a rábíró pedig a 202. § (1) bekezdése (mással való fajtalanságra történő sikeres rábírás) miatt terhelte büntetőjogi felelősség.

Ha viszont a fajtalanságban részt vevő másik személy a 18. életévét még nem töltötte be, akkor az ő cselekménye nem volt bűncselekmény – **ennek ellenére a nem-bűncselekményre sikeresen rábíró a 202. § (1) bekezdése szerinti felelősség változatlanul terhelte, mivel a szakasz nem igazodott az alapcselekmény bűncselekmény-mivoltához.** Mint azt a fenti eset is példázta, előállhatott olyan helyzet, amelyben a régi Btk. egy büntetőjogilag közömbösnek tartott cselekményre való rábírást bűncselekménnyé minősített, vagyis a részesi cselekményt az alapul szolgáló tettesi magatartás tolerálása mellett és ellenére büntetni rendelte.

Ez a büntető joggyakorlatban azt jelentette, hogy például egy 16 éves elkövetőt, aki egy 13 éves gyereket meggyőzve, vele annak beleegyezésével fajtalankodott, ezért a cselekményéért nem lehetett felelősségre vonni – míg azt (akár a 13 éves gyerek 14 éves barátját, barátnőjét) aki a 13 éves gyerek fajtalankodásra irányuló akaratát kialakította: igen.

Úgy gondolom, hogy a régi Btk. szövegébe ezzel elvi hiba csúszott, helyesen (a gyermekek szexuálszichológiai fejlődését védve) **vagy mindkét** cselekményt büntetni kellett volna, **vagy** (a gyermekek, mint felnőtt fiatalok szexuális életét és jogait [talán túlságosan is] tiszteletben tartva) **egyiket sem** – **esetleg** harmadik megoldásként **csak a „veszélyesebbet”**, vagyis a fajtalanságban ténylegesen részt vevő személy magatartását.

*

Büntetőjogi értelemben közösülésről az ellentétes nemű személyek nemi szerveinek közösülési célzatú találkozása esetén beszélünk.

Fajtalanságnak minősül a Btk. vonatkozásában a közösülésen kívül minden, a szexuális vágy felkeltésére vagy kielégítésére irányuló, súlyosan szeméremszérvő, tevőleges cselekmény.

Szabó András:

Megrontás, szexuális visszaélés – hogy is van ez? II.

A cikk első részében a hatályon kívül helyezett, régi Btk. által megrontás címszó alatt büntetni rendelt tényállást elemeztem. Itt a 2012. évi C. tv. (a továbbiakban: „új Btk.”) vonatkozó rendelkezéseit tekintem át és hasonlítom össze a korábbi szabályozással hogy kiderüljön: vajon az új kódex hozott-e érdemi változást a bűncselekménnyel kapcsolatban.

Az új Btk. a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények között tárgyalja az új nevet kapott *szexuális visszaélés* deliktumát. A törvény 198. szakasza kétféle alapcselekményt [(1) és (4) bekezdések], egy *sui generis* tényállásrészt képező kísérletet [(2) bekezdés] és egy szigorúbban büntetni rendelt alakzatot [(3) bekezdés] tartalmaz. A továbbiakban közöskülően minden esetben mindkét résztvevő beleegyezésével folytatott, erőszakmentes cselekményt értek, és kizárólag ezeket vizsgálom.

A szexuális visszaélés alapesetét így fogalmazta meg a jogalkotó: „Az a 18. életévét betöltött személy, aki 14. életévét be nem töltött személlyel szexuális cselekményt végez, vagy ilyen személyt arra bír rá, hogy mással szexuális cselekményt végezzen, büntetett miatt 1 évtől 5 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

Az előbbi szakasz *sui generis* büntetni rendelt kísérlete így szól: „Az a 18. életévét betöltött személy, aki 14. életévét be nem töltött személyt arra törekszik rábírní, hogy vele vagy mással szexuális cselekményt végezzen, 3 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.”

Az új Btk. – (fel)ismerve az effajta visszaélések gyakori előfordulását, magas látenciáját és kiemelkedő veszélyességét – súlyosabban rendeli büntetni az elkövető és a sértett közötti „szorosabb bizalmi” viszony kihasználásával történő elkövetést. Itt a jogszabály ekként fogalmaz: „Ha a sértett az elkövető hozzátartozója vagy nevelése, felügyelete, gondozása, gyógykezelése alatt áll, illetve az elkövető a szexuális visszaélést a sértettel kapcsolatban fennálló egyéb hatalmi vagy befolyási viszonyával visszaélve követi el, a büntetés az (1) bekezdésben meghatározott esetben 2 évtől 8 évig, a (2) bekezdésben meghatározott esetben 1 évtől 5 évig terjedő szabadságvesztés.”

A törvény fokozatosságot mutat az utolsó, vagyis a másik alapesetet szabályozó bekezdésnél: „Az a 18. életévét betöltött személy, aki 14. életévét betöltött, de 18. életévét be nem töltött személlyel a vele kapcsolatban fennálló hatalmi vagy befolyási viszonyával visszaélve szexuális cselekményt végez, 3 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.” Ez a szakasz tehát a 14. és 18. életévük között lévő sértettekkel való szexuális cselekmények végzését csak a – 14. életév alatti sértett esetében súlyosító körülményt képező – belső bizalmi viszonytal történő elkövetés esetén rendeli büntetni, egyébként nem.

A Btk. értelmező rendelkezései között találjuk meg a „szexuális cselekmény“ igencsak kézenfekvő definícióját. A 459. § (1) bekezdésének 27. pontja szerint ide tartozik: „... a közösülés és minden súlyosan szeméremsertő cselekmény, amely a nemi vágy felkeltésére, fenntartására vagy kielégítésére alkalmas vagy arra irányul.“ Fontos különbségként kell megjegyeznünk, hogy a régi Btk.-val ellentétben az új törvény már nem tesz különbséget közösülés és fajtalanság között, hanem a kettőt összefoglalva, szexuális cselekmény néven említi. Ennek következtében a régi Btk.-nál látható, a két cselekmény eltérő értékelésére építő fokozatosság az új kódexből teljességgel hiányzik.

De vajon mi a helyzet az előző törvény kapcsán említett logikai ellentmondással, sikerült-e befoltozni a lyukat a jogalkotónak? Ezt vizsgálva a következő eredményekre jutunk.

Pontosításnak tekinthető az előző Btk.-hoz képest, hogy az elkövető – életkori szempontból – mind a négy esetben pontosan definiálva lett. A törvény, elődje kedvelt „Aki...“ fordulata helyett a szakasz során mindvégig „Az a 18. életévét betöltött személy...“-t nevez meg elkövetőként. Ez a szövegmódosítás azonban sajnos még nem elég a korábbi probléma orvoslására.

Ha egy 18. életévét betöltött személy egy 14. életévét be nem töltött személlyel végez szexuális cselekményt, a korábbi kifejezéssel élve „megrontja“ azt, ami – az előző kódex szabályaihoz hasonlóan – változatlanul bűncselekménynek minősül.

Ha ugyanezzel a sértettel ugyanezt egy 14. életévét betöltött, de 18. életévét be nem töltött személy teszi, az a jelenlegi kódex szerint nem büntetendő.

Ha a 14. és 18. életéve közt járó személy az előbbi sértettünket mással való közösülésre bírja rá, nem büntetendő.

A régi Btk.-hoz hasonlóan a probléma az új Btk. kapcsán is a most utolsóként tárgyalt (bár logikailag helyesebben az előbbi előtt említendő) merül fel. A paragrafusban ugyanis helyet foglal „mással“ is, ami nyelvtani-logikai szempontból a már kiiktatott „aki“ ikertestvérenek tekinthető. Úgy gondolom, hogy ennek a szónak a paragrafusban hagyása miatt nem tökéletes a jogszabálmódosítás.

Különbözik ugyanis ugyanannak a cselekménynek (egy 14-18 év közötti és egy 14 éven aluli személy szexuális cselekményt végez egymással) a megítélése attól függően, hogy tettesi alakzattal vagy sui generis büntetni rendelt rábírással hozzuk-e összefüggésbe.

Ha a fenti esetet az elkövetők oldaláról nézzük, a 14 és 18 év közötti fiatal azzal, hogy 14 évesnél fiatalabb társával például közösül, egészen 18 éves korának eléréséig nem valósít meg jogsértést. Ilyen esetben tehát *nem történik bűncselekmény*.

Ha azonban a fenti példa 14 évesnél fiatalabb résztvevőjét egy 18. életévét betöltött személy bírja rá ugyanerre a cselekményre – bár az érintett alapcselekmény továbbra is kívül esik a büntetőjog körén – az erre való rábírást az előző kódexhez hasonlóan *továbbra is szankcionálni rendeli* a jogalkotó.

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy az új törvény a szexuális cselekmények egy kategóriába gyűjtésével a tárgyalt tényállás tekintetében enyhülést mutat. Egy 16 éves elkövető 13 éves sértettel történő közösülése például a korábbi kódex szerint büntetendő cselekmény volt, a hatályos szerint (a 18-as elkövetői korhatár el nem érése miatt) azonban már nem az.

Véleményem szerint helyes irány a hatalommal visszaélve történő elkövetésnek az alapesetnél következetesen mindig eggyel magasabb büntetési tétellel való szankcionálása is – prevenciósz szempontból mindenképp. Továbbra sem adott viszont egyértelmű választ a jogalkotó arra a kérdésre, hogy a szexuális visszaélés kapcsán a benne részt vevő felek magánautonómiáját, szexuális szabadságát kívánja-e nagyobb tiszteletben tartani, vagy az egészséges szexuális fejlődésükhöz fűződő jogpolitikai érdeket szem előtt tartva szabályoz.

Előbbi esetben az első bekezdésnek valahogy így kellene szólnia: „Az a 18. életévét betöltött személy, aki 14. életévét be nem töltött személlyel szexuális cselekményt végez, vagy ilyen személyt arra bír rá, hogy ~~mással~~ **18. életévét betöltött más személlyel** szexuális cselekményt végezzen, büntetett miatt 1 évtől 5 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.“

Utóbbi esetben – szintén az első bekezdést példaként véve – így fogalmazhatna a jogalkotó: „~~Az a 18. életévét betöltött személy,~~ **Aki** 14. életévét be nem töltött személlyel szexuális cselekményt végez, vagy ilyen személyt arra bír rá, hogy mással szexuális cselekményt végezzen, büntetett miatt 1 évtől 5 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.“

Bízunk benne, hogy a jogalkotó egy következő jogszabálmódosítással ezt a talán jóindulattal alkotott, de jelen formájában kissé félresikerült szakaszt felismerve javít majd a büntető kódexünk logikai koherenciáján.

Weidinger Péter:

Hatályba lépett az új Btk. – Európa legszigorúbb büntető törvénykönyve? I.

Július 1-jén hatályba lépett a Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (új Btk.). Ugyan a jogalkalmazók az esetek többségében még a régi Btk.-t használják, érdemes áttekinteni az Európa egyik legszigorúbb büntető törvénykönyveként emlegetett kódex főbb változásait és újdonságait. Ebben a cikkünkben az új Btk. általános részét vesszük górcső alá, míg a különös részt egy következő cikk tárgyalja.

Első olvasásra furcsának tűnhet, hogy ugyan már július 1. óta hatályos az új Btk., de a bírók, vagy éppen az ügyvédek mégis a régi Btk.-t alkalmazzák. Nincs ebben semmi ellentmondás, hiszen a kódex, - elődjéhez hasonlóan - úgy rendelkezik, hogy a bűncselekmény az elkövetéskor hatályos büntető törvény szerint kell elbírálni.

Az időbeli hatálynak ez a szabályozása a gyakorlatban azt jelenti, hogy a 2013. június 30-án elkövetett lopás esetén az 1978. évi IV. törvény (régibb Btk.), míg a 2013. július 1-jén elkövetett lopás esetén a 2012. évi C. törvény (új Btk.) kerül alkalmazásra. Könnyen belátható tehát, hogy még hosszú ideig használatban lesz a régi Btk. és csak szépen lassan lesz „egyeduralkodó” az új kódex.

Sokat vitatott újítása a Btk.-nak, hogy bizonyos bűncselekmények elkövetőinél, a büntethetőségi korhatárt leszállítja. Eddig ugyanis a tizennégy év alatti gyerekek bármit megtehettek, hiszen a Btk. kizárta a tizennegyedik életévet be nem töltött személy büntethetőségét.

Az új Btk. azonban az emberölésnél, az erős felindulásban elkövetett emberölésnél, a testi sértésnél, a rablásnál, valamint a kifosztásnál büntethetővé nyilvánítja már a tizenkettedik életévét betöltött elkövetőt is, amennyiben az elkövetéskor rendelkezett a cselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.

A büntethetőséget kizáró vagy korlátozó okok közül a gyermekkor mellett, a jogos védelemnél is érdekes újdonság került be a törvénybe. Ugyan a jogos védelem meghatározása szinte szó szerint megegyezik a korábbi definícióval, és a megtámadott továbbra sem köteles kitérni a jogtalan támadás elől, mégis nagy változást hozhat egy, az új Btk. által alkalmazott védelem. A védelem szerint ugyanis a jogtalan támadást úgy kell tekinteni, mintha az a védekező életének kioltására is irányult volna, ha azt személy ellen éjjel, fegyveresen, felfegyverkezve, vagy csoportosan követik el. Ugyanígy kell tekinteni azt a jogtalan támadást is, ami a lakásba éjjel, fegyveresen, felfegyverkezve, vagy csoportosan elkövetett jogtalan behatolás vagy a lakáshoz tartozó bekerített helyre fegyveresen történő jogtalan behatolás.

Az alábbi jogszabályi rendelkezések szigorát egy példán keresztül lehet érzékeltetni. Ha éjfélkor, három betörő által keltett zajra ébred fel a lakás lakója, gondolkodás nélkül lelőheti mind a három behatolót, hiszen a lakásba éjjel hatoltak be, jogtalanul és csoportosan. Lehet, hogy csak a hűtőből akartak kivenni némi élelmiszert, ugyanúgy

halállal lakolhatnak, mint az az elkövető, aki gépfegyverrel kezdi lőni a bank biztonsági őret.

Az elévülés szabályai is szigorodtak. Főszabályként továbbra is a büntetési tétel felső határának megfelelő idő elteltével évül el a cselekmény büntethetősége. Azonban korábban legalább három év, míg az új Btk. szabályai szerint legalább öt év lesz az elévülési idő. Tehát például hiába négy év a büntetési tétel felső határa egy adott bűncselekménynek, ezek után legalább öt évet kell várni az elévülésre.

Jelentős szigorítás az is, hogy az életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető bűncselekmények büntethetősége nem évül el. A régi Btk. ezeknek a bűncselekményeknek az elévülési idejét ugyanis húsz évben állapította meg.

A szabadságvesztés generális minimuma három hónapra nőtt az eddigi kettő helyett, míg a maximum a korábbi tizenöt helyett immár húsz év. A bünszervezetben, különös vagy többszörös visszaesőként történő elkövetés, illetve halmazati vagy összbüntetés esetén huszonöt év a maximálisan kiszabható szabadságvesztés, az eddigi húsz évvel szemben.

Új büntetések is bekerültek a büntető törvénykönyvbe. Ilyen az elzárás és a sportrendezvények látogatásától való eltiltás.

A jogalkotó a rövid tartamú szabadságvesztést kívánja pótolni az elzárás bevezetésével, amelynek legrövidebb tartama öt, leghosszabb tartama kilencven nap. Az elzárást büntetés-végrehajtási intézetben kell végrehajtani, és kisebb súlyú bűncselekmények, mint pl. tanúvallomás jogosulatlan megtagadása vagy méreggel való visszaélés esetén szabható ki.

A sportrendezvények látogatásától való eltiltás a huliganizmus visszaszorítását hivatott elősegíteni. A büntetés kiszabásával a sportrendezvényen való részvétel, az odamenetel vagy az onnan történő távozás során a sportrendezvénnyel összefüggésben elkövetett bűncselekmény miatt tiltja el a bíróság az elkövetőt legalább egy, legfeljebb öt évre a további sporteseményektől, ill. sportrendezvényektől.

Az általános rész számos új megoldása és jogintézménye közül a fent bemutatott változások a legjelentősebbek. Ezekből is jól látszik, hogy a jogalkotó jóval szigorúbb kódexet alkotott az előzőnél. Az új Btk. különös részét következő cikkünkben fogjuk megvizsgálni.

Weidinger Péter:

Hatályba lépett az új Btk. – Európa legszigorúbb büntető törvénykönyve? II.

2013. július 1-jén hatályba lépett a Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (új Btk.). Cikkünk első része az új kódex általános részének főbb változásait és újdonságait vizsgálta. Ebben a cikkben az új Btk. különös részét vesszük górcső alá, különös tekintettel néhány érdekesebb új bűncselekményre és a jogalkotó által speciális védelem alá helyezett csoportokra, értékekre.

A kódex szigorára már az [első cikk](#) is számos helyen rámutatott, de az új Btk.,- elődjéhez viszonyított szigorodása az egyes tényállásokon keresztül is jól kimutatható. Olyan cselekmények lettek büntetőjogilag relevánsak, amelyek korábban nem minősültek bűncselekménynek, és új minősített eseteket is találhatunk a törvényben.

Teljesen új bűncselekmény például a gépjármű kilométer-számláló műszer által jelzett érték meghamisítása, mely a használtautó kereskedők „ügyeskedését” hivatott visszaszorítani. Egy évig terjedő szabadságvesztéssel számolhat az, aki a kilométer-órát „visszatekeri”, vagy egyéb módon „gondoskodik” arról, hogy kevesebbet mutasson az óra. A tényállásban szerepel a haszonszerzési célzat, vagyis a cselekmény csak akkor büntetendő, ha azt az elkövető azért teszi, hogy abból hasznot hajtson (tehát magasabb áron tudja eladni a gépjárművet).

Némileg meglepő, hogy ez a bűncselekmény a közbizalom elleni bűncselekmények közé került, olyan tényállások közé, mint a közokirat-hamisítás, vagy a termőföld jogellenes megszerzése.

A doppingszerek előállítói és terjesztői is retteghetnek, hiszen az új kódex hatályba lépése óta már bűncselekménynek minősül a tiltott teljesítményfokozó szer előállítása, forgalomba hozatala és kínálása, valamint a szer átadása is. Aki ilyesmire vetemedne, azt három évig terjedő szabadságvesztés fenyegeti. Ha a bűncselekményt üzletszerűen vagy bűnszövetségben követik el, egytől öt évig terjed a büntetési tétel, ha pedig tizennyolcadik életévét be nem töltött személy jut doppingszerhez a bűncselekmény nyomán, az elkövető nyolc évre is rács mögé kerülhet.

Tehát ha az edző doppingszert ad a versenyzőjének, akkor maximum három év szabadságvesztésre számíthat, ha viszont ez a versenyző még nincs tizennyolc éves, akkor az edző akár két olimpiai ciklust is a rácsok mögött tölthet.

Érdekes az is, hogy amíg a doppingoló sportoló semmilyen (büntetőjogi) szankcióra sem számíthat, addig a bűncselekmény előkészületét is büntetni rendeli a törvény. Ez különösen annak tükrében figyelemre méltó, ha tudjuk, hogy csak ritkán és súlyos bűncselekmények esetén szokták büntetni az előkészületet (pl.: emberölés).

A környezet védelme érdekében több új tényállás is született és egységes, logikus felépítésű fejezet jött létre, A környezet és a természet elleni bűncselekmények címmel.

Az itt szereplő tényállások az előző Btk.-ban elszórtan kaptak helyet, vagy nem is léteztek. Új bűncselekményként jelenik meg az orvvadászat és az orvhalászat is, valamint önálló tényállás lett a korábban a környezetkárosítás bűncselekményének egyik esetét képező ózonréteget lebontó anyaggal visszaélés.

Az orvvadászat és az orvhalászat tényállásai az Országos Magyar Vadászkamara javaslatára kerültek a kódexbe, és elsősorban a jogosulatlan és a tiltott eszközzel és tiltott módon végzett vadászat és halászat visszaszorítását hivatottak elősegíteni a büntetőjog eszközeivel. Azonban amíg az orvvadászok háromévi szabadságvesztéssel kalkulálhatnak, addig az orvhalászoknál a büntetési tétel felső határa csupán kettő év.

Az új kódex a természet és a környezet védelme mellett a fogyasztók érdekeit is fokozottan védeni kívánja. Így került a fogyasztó megtévesztése tényállásba új alapesetként a szervezett termékbemutatón különleges árkedvezmény vagy árelőny meglétéről, vagy nyerési esélyről megtévesztésre alkalmas tájékoztatás adása. Vagyis július óta van miért aggódniuk a nyugdíjasok hiszékenységre alapozó termékbemutatók előadóinak. Őket a tényállás megvalósítása esetén egy évi szabadságvesztés fenyegeti.

A törvény az idősek védelme érdekében is jelentős újítást vezet be. Több bűncselekménynél ugyanis súlyosabb büntetés fenyegeti az elkövetőt, ha a sértett idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes a bűncselekmény elhárítására. Ilyen bűncselekmény az emberölés, a testi sértés, a rablás, a kifosztás, a sikkasztás és a csalás.

Vagyis az az elkövető, aki egy nehezen mozgó idős nőt öl meg, akár életfogytig tartó szabadságvesztést is kaphat, akárcsak az az elkövető, aki egy toloszékes fiatalembert öl meg. Tehát az idős kor, vagy a fogyatékoság pont olyan minősített eset lesz, mint a nyereségvágy, vagy a különös kegyetlenség.

A közlekedési bűncselekmények büntetési tételei is szigorodtak. Amíg a régi szabályozás szerint az ittas vagy bódult állapotban történő járművezetés alapesete egy évig terjedő szabadságvesztéssel volt büntetendő, addig a ma hatályos törvény szerint mind az ittas, mind a bódult állapotban volán mögé ülőknek, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel kell számolniuk.

Tehát ha egy társaságból valaki június 30-án ült autóba néhány sör elfogyasztása után, az feleannyi büntetésre számíthat, mint az, aki tovább maradt és csak július 1-jén indult haza.

A 2013. július 1. óta hatályos Btk. változásait, új megoldásait és az új bűncselekményeket hosszasan lehetne még sorolni, de talán az eddig ismertetett, kiragadott példák is rávilágítanak arra, hogy milyen mennyiségű és horderejű változást hozott az új kódex. A jogalkalmazó és jogkövető közönség számára reményeink szerint ez a két cikk is hozzájárult valamelyest az új kódex megismeréséhez.

A jogalkotó szerint igazságos, tetterányos és következetes büntető törvénykönyvről elmondhatjuk, hogy koherens és jól felépített kódex, amely kétséget kizáróan szigorúbb az elődjénél. Hogy beváltja-e a hozzá fűzött reményeket, arra csak a jövőben fogunk választ kapni, az azonban egészen biztos, hogy a bűncselekmények elkövetői szigorúbb büntetésekre számíthatnak, mint korábban.

STRASBOURG FIGYELŐ

Orbán Endre:

Strasbourg Figyelő 1.

Kedves Olvasó!

A második világháború után Európa népeinek békés együttélésére két irányú nemzetek feletti mozgalom indult el és öltött intézményi keretet. Ezek egyike az ún. Európai Községek (illetve 1992 óta Európai Unió), a másik szerveződés pedig az Európa Tanács nevet viseli. Utóbbi az Emberi Jogok Európai Bírósága [Bíróság] és az annak ítélezési gyakorlata alapjául szolgáló [Emberi Jogok Európai Egyezménye](#) [Egyezmény] révén kíván **alapjogi sztenderdek** meghatározni a demokrácia és jogállamiság elveinek érvényre juttatása érdekében.

A szakirodalomban [párhuzamos, illetve többszintű alkotmányosság](#) címszó alatt tárgyalt jelenség okán a **nemzetközi intézményrendszereknek jelentős hatása van a nemzetállamokra, így Magyarországra is, ezért az Ars Boni online jogi folyóirat most egy új rovatot indít, melynek célja beszámolni a Magyarországot érintő legfrissebb strasbourgi ítéletekről.**

A nemzetközi fórum gyakorlata hazai viszonylatban három okból is kiemelkedő. Egyrészt az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés f) pontja alapján az Alkotmánybíróság vizsgálja a jogszabályok nemzetközi szerződésbe ütközését, így az Egyezményt esetről esetre interpretáló **strasbourgi határozatok rendre hivatkozási alapul szolgálnak az hazai Alkotmánybíróság számára** is. E ponton elegendő olyan esetekre gondolni, mint a spontán tüntetések ügyében hozott Magyarországot elmarasztaló ítélet, melyet követően az AB is [módosított](#) a korábbi gyakorlatán.

Ezen túlmenően, **az esetleges hazai jogvédelmi hézagokra is megoldást nyújthat egy nemzetközi fórum**, ez a gondolat köszön vissza a heidelbergi kutatócsoport Verfassungsblogon publikált [fordított Solange](#) javaslatában is (magyarul elérhető [itt](#)). Hazai viszonylatban ilyen kérdésnek tekinthető az AB vizsgálati körét közpénzügyi kérdésekben szűkre szabó Alaptörvény 37. cikk (4) bekezdése. Ez azonban egyrészt nem tér ki az Alkotmánybíróság nemzetközi szerződésekbe ütközést vizsgáló hatáskörére, így végsősoron a közpénzügyi tárgyú törvényeknek is meg kell felelniük az Egyezmény biztosította emberi jogi sztenderdeknek. Másrészt pedig - mint majd sorozatunk következő írásából kiderül - ezen jogszabályok a strasbourgi fórum előtt a hazai alkotmánybírósági korlátozásokra tekintet nélkül elbírálásra is kerülnek.

Végül pedig **folyamatban van az Európai Unió csatlakozása az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez**. Ennek bekövetkezte az Alapjogi Charta szűk hatósugarán kívülre tágítaná az Európai Unió emberi jogi vizsgálati fókuszát és maga az Európai Bizottság is felléphetne a tagállomakkal szemben folytatott eljárásokban a strasbourgi

fórum előtt. A csatlakozás azonban már régóta napirenden van, jelenleg elkészült az egyezmény tervezete, azt azonban még véleményeznie kell az Európai Unió Bíróságának, majd pedig az Európai Tanácsnak egyhangúlag jóvá kell hagynia.

A strasbourgi eljárás

Egy ügy két úton kerülhet a Bíróság elé. Egyrészt államközi panasz révén, másrészt pedig egyéni panasz útján. Előbbi szabályai egyszerűbbek: bármely részes állam kezdeményezhet eljárást, az sem szükséges, hogy a panaszos állam érintett legyen a bepanaszolt jogsértésben. Mindez erős politikai töltet ad az államközi panaszoknak és nagyon kevés az ily módon indult eljárások száma.

Nem mondható el ugyanez az egyéni panaszok esetében. 2008-ban az eldöntött esetek száma átlépte a tízezret. A megnagyobbodott ügyteher fényében érthető a 2010-ben hatályba lépett tizennegyedik jegyzőkönyv újítása, amely egy restriktív elemet is bevezetett a Bírósághoz fordulás feltételrendszerébe. **Egyéni panaszt egyébként nagyon könnyedén elő lehet adni, elegendő ugyanis egy levelet írni a Bíróságnak.** Az ehhez kapcsolódó információk pedig könnyedén elérhetők a honlapon. Az itt fellelhető [videó](#) tudósít arról a hét feltételről is, amelyek kimerítése szükséges ahhoz, hogy az ügy befogadható legyen.

1. A jogsértő államnak szerződéses félnek kell lennie.
2. Olyan jogsérelemre kell hivatkozni, amelyet véd az Emberi Jogok Európai Egyezménye illetve annak kiegészítő jegyzőkönyvei.
3. Bár tágran értelmezi a Bíróság, de a panaszosnak bizonyítania kell áldozati státusát, azaz egy érdekvédelmi szervezet nem fordulhat a Bírósághoz.
4. A jogsérelem elkövetésének az Egyezmény ratifikálását követően kellett bekövetkeznie.
5. A hazai jogorvoslati fórumok kimerítése.
6. A hazai jogerős döntést követően maximum hat hónapon belül kell kezdeményezni az eljárást.
7. Valamint a legújabb feltétel szerint érdemi joghátrányt (significant disadvantage) kell jelentenie a jogsértésnek.

A bírósági eljárásnak két része van. Először azt vizsgálják meg, hogy a panasz befogadható-e, majd pozitív döntés esetén következik az érdemi döntés. Az is előfordulhat azonban, hogy a kérelemnek csak egy részét tekinti a Bíróság elfogadhatónak, így csak azzal foglalkozik. A befogadhatóságról elméletileg egy külön határozat születik. Azért elméletileg, mert mint Grád András (2005) írja, 2004 óta az Egyezmény 29. cikk (3) bekezdését sajátosan értelmezve, a Bíróság a speciális ügyeket leszámítva az esetek többségét „rendkívülinek” minősíti, és egy határozatban dönt: az elfogadhatóság vizsgálatát követően rögtön rátérnek az ügy érdemére. Így volt ez a K.M.C. kontra Magyarország esetben is.

Lehetnek azonban kivételek

A neve elhallgatását kérő K.M.C. 2011. március 22-én fordult az Emberi Jogok Európai Bíróságához, mivel munkáltatója 2010. szeptember 27-én indokolás nélkül felmentette. A két időpont között már az Alkotmánybíróság is beszállt a játékba és [megsemmisítette](#) az indokolás nélküli elbocsátást lehetővé tevő jogszabályt. Strasbourg [július 10-i ítéletében](#) megvédte a K.M.C-t, a helyzet „rendeződött”, az ügynek azonban az *inter partes* részen túlmenő elvi jelentősége is van.

A kérdéses ügyben az Egyezmény 6. cikk (1) bekezdésének, **a tisztességes eljáráshoz való jog megsértése merült fel.** Ennek több összetevője lehetséges, mint a bíróság törvényes létrehozottsága, függetlensége, pártatlansága, a tárgyalás nyilvánossága, az eljárások ésszerű időtartama vagy, mint jelen esetben, maga a bírósági úthoz való hozzáférés joga.

A Bíróság alapvetően nem tekinti korlátozhatatlannak a hozzáférhetőséget, viszont az alkalmazott korlátok nem veszélyeztethetik a jog lényegét. Így például a Fayed ügyben nem állapított meg a Bíróság jogsérelmet, mikor egy cég az öt ellenőrző független szakértőt csak korlátozott mértékben támadhatta meg a bíróságon. Azonban fontos, hogy legyen egyáltalán bírósági út, mégpedig olyan, amelyik alkalmas az ügy érdemi elbírálására, adott esetben az államigazgatási szerv döntésének felülvizsgálatára. Így a Bíróság nem fogadja el a perújítási lehetőséget, mivel az „rendkívüli” jogorvoslati út. Ennek megfelelően a hazai jogorvoslati út kimerítésének kötelezettsége sem terjed ki az esetleges perújításra, hanem a hatékony, az egyén számára hozzáférhető jogorvoslati fórumokat szükséges „végigjárni”. Nem minősült például hatékony jogorvoslati fórumnak az Obermeier ügyben az osztrák munkaügyi bíróság, mikor az államigazgatási szervek döntéseit érdemben nem bírálhatták felül, csak azt vizsgálhatták, hogy törvényesen gyakorolták-e jogköreiket.

Előbbi ügyek azért emelhetők ki, mivel hasonlóak a K.M.C. ügyben előkerült jogi dilemmához: **az inkognitóban maradó kormánytisztviselő ugyanis indokolás nélküli felmentését nem tudta hatékonyan megtámadni a hazai jogorvoslati fórumok előtt,** a jogszabályt pedig az Alkotmánybíróság csupán február 18-án semmisítette meg. A Bíróság először azt vizsgálta, hogy befogadhatja-e a kérelmet. E tekintetben a Kormány a kormánytisztviselői jogviszony közjogi jellegére hivatkozott és amellet érvelt, hogy nem esik az Egyezmény 6. cikk (1) bekezdésének hatálya alá. Tekintettel azonban a Bíróság ítélezési gyakorlatára, a Kormány ezen érvét nem fogadták el, mondván, hogy minden munka jellegű jogviszony megszűnésének vannak polgári jogi vetületei.

A Kormány ezen felül amellet érvelt, hogy nem merítette ki a hazai fórumokat a panaszos, pedig az utólag megismert alkotmánybírósági határozatok alapján lett volna megfelelő hazai jogorvoslat. A Bíróság ezt az érvet sem tudta elfogadni, hiszen pusztá feltételezés, hogy épp a K.M.C. ügyében eljáró bíróság az Alkotmánybírósághoz fordult volna. **A Bíróság továbbá megállapította, hogy nem is volt elvárható a munkaügyi per kezdeményezése, hiszen indokolási kötelezettség hiányában nem lehetett volna érdemleges pert kezdeményezni.**

A befogadhatóság utolsó érvével kapcsolatban szorosan összefügg az ügy érdemi vizsgálata. A Bíróság rámutatott, a tagállamok jelentős szabadságot élveznek a tekintetben, hogy a jogorvoslati eljárást hogyan biztosítják. A bíróságnak e ponton az a feladata, hogy azt vizsgálja, az Egyezményben foglalt jogoknak megfelel-e az alkalmazott módszer. Azaz **korlátozható az Egyezményben foglalt jog, de nem járhat annak kiüresedésével**. Törvényes célt kell szolgálnia és ki kell állnia az arányosság mércéjét.

Önmagában tehát az, hogy létezik a munkaügyi per lehetősége még nem jelent hatékony jogorvoslatot, amennyiben az eleve meg van fosztva a sikeres perlés lehetőségétől. A Bíróság pedig végső soron úgy ítélte meg, hogy *„elképzелhetetlen, hogy az alperes munkáltató álláspontjának ismerete nélkül a kérelmező értelmes pert tudott volna indítani.”*

A fenti 7 feltételből tehát az ötödikkal volt probléma a jelen ügyben, melytől a Bíróság eltekintett. Tette ezt azért, mert egyrészt úgy ítélte meg, hogy nem volt elvárható a panaszostól, hogy egy üres jogi eljárást megindítson, másrészt pedig az üres jogi procedúra utáni alkotmányjogi panaszt nem tekinti hatékony jogorvoslati eszköznek a Bíróság.

Klemencsics Andrea:
Strasbourg Figyelő 2.

Emberi Jogok Európai Bírósága a nyári ítélezési szünet után szeptembertől ismét folytatja munkáját. A legújabb határozatok ismertetése előtt, íme, egy rövid összefoglaló a nyári ítélezési szünet előtti döntésekről.

Nyáron nyolc Magyarországot érintő döntést hozott az Emberi Jogok Európai Bírósága, ezek közül is a két legjelentősebb a 98%-os különadó (három ítélet) és a kettős állampolgárság kapcsán hozott döntése volt. **A 98%-os különadó kapcsán** először [2013. május 14-én](#) született ítélet, amelyet aztán a [június 25-i](#) és a [július 2-i](#) ítéletek megerősítettek. A Bíróság a különadót az Emberi Jogok Európai Egyezményének Első Kiegészítő Jegyzőkönyvébe, azaz a tulajdon védelmébe ütközőnek találta. A május 14.-i ítélet alapvetően meghatározta a későbbi két határozat tartalmát, illetőleg a most még a Bíróság előtt lévő ügyekben is várható döntéseket is.

A kérelmező indoklása alapvetően arra irányult, hogy a különadó sérti a tulajdonhoz való jogot és diszkrimináció tilalmát, ugyanis csak és kizárólag közsférában dolgozókra érvényes. A kormány nem tagadta, hogy a magántulajdonba beavatkozás történt, ám ezt szükségesnek vélte a társadalom igazságérzetének, a jó erkölcsnek illetőleg az államkincstár védelmének az érdekében, amely igazolásaként tekintette, hogy csak a 3,5 millió forint feletti végkielégítés összegét sújtotta 98%-os adóval az állam, a többit 16%-os adó terhelte. A Kormány érvelésének egyik vezérfonalát tehát az összeg kimagasló voltára történő hivatkozás jelentette, azaz, hogy 2010-ben 16 havi átlagkeresetnek felelt meg a végkielégítés összege és ezáltal sem aránytalanul nagy terhet nem rótt a kérelmezőre sem pedig a megélhetését nem veszélyeztette. Az utóbbi két érvet a kérelmező cáfolta, ugyanis rámutatott elbocsátása váratlan voltára és megélhetésének ebből adódó nehézségeire, az egy évig tartó munkanélküliségére. Az érvelés másik vezérszálát ugyanakkor az intézkedés által elérni kívánt cél jelentette - a kimagasló végkielégítések megszüntetése - és az Európai Unió törekvések összhangjára történő hivatkozás.

A Bíróság döntésében Magyarországot elmarasztalta, valamint kártérítés és eljárási költségek megfizetésére kötelezte. A Kormány egy darabig hezitált a döntés elleni fellebbezésen, azonban **Strasbourg a májusi ítéletét júniusban és júliusban ismételten megerősítette, másik két közalkalmazott elbocsátása ügyében.** A 98%-as különadóval kapcsolatban még számos ügy van a Bíróság előtt, amiben összesen szintén hasonló döntések várhatóak, legfeljebb a megítélt összeg nagyságában lehetnek eltérések.

*

A másik fontos [magyar vonatkozású ügy](#), melynek szeptember végén újból fellángolt az [aktualitása](#), **akettős állampolgárság ügyében hozott döntés** volt. Két szlovákiai magyar fordult az Emberi Jogok Európai Bíróságához, ugyanis miután felvették a magyar állampolgárságot a szlovák állampolgárságukat elvesztették. A kérelmezők azzal érveltek

a Bíróság előtt, hogy a szlovák alkotmány ellenére fosztották meg őket az állampolgárságuktól, semmilyen jogorvoslati lehetőséget nem biztosítottak számukra, illetve a parlamenti választásokon sem szavazhattak és a társadalombiztosításnál is különféle nehézségeik támadtak.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága kimondta, hogy **nincsen joghatósága megítélni, hogy sérti-e a szlovák alkotmányt az állampolgárságtól való megfosztás**, ugyanis a strasbourgi intézmény csak az Emberi Jogok Európai [Egyezménye](#) alapján jár el, ami nem tartalmaz jogot az állampolgárság megtartásához vagy felvételéhez. A döntés elutasítását végül a Bíróság azzal indokolta, hogy szabad akaratukból olyan időpontban kérték a magyar állampolgárságot a kérelmezők, amikor a szlovák állampolgársági törvény következményeivel tisztában voltak.

A döntés következményeként augusztusban és szeptember elején is tüntetést szerveztek a szlovák alkotmánybíróság elé a döntés megváltoztatása végett. A tüntetések szlogenje: *Ébresztő Szlovákia, fogynak a polgáraid*. A szlogen oka, hogy a szlovák belügyminisztérium jelentése szerint **a törvény hatályba lépése óta 575 ember vesztette el a szlovák állampolgárságát. A helyzet érdekessége, hogy többségük cseh állampolgár lett**, és közülük mindössze harmincöt lett magyar állampolgár. Bár Magyarország vonatkozásában kedvezőtlen döntést hozott a Strabourgi Bíróság, a kérelmezők abban bíznak, hogy Brüsszelben másként ítélik meg a kialakult helyzetet.

Orbán Endre - Klemencsics Andrea:
Strasbourg Figyelő 3.

A Strasbourgi Bíróság az ítélezési szünet után, szeptember 24-én négy, míg október 10-én három magyar vonatkozású döntést tett közzé. Mindegyik ítélet elmarasztalja Magyarországot az [Emberi Jogok Európai Egyezménye](#) 6. cikk 1 bekezdése, azaz a tisztességes tárgyaláshoz való jog megsértése okán.

A szeptember 24-i és az október 8-i határozatok a viszonylag rossz magyar statisztikát erősítik, ugyanis az Emberi Jogok Európai Egyezményében részes tagállamok között **Magyarország az egyik, amely ellen a legtöbb beadvány érkezik a 6. cikk 1. bekezdésének megsértése miatt.**

Mint korábban már [megírtuk](#), a 6. cikknek több összetevője van, mint például a bíróság törvényesen létrehozott volta, függetlensége, pártatlansága, a tárgyalás nyilvánossága, maga a bírósági úthoz való hozzáférés joga, vagy, mint jelen esetben, az eljárások ésszerű időtartama.

A hét beadványból három büntetőjogi tárgyú, amelyek közül az [első esetben](#) tizenkilenc rendbeli csalás és közokirat hamisítás miatt ítélték el a vádlottat. A [második esetben](#) kerítés volt az elkövetési magatartás, a [harmadik](#) esetben pedig csalás. A másik négy ügy közül három polgári jogi vonatkozású, egy pedig [munkaügyi jogvita](#) (jogtalan elbocsátás). A három polgári jogi eset közül az [első határozat](#) ingatlan adásvételi szerződéssel, a [második](#) egy házassági bontóperrel, míg a harmadik egy jogi személy polgári jogi jogvitájával kapcsolatos. A panaszosok mind a hét esetben az eljárás többéves elhúzódását sérelmezték és az „ésszerű idő” követelményének megsértésére **hivatkoztak**, melynek a Strasbourgi Bíróság kivétel nélkül helyt adott.

Az ilyen nagy számban történő elmarasztalás nem egyedi eset ugyanis az Egyezménynek vannak olyan cikkei, amely megsértésére az egyes tagállamok különösen nagy hajlandóságot mutatnak. Magyarország esetében ez a 6. cikket jelenti, ugyanis tisztességes tárgyaláshoz való jog megsértése kapcsán érkezik a legtöbb kérelem az országból, bár az utóbbi években – kis mértékben ugyan, de folyamatosan – csökkent a 6. cikk megsértésére hivatkozó beadványok száma. Megjegyzendő azonban, hogy annak ellenére, hogy magyar szemszögből a 6. cikk egy tipikus "magyar ügynek" számít, az [1959-2012](#) közötti statisztika szerint Magyarország így is kedvező helyett foglal el számos tagállamhoz képest.

Egy kis piaci kitérő

2013 márciusában tette közzé az Európai Bizottság [az első igazságügyi eredménytáblát](#). Uniós környezetben mindez az [európai szemeszter](#) programjához kapcsolódik, azaz gazdasági indokoltaságú. Ahogy a [Bizottság közleménye](#) fogalmaz, "az igazságszolgáltatási rendszer hatékony működése létfontosságú a növekedés

szempontjából: a tudat révén, hogy a tagállam teljes mértékben betartja a jogállamiság elveit, nagyobb lesz az adott ország gazdaságába beruházni készülők bizalma is."

Minthogy a bírósági eljárások a gazdasági környezet aktorai számára tranzakciós költségként merülnek fel, nem véletlen hogy az első jelentés első indikátora éppen az eljárások hossza. Egyes tagállamok nem hatékony igazságszolgáltatási rendszerei ugyanis nemcsak az érintett tagállamnak jelenthetnek problémát, hanem **befolyásolhatják az egész uniós belső piac működését, valamint a kölcsönös elismerésre és együttműködésre alapozott uniós eszközök végrehajtását.**

Az első eredménytáblából kiderül, **jelentős eltérések vannak a tagállamok között** a peres eljárások hossza tekintetében: a tagállamok egyharmadában az eljárások legalább kétszer annyi ideig tartanak, mint a tagállamok többségében. A legproblematicusabb esetek ott mutatkoznak, ahol a másik két, az igazságszolgáltatási rendszer hatékonyságát mérő indikátor is kedvezőtlen: alacsony a lezárt ügyek aránya és ez párhuzamosan a függő ügyek számának növekedéséhez vezet.

VÁLASZTÁSOK 2014

Polonkai Éva – Schattmann Dorka :

Összefoglaló az Európai Választási Szakértők Egyesülete és a Mathias Corvinus Collegium szemináriumsorozatáról

Első rész

Az Európai Választási Szakértők Egyesülete (ACEEEO) és a Mathias Corvinus Collegium (MCC) szervezésében megvalósuló, választási témájú szeminárium-sorozat első alkalmára 2013. október 2-án került sor.

A rendezvénysorozat célja a megváltozott választójogi szabályozás megvitatása szakértők, diákok és az érdeklődő közönség részvételével. A rendezvény keretében négy szemináriumra kerül sor, amely minden alkalommal a hatályos szabályozás ismertetésével kezdődik, melyre két előadó reflektál: egyikük elméleti jogi, másikuk pedig gyakorlati szempontú előadásában. A szemináriumot minden esetben vita zárja.

A szeminárium-sorozat első rendezvényének témája a választójogosultak körének kibővülése és az ezzel kapcsolatos kihívások megtárgyalása volt. A rendezvény háziasszonya dr. Fröhlich Johanna, az MCC oktatója, aki a konferencia megnyitását az MCC intézményének bemutatásával kezdte.

Az első felszólaló Szolnoki Zsolt, az ACEEEO főtitkára, üdvözölte a megjelenteket, és kiemelte, hogy a szemináriumsorozat célja egy politikasemleges fórum létrehozása a választási szervezetek számára a szabad és tisztességes választások elősegítése érdekében, illetve a párbeszéd ösztönzése.

A következőkben Németh Márton és Schattmann Dorka, a Jog Szakirány hallgatói ismertették a választásra jogosultakra vonatkozó törvényi szabályozás változásait.

Dr. Jakab András, az MTA Jogtudományi Intézetének igazgatója előadását a választás intézményének bemutatásával kezdte. A modern kori hatalomelméletet az általános választójog előzményeként mutatta be. Az általános választójog kialakulása részben történelmi szükségszerűségek, részben különböző csoportérdekek beanalizálásának köszönhető. A határon túli magyarok választójogával kapcsolatban kifejtette, hogy a jelenlegi szabályozás álláspontja szerint félmegoldás, hiszen egyes állampolgárok egyéni választókerületi képviselőkre való szavazati jogának megvonása csökkentett értékű választójogot jelent. Ezáltal sérül a nominális értékegyenlőség elve, és ilyen módon a hatályos szabályozás többek között sérti a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányában előírt egyenlő választójog elvét.

Dr. Pozsár-Szentmiklós Zoltán, a Magyar Helsinki Bizottság szakértője előadásának tárgya a fogvatartottak választójogának gyakorlati érvényesülése volt. A Helsinki Bizottság álláspontja kiemeli, hogy a választójog alapjog, ezért célszerű a jövőben olyan bírósági gyakorlat kialakítása, amely minél szűkebb körben és átlátható mérce alapján szab ki közügyektől való eltiltást a letöltendő szabadságvesztés büntetés mellett.

Az utolsóként felszólaló meghívott előadó Verdes Tamás, a Társaság a Szabadságjogokért szakértője volt. Kifejtette, hogy az Alaptörvény elfogadásával előrelépés történt a gondnokság alatt álló személyek választójogát illetően – ezeknek a személyeknek a korábbi mérlegelés nélküli megfosztása a szavazati jogtól jogszerűtlen volt. Ugyanakkor a jelenlegi, egyedi bírói mérlegelésen alapuló szabályozás is sérti

Az előadásokat élénk vita követte. A hozzászólások elsősorban a határon túli választópolgárok választójogához, a cselekvőképességet érintő gondnokság alatt állók szavazati jogának kibővítéséhez és az értelmi fogyatékos, de gondnokság alatt nem állók állampolgárok szavazati jogához kapcsolódtak. Az aktív választójoghoz szükséges belátási képesség számos definíciós problémába ütközik, abban azonban a kérdezők és az előadók is egyetértettek, hogy a küszöb a lehető legalacsonyabban húzandó meg: az azonos politikai közösséghez tartozásról való döntés meghozatali képességénél.

Második rész

A szeminárium-sorozat második alkalmára 2013. november 6-án került sor. A második szeminárium témája a választási rendszer új elemei voltak, a szavazat mandátummá alakulása, országgyűlési képviselők létszámának csökkenése, valamint a nemzetiségi képviselő és a jelölés megváltozott szabályozása.

Elsőként az ACEEEO főtitkára, Szolnoki Zsolt köszöntötte a résztvevőket. A konferencia moderátori szerepét dr. Papp Gábor, az MCC Jog szakirányának vezetője látta el. A hatályos szabályozást az MCC Jog szakirányának hallgatói, Dobos Dóra és Mező Réka ismertették. Ennek körében szó esett az országgyűlési képviselők létszámáról, jelöltállítás új szabályairól, az országos és nemzetiségi lista állításáról, valamint a választás eredményének megállapításáról, illetve a nemzetiségi szószóló intézményéről.

Elsőként Dr. Dezső Márta, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának professor emeritusa tartotta meg előadását, amelyben egy rövid történeti, illetve nemzetközi összehasonlító keretbe helyezte a témát. Elmondta, hogy a választási rendszerek közül először a kormányozhatóságra koncentrált többségi rendszer alakult ki, majd a XIX. században a nagypártok kialakulásával jelent meg az arányos rendszer, amely már a képviselőket helyezte középpontba. A hatályos magyar jog többségi dominanciájú vegyes rendszert szabályoz, amely integrálta magába a külhoni és nemzetiségi szavazatokat. Ezt követően a választási rendszer elemeit illető újításokról beszélt. Az új szabályozás pozitívaként emelte ki, hogy megszűntek az aránytalan választókerületek, azt azonban aggályosnak találta, hogy a választókerületek határai is sarkalatos törvénybe kerültek, valamint felvetette, hogy szerencsésebb megoldást jelentett volna, ha azok kialakításában egy független bizottság működik közre. Szintén üdvözölt változásnak tartotta, hogy egyszerűbbé vált az egyéni jelöltállítás, viszont a pártlisták

állítása a kispártok számára nehezebbé vált. A szavazati struktúrát illetően érdekes helyzetnek tekintette, hogy a külhoni magyar és a nemzetiségi szavazatok bevezetésével bár egy állampolgárság van, mégis három szavazati módon adják majd le a választópolgárok voksaikát. Végül a töredékszavazatokkal kapcsolatos kérdéseket emelte ki, és bár a „prémium a győztesnek” szisztéma bevezetése a többségi rendszer jegyeit erősíti, az külföldi példák alapján nem tekinthető hosszú életűnek.

A konferencia második meghívott előadója László Róbert, a Political Capital szakértője, az új választási rendszer várható következményeiről, a leadott szavazatok súlyáról és a jelöltállítás változásairól beszélt. A mandátumkiosztás módszerének részletes magyarázatát követően értékelte a külhoni magyarok által várt szavazatok hatását az egész választás kimenetelére, és megállapította, hogy sem azok teljes jelentéktelenségét, sem a végső döntés potenciálját hirdető feltevések nem megalapozottak. Előadásában a külhoni magyarok által érvényesen leadott, illetve időben beérkező szavazatoktól, és több más tényezőtől függően amellettt érvelt, hogy ezek a szavazatok feltehetően csupán 2-3 mandátum sorsát fogják befolyásolni. A jelöltállítás változásait szintén kedvezően értékelte, hiszen eddig a jelöltállításhoz átlagosan minden 60. választópolgár aláírását kellett megszerezni, azonban az új rendszerben elég minden 150. választópolgár aláírása, így tehát könnyebb lesz a belépés a politikai arénába. Pozitív következményként emelte még ki, hogy az új szabályozásnak köszönhetően várhatóan meg fog szűnni az ajánlások feketepiac, ennek okát azonban nem az ajánlószelvények eltörlésében, hanem a jelöltállítás lényeges megkönnyítésében látta. Az előadó a kampányfinanszírozási törvény szabályozását azonban rendkívül problematikusnak tartotta, ugyanis abban benne rejlik a pszeudopártok megjelenésének és a jogosulatlanul felvett anyagi támogatások veszélyének komoly kockázata.

Az előadásokat vita követte, melynek során először a pártlistás jelöltekről esett szó. Dr. Dezső Márta válaszában megjegyezte, ha egy demokratikus párt belső mechanizmusa jól működik, a pártlistán sem csupán szervilis pártkatonák kapnak helyet. A konferencia zárásaként dr. Papp Gábor a 2014-es választások várható tanulságairól kérdezte az előadókat, akik az új választási rendszer eljárási szabályainak gyakorlati megvalósulását, valamint az azok által feltételezett logisztikai követelményeket emelték ki.

Harmadik rész

A harmadik szeminárium “A választás törvényességének őrei” témakör köré csoportosult, vagyis azon intézmények két meghívott előadója reflektált a jövő évi választások jogi környezetének megváltozásával kapcsolatos kérdésekre, amelyek feladata lesz, hogy a választások alkotmányosságának, törvényességének felügyeletét ellássák.

Elsőként dr. Bodnár Eszter az ACEEEO jogi szakértője köszöntötte a résztvevőket, majd Szalbot Balázs, az MCC negyedéves hallgatójának előadása következett, aki az új választási rendszer jogorvoslati lehetőségeinek jogszabályi háttéréről beszélt. Az előadás kiterjedt a jogorvoslati rendszer elemzésére, a választási kifogások bemutatására, valamint a döntések lehetséges jogkövetkezményeire. Szalbot Balázs prezentációjában

kitért a választási rendszer olyan újításaira is mint az alkotmányjogi panasz, valamint az uniós, strasbourgi bírósági jogorvoslati út bemutatása.

Ezt követően Dr. Stumpf István alkotmánybíró tartott előadást, aki az új választási rendszert az alkotmányossági felügyelet szemszögéből elemezte. Az alkotmánybíró szerint a választójogi szabályozás az Alkotmánybíróság számára paradigmátikus szerepváltozást is előidézhet. Előadásában kitért a főtí helyi választások esetére is. Az Alkotmánybíróság szerepének fontosságára az alkotmányjogi panasz jogorvoslati rendszerben betöltött szerepén keresztül hívta fel a figyelmet. Ezen belül kitért a választásokkal összefüggésben benyújtott panaszokra vonatkozó eljárási határidők problémáira, valamint a felmerülő jogalkalmazási dilemmákra. Külön kiemelte az indítványozói jogosultság problémakörét, azon belül az Alkotmánybíróság azon egyik legutóbbi döntését, amely szerint a politikai részvételi jogok alanya nem csupán természetes személy, hanem szervezet is lehet.

Az esemény második meghívott előadójaként Dr. Bordás Vilmos, az Országos Választási Bizottság volt elnöke tartott előadást. Az előadó hangsúlyozta, hogy az intézmények mellett egy polgári demokráciában a választópolgárok, a nyilvánosságot biztosító sajtó, a választási megfigyelők, valamint a szavazatszámoló és választási bizottságok is örököndnek a választások törvényessége felett. Expozójában kitért a tipikus csalási módszerekre, majd a választási bizottságokról, a választási kampányról, valamint a szavazás és szavazatok összeszámlálásának kérdéseit vette sorra. Ezt követően arról beszélt, hogy mely tényezők, jogintézmények jelenthetnek nehézséget a jövőben. Elsőként arra hívta fel a figyelmet, hogy számos kipróbálatlan jogintézményt vezet be az új szabályozás, amelyek gyakorlatát végső soron a Kúria alakítja majd ki. A megszűnő területi szintek miatt a Nemzeti Választási Bizottság valószínűleg komoly munkateherrel számolhat a megnövekvő jogorvoslati teher eredményeképpen. Végül, a levélben szavazás és a határon túli magyarok szavazatának leadása a Nemzeti Választási Iroda részéről igényel majd különösen precíz és hatékony szervezési munkát.

Az előadásokat hagyományosan vita követte, ahol többek között a láncszavazás, a kampánycsend megsértése, az ügyteher növekedés által generált esetleges szervezeti átalakítások, valamint a rendes bíróságok és az Alkotmánybíróság ítélkező tevékenységének elválasztása került elő.

INTERJÚK

Orbán Endre:

Szakmai gyakorlat Párizsban

Kocsis Gergő jelenleg a Külügyminisztériumban dolgozik a [Magyar Közigazgatási Ösztöndíj](#) keretében. Korábban szakmai gyakorlatát az ENSZ egyik szakosított szervezete, az [UNESCO](#) melletti állandó magyar képviseleten töltötte.

Ars Boni: Nehéz volt külföldi szakmai gyakorlatot találni? Milyen hosszú volt a gyakorlat?

Kocsis Gergő: Bár ez egy külföldön eltöltött gyakorlat volt, azonban valójában magyar vonatkozású, hiszen Magyarország Állandó UNESCO Képviseletén töltöttem a gyakorlati időmet. Így a jelentkezést valójában a Külügyminisztériumnak kellett benyújtani és ők voltak azok, akik ezt engedélyezték. A gyakorlati időm a szokásos külügyi gyakorlat hosszát némileg meghaladta, körülbelül két és fél hónapot töltöttem el a képviseleten. Amitől a gyakorlati időm igazán különleges volt, az az, hogy 2011-ben a magyar EU elnökség végén voltam a képviseleten gyakornok.

AB: Mivel foglalkozik az UNESCO?

KG: Az UNESCO az ENSZ oktatási, tudományos és kulturális szakosított világszervezete. Mint ilyen rendkívül széles a spektruma azoknak a témáknak, amellyel a szervezet foglalkozik. A legismertebb tevékenysége talán a világörökségi cím adományozása, ezen a helyszínek fenntartásának az ellenőrzése és a megfelelő monitoringja. Foglalkozik ezenkívül a médiával is, és mint ilyen egyedülálló az ENSZ szervezetek között, azonban hogy a skála szélességét érzékeltessem, foglalkozik a tengeri tudományos kutatással, az anyanyelv védelmével és műkincsrahlások megelőzésével is.

Amit még kiemelnék az a szervezet két prioritási területe és a millenniumi fejlesztési célok. Az egyik prioritás Afrika, a másik pedig a nők helyzete. Természetesen a két terület összefügg és összefüggésben van velük a millenniumi fejlesztési célok közül az általános iskolai oktatás univerzális megvalósítása. Számomra nagyon lenyűgöző és fontos a munka, amit ezen a téren végez a szervezet, főleg, ha figyelembe vesszük, hogy vannak olyan országok Afrikában, ahol az írástudatlanság eléri a 70 %-ot.

AB: Milyen volt a munkavégzés üteme? Képzés is volt vagy egyből „mélyvíz”?

KG: Mélyvíz. Ez egy mini követség fantasztikus munkatársakkal, azonban a munkaerőhiány és az előbb említett tevékenységek széles skálája miatt rögtön az első napomon részt vettem egy rendezvényen egyedül, amelyről egyedül írtam jelentést. Hihetetlenül hasznos volt, amit a kollégáktól tanultam. Bogyay Katalin nagykövet asszony közgyűlési elnökségi kampánya gyakornokságom ideje alatt zajlott. Kivételes dolog egy ilyenben részt venni és persze az eredmény is kiemelkedő volt, az UNESCO összes tagállama egyhangúan választotta az UNESCO Közgyűlésének elnökévé. Mentorom és közvetlen kollégám pedig Pole-Bokor Bea diplomata volt, akitől szintén rengeteget tanultam.

AB: Milyen egy nemzetközi szervezet mellett működő képviselő munkája?

KG: Ami Párizsban talán más és különleges például New Yorkhoz képest az az, hogy az UNESCO-nak van egy irodaháza és majdnem mindegyik állandó képviselő itt található. Ez nagyban befolyásolja a munkát, megkönnyíti találkozókat szervezését, hiszen van, hogy a büfében egyszerre több nagykövet kávézik. Alapvetően fontos az egyeztetések gyakorisága, a különböző csoportokban való részvétel. Magyar szempontból elsődleges az EU képviselők által alkotott csoport, amelyet az EU elnökség alatt elnökölt is Magyarország.

AB: Milyen volt az élet Párizsban? Kaptál például ösztöndíjat?

KG: Eredetileg Erasmus ösztöndíjjal mentem ki, majd amikor véget ért a félév, akkor még ott ragadtam egy szakmai gyakorlat erejéig. Az UNESCO-ban gyakorlatot teljesítő gyakornok kollégáktól tudom, hogy ők sem kaptak a gyakorlati helytől ösztöndíjat, ami a párizsi árakat figyelembe véve nem elhanyagolható szempont, ha valaki részt szeretne venni egy ilyen gyakorlaton. Párizs csodálatos, sőt mi több, csodákkal teli. Amit imádtam az a kulturális kínálat sokszínűsége, unatkozni nem lehet és nem is szabad!

AB: Utólag mennyire érzed hasznosnak a szakmai gyakorlatot? Miben fejlődöttél?

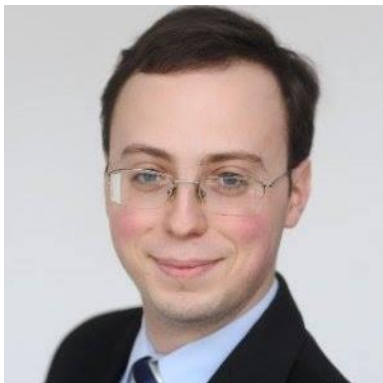
KG: Nagyon hasznos volt. Kinyílt a szemem a világra sok tekintetben. Ami óriási fejlődés számomra, hogy sikerült sokat levetkőznöm a fejlett nyugati világra beszükkült gondolkodásból. Fontos megtanulni, hogy a nemzetközi kapcsolatok és a nemzetközi közjog már nagyon sok szereplő által befolyásolt játék, sokkal több tényezőt kell figyelembe venni, mint azt mi hagyományosan itt Közép-Európában megszoktuk.

AB: Ajánlanád az Ars Boni ifjú olvasóinak, hogy ők is próbálkozzanak?

KG: Mind a képviselőten való gyakornokoskodást, mind pedig az UNESCO-nál, mint nemzetközi szervezetnél való gyakornokoskodást nagyon tudom ajánlani. Szerintem, akit kicsit is érdekel a nemzetközi közjog annak nagyon hasznos azt megtapasztalni élesben,

hogy milyen egy tagállamok közötti nemzetközi konferencia, hogy működnek az egyezmények és hogy köttetnek nemzetközi alkuk.

Orbán Endre:
Az Európai Ifjúsági Parlament

Olti Máté az [Európai Ifjúsági Parlament Magyarország](#) elnöke jelenleg a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium ösztöndíjasa.

Ars Boni: Mi ez az Európai Ifjúsági Parlament és hogyan kerültél vele kapcsolatba?

Olti Máté: Az Európai Ifjúsági Parlament (EIP) egy politikai pártoktól és kormányoktól független, pán-európai alapvetően angol és francia nyelvű oktatási projekt, amely 1987-ben azzal a céllal jött létre, hogy a 16-22 éves korosztály társadalmi részvételét, nyelvtudását, vitakészségét fejlessze. Az összeurópai témakörök feltérképezése mellett pedig az Európai Parlament bizottsági és plenáris munkáját is megismertesse a fiatalokkal.

Én magam az EIP Magyar Nemzeti Bizottság alapításának évében, 2007-ben az első nemzeti ülésen kerültem bele a mozgalomba köszönhetően csoporttársamnak, aki a magyar bizottság egyik alapítójavolt.

AB: Hogyan kapcsolódik ez a szervezet az érdeklődési körödhöz?

OM: Miután már az egyetemre bekerülve is érdekelt az Európai Unió működése és szakot (BCE nemzetközi tanulmányok) is ezzel a céllal választottam, így nagyon örültem, hogy alig két hónappal az egyetem elkezdése után máris bekapcsolódhattam Európa egyik legjelentősebb EU-t érintő ifjúsági projektjébe. Azóta jobban elmélyedve benne szakdolgozataim is az EU-hoz, egész pontosan külkapcsolataihoz kapcsolódó témában írtam.

AB: Mióta vagy te az elnök és ebben a minőségben milyen terveid voltak, vannak?

OM: 2012 októberében választott meg elnöknek a Pillar Alapítvány kuratóriuma, amely szervezet nyújtja a kereteket az EIP Magyarország számára. A tervem az, hogy minél szélesebb körben mutassam be az EIP-et és minél több fiatalat vonjak bele, hogy minél többen élhessék át azt az élményt, amit Európa különböző országaiban számos nemzetből érkező fiatalokkal való szórakoztató és tanulságos vitában lehet megtenni. Az EIP Magyarországgal a Pillar Európa Klub EUTanóra munkacsoportjával való együttműködésben EUTanórák keretében jártuk és járjuk a középiskolákat, hogy EU

ismeretek mellett minél több embert vonzzunk be a fiatalok jövője szempontjából minden téren (szakmai tudás, kapcsolati háló, nyelvtudás stb.) felbecsülhetetlen értékű élményekbe.

AB: Milyen tevékenységeket szerveztek, illetve milyen hazai vagy európai rendezvényeken jelentek meg?

OM: Nemzeti ülések mellett rendszeresen szervezünk mini-EIP üléseket és EIP-napot, amelyek kettős célt szolgálnak: egyrészt minél több fiatalot elérni, másrészt a külföldön a magyar EIP-et és Magyarországot képviselő diákok felkészítése. Szoros együttműködésben ugyanis az EIP mozgalomban benne levő 36 nemzeti bizottsággal folyamatosan küldünk fiatalokat Európa különböző országaiban tartandó 3-14 napos EIP-ülésekre. Az EIP Magyarország emellett igyekszik jelen lenni minden EU tájékoztató rendezvényen.

AB: Hogyan léphetnek veletek kapcsolatba az Ars Boni olvasói? Esetleg lehet-e csatlakozni hozzátok?

OM: Csatlakozni folyamatosan lehetséges egy rövid motivációs elbeszélgetést követően, de télre tervezzük legközelebbi nemzeti ülésünket, amelyen rögtön egy ülés keretében van lehetőség bekapcsolódni. Interneten az <http://ey.pillar-europe.eu/> címen lehet rólunk tájékozódni, emellett a Facebookon és az ey.p@pillar-europe.eu e-mail címen is elérhetőek vagyunk.

Szabó Tibor Zsombor:

Fit für Europa

Prof. Dr. Christian Schubel, polgári és gazdasági jog professzor, Andrassy Gyula Budapesti Német Nyelvű Egyetem

Az Andrassy Gyula Budapesti Német Nyelvű Egyetem – hűen „Fit für Europa,” azaz „Felnévelünk Európára” elnevezésű mottójához – nemzetközi, német nyelven folyó LL.M.-képzést kínál Budapest szívében. A német nyelvű országokból érkező egyetemi oktatók és magyar kollégáik, a több mint 25 országból jövő hallgatókkal együtt, páratlan atmoszférát teremtenek az újabb egyetemi tanulmányokhoz.

Milyen érzés ezen az egyetemen oktatni? Professzorként milyen – hallgatókat illető – tapasztalatai vannak az előadások és a szemináriumok alapján? Milyen területeken folyik az oktatás, milyen új ismeretekkel gazdagodnak az egyetem hallgatói? Ezekről a témákról beszélgettem *Prof. Dr. Christian Schubel* úrral, a polgári és gazdasági jog professzorával.

Ars Boni: Professzor úr 2002. október 1-jétől oktat az Andrassy Egyetemen. Hogyan adódott a lehetőség, hogy Budapestre jöjjön?

Christian Schubel: 2001 nyarán habilitáltam a Heidelbergi Egyetemen. Az azt követő tanévben ugyanott professzori állást kaptam, polgári jogi, gazdasági jogi és társasági jogi tantárgyakat oktattam. Az Andrassy Egyetemen folyó oktatás megkezdésének időpontja sokáig bizonytalan volt, ám 2002 júliusában az a meglepő hír érkezett Budapestről, hogy az oktatásnak már szeptemberben el kell kezdődnie. A Heidelbergi Egyetem azt vállalta, hogy két egyetemi docentet küld az Andrassy Egyetem Összehasonlító Állam- és Jogtudományok Fakultására. Azoknak a kollégáknak, akik Budapestre jöttek volna, szakmai útjuk más irányba vezetett. Ekkor kértek fel engem.

AB: Milyen tárgyakat oktat Magyarországon?

CS: Az Andrassy Egyetemen európai társasági jogot és európai magánjogot, valamint az Európai Unió belső piacának jogát és európai versenyjogot.

AB: Az Andrásy Egyetem milyen sajátos oktatási módszereket alkalmaz?

CS: Az Andrásy Egyetemen az órákat túlnyomórészt – legfeljebb – 25 fős kis csoportokban tartjuk. Az oktatók ennek köszönhetően eltérhetnek a megszokott, klasszikus előadásmódtól, s intenzívebben vonják be a hallgatókat az óra menetébe. Az ilyen „előadásokon” gyakran kerül sor az elhangzottak megvitatására is. Körülményeink azt is lehetővé teszik, hogy ne csak a professzor és a hallgatók között alakuljon ki szakmai eszmecsere, hanem azon túlmenően a különböző jogrendszerek jogászhai között is.

AB: Lát-e különbséget a német és a magyar hallgatók között?

CS: Az LL.M.-képzésben részt vevő hallgatók mindegyike rendelkezik már jogi egyetemi végzettséggel. Ennek ellenére nemcsak a magyar és a német, hanem a más országokból érkező hallgatókra is igaz az, hogy egy kicsit a saját országuk oktatási rendszerének erősségeit és gyengeségeit tükrözik vissza. A német jogászképzés erőssége a jogesetmegoldás kiemelt szerepében mutatkozik meg. Ezzel szemben a magyar hallgatók gyakran már a korábbi jogi egyetemi alapképzésük folyamán sokkal többet foglalkoztak jogösszehasonlítással, mint ahogy az a német egyetemeken szokás.

AB: Professzor úr tudományos területen is tevékenykedik. Mi az Ön kutatási területe, témája?

CS: Társasági joggal, valamint polgári joggal foglalkozom. A társasági jog területén belül a fő kutatási témáim egyrészt a határon átnyúló vállalatcsoportok, másrészt a második vagyonegyesítő társasági forma: a korlátolt felelősségű társaság belső szervezeti felépítésének kérdésköre. A hatályos jogi szabályozás kutatásán túlmenően azonban mindig is lebilincsel a társasági jogi szabályozás fejlődésének története is. A polgári jog területén belül pedig az adásvétel joga által felvetett kérdéskörrel foglalkozom elmélyülten.

AB: Az LL.M.-képzés keretében a hallgatóknak milyen specializációs lehetőségeik vannak?

CS: Az LL.M.-képzés két specializációt kínál hallgatói számára: egyrészt a Közép-Kelet-Európára fókuszáló nemzetközi vállalati jog, másrészt a nemzetközi és európai igazgatás szakirányt.

AB: Az Andrásy Egyetem hallgatóinak – tanrendjük összeállításában – milyen választási lehetőségeik vannak?

CS: Az LL.M.-képzés a hallgatók számára sokrétű választási lehetőséget biztosít egyéni tanrendjük összeállításakor. A szakirányok valamennyi almoduljában egy tantárgy szabadon lecserélhető. E helyett az óra helyett elsősorban a másik jogi szakirány tetszőleges óráját választhatják a hallgatók. Ezen túlmenően az Összehasonlító Állam- és Jogtudományok Fakultása további, választható tantárgyakat is meghirdet. Végezetül a

hallgatóknak lehetőségük van az egyetem által kínált bármely órát szabadon felvenni és látogatni. Tekintettel azonban arra, hogy az LL.M.-képzés egy jogtudományi mesterképzés, ezért a minimálisan teljesítendő kreditpontoknak legalább kétharmadát a jogtudomány területéről meghirdetett tantárgyakból köteles a hallgató teljesíteni.

AB: Mit is értünk tulajdonképpen az LL.M. kifejezésen?

CS: Az LL.M. a Legum Magister kifejezés rövidítése. Az általunk kínált képzés magyarul leginkább összehasonlító jogi mesterképzésként fordítandó. LL.M.-programunkról továbbá tudni kell azt, hogy akkreditált mesterképzés. Sajátossága, hogy a képzés nem a bachelor szintű alapképzéshez kapcsolódik közvetlenül, hanem a hallgatóknak – tanulmányaik megkezdéséhez – már rendelkezniük kell egy, a mesterképzéssel egyenértékű egyetemi jogtudományi végzettséggel. Ennek értelmében képzésünk egy második mesterképzést nyújt.

AB: Kínál az egyetem olyan tárgyakat is, amelyek kívül esnek a jogtudományok területén?

CS: Igen, természetesen. Már maga az Összehasonlító Állam- és Jogtudományok Fakultása is meghirdet közigazgatás-, valamint politikatudományi kurzusokat, a többi fakultás tantárgykínálata pedig még további tudományterületeket is átfog.

AB: Miért, illetőleg mikor hasznos az LL.M.-képzésnek mint jogász mesterképzésnek az elvégzése?

CS: Itt érdemes tisztázni, és meg is említeni, hogy az LL.M.-tanulmányok elvégzése nem jelent egyúttal jogosultságot is az úgynevezett szabályozott jogi hivatások gyakorlásához. Az ügyvédi vagy bírói hivatás gyakorlásához vezető úton ez a képzés nem helyettesíti az előírt jogi szakvizsga, vagy esetleges további különbözeti vizsgák letételét. Az LL.M.-képzés olyan kiegészítő tanulmányokat foglal magában, amelyeknek sikeres teljesítésével a jogász azt bizonyítja, hogy – jelen esetben – az uniós jog és a jogösszehasonlítás területén további, mélyebb ismereteket szerzett, valamint a német jogi szaknyelvben is járatos. Amennyire az az eddigi tapasztalataink alapján megítélhető, az LL.M.-képzést elvégzett hallgatóinknak széles körű elhelyezkedési lehetőségeik vannak. Sokan ügyvédként vagy vállalati jogtanácsosként tevékenykednek, ugyanakkor többen a tagállami vagy az európai uniós szerveknél dolgoznak. Helytelen lenne ezzel kapcsolatban az az általánosítás, miszerint a nemzetközi vállalati jogi szakirányt végzett hallgatóink kizárólag ügyvédi irodáknál vagy vállalkozásoknál helyezkednek el. Ugyanúgy az se lenne teljesen pontos, hogy a közjogi szakirányt választottak pedig csak hatóságoknál, közjogi szerveknél találják meg szakmai jövőjüket. A tényleges helyzet ennél sokkal összetettebb, ugyanis némely hallgató a szakirány kiválasztásakor még nem látja pontosan jövőbeli szakmai pályafutását. Ezenkívül figyelemre méltó tény, hogy meglepően sok végzett hallgatónk tevékenykedik ma már a hazai jogrendszerén kívül. Ez igaz magyar és német volt hallgatókra egyaránt. Az LL.M.-képzésünkkel kapcsolatban tehát elmondható, hogy bár nem váltja ki azokat a többletkövetelményeket, amelyeket a jogászoknak akkor kell teljesíteniük, amikor egy másik jogrendszerben kívánnak

tevékenykedni vagy praktizálni, azonban azok eléréséhez nyilvánvalóan egy megfelelő tudástöbbletet jelent, amelynek segítségével az akadályok könnyebben legyőzhetőkké válnak.

AB: A képzés abszolválását követően sokan kezdenek tudományos munkába?

CS: Öszintén szólva 2002-ben, a képzés elindításakor úgy gondoltuk, hogy az LL.M.-szak nem fog egyben a hallgatók esetleges későbbi doktori tanulmányaira való felkészítő stúdium szerepét is betölteni, hanem épp ellenkezőleg: a doktori fokozatszerzésre irányuló eljárások alternatíváját jelenti majd. Ezzel kapcsolatban azonban alaposan tévedtünk. Hallgatóinknak körülbelül egyharmada kezdte el LL.M.-végzettségét követően a doktori fokozat megszerzésére irányuló tanulmányait; és meglepően sokan – ca. 15-en – sikeresen fokozatot is szereztek. A doktoranduszok közül többen számoltak be arról, hogy a doktorálás szándéka először az Andrássy Egyetemen folytatott tanulmányaik idején fogalmazódott meg bennük, itt tapasztalták meg ugyanis, mekkora örömet is tud jelenteni a tudományos problémákkal történő foglalkozás.

AB: Professzor úr több mint 10 éve él részben Budapesten is. Hogy tetszik Önnek a budapesti városi élet?

CS: Ha nem szeretném Budapestet, aligha maradtam volna itt ilyen sokáig. Sok mindent hozhatnék fel emellett érvként, de ezek közül egy dolog a kezdetektől fogva igen nagy hatással van rám: mégpedig az, hogy a hétfvégéken egy stresszes hét utáni gyaloglás közben a budai oldalon hamar olyan környékeket érhet el az ember, ahol a milliós nagyváros forgatagából már semmit sem lehet érezni.

ARS FORI

Németh Márton – Orbán Endre:

Új ombudsmant választott az Országgyűlés

Szeptember 25-én foglalta el hivatalát Székely László, az alapvető jogok új biztosa, ezért Ars Fori rovatunkban ezúttal az ombudsmani intézményt járjuk körbe vendégszerzőink segítségével.

Az ombudsmani intézmény egyes kérdéseiről elsőként Varga Zs. András (tanszékvezető egyetemi tanár, Pázmány Péter Katolikus Egyetem) írását olvashatják.

1. Az Alaptörvény megszüntette a több ombudsmanból álló biztosi rendszert, a jövő nemzedékek biztosa, valamint a kisebbségi biztos az alapvető jogok biztosának helyetteseiként folytatják tovább tevékenységüket. Ezt a változást Szabó Máté javasolta mivel szerinte az intézmény hatékonyságát csökkenti a médiafigyelem megosztása, mások erősen bírálták ezt a lépést. Hogyan ítéli meg az ombudsmani intézmény közjogi változásait?

Korábbi írásaimban folyamatosan az egy biztos megoldás mellett érveltem. Ennek alapja az, hogy az alapvető jogok rendszert alkotnak, ezért az egyes jogok csak egymásra tekintettel értelmezhetők. Következésképpen az csak látszólag lenne jó megoldás, ha minden egyes alkotmányos jogot önálló biztos védene. Ennek megértéséhez többlépcsős levezetés szükséges. Az egyes alkotmányos jogok elválaszthatatlanok az őket hordozó jogalanytól, a személytől. Az egy személyt megillető alkotmányos jogok pedig csak a személyek közötti kapcsolatban érvényesülhetnek. Egy személy valamely alkotmányos jogát ezért nemcsak az őt megillető többi alkotmányos jog, hanem más személyek alkotmányos jogaival összefüggésben lehet érvényesíteni és védeni. Minél több alkotmányos jog mellé rendelünk „saját” biztost, annál nehezebben érhető el az, hogy ennek a jognak a védelme a többi alkotmányos joggal tökéletes összhangban történjék. A jogok ütközése könnyedén a biztosok csatájává válhat, a végeredmény pedig bizonytalan értelmezést és a jogalany személy kiszámítható védelem nélkül maradását eredményezi. Meggyőződésem ezért, hogy az egyre nagyobb számú egymástól teljesen független jogvédő biztos működése nem eredményezne hatékonyabb jogvédelmet.

A fentiekből következik, hogy az Alaptörvény megoldásával lényegében egyetérték. A Salamon László által vezetett egykori alkotmány-előkészítő országgyűlési bizottság tanácsadójaként is ezt tartalmazó koncepció kialakításán munkálkodtam. Mindez persze nem jelenti azt, hogy ne lehetne diverzifikálni az ombudsmani rendszert. Csakhogy ezt nem az alapvető jogok szétbontásával, hanem ágazati logika mentén lehet

jól megoldani. Ahol pedig az ágazati védelem indokolt, ezt vagy megfelelő közigazgatási szervek, vagy a Kormány, esetleg az egyes miniszterek által létrehozott „kisbiztosok” végezhetnék. A „kisbiztosok” és az egy, erős országgyűlési biztos vonatkozásában hatásköri összeütközés, következésképpen valódi konkuráló jogértelmezés fogalmilag kizárt: végső soron az országgyűlési biztos szava rendelkezik megfelelő súllyal.

2. Mennyiben személyfüggő az intézmény "kihasználtsága"?

A kérdésre a válasz két oldalról, a biztos és a hozzá fordulók oldaláról is megválaszolható. A biztos felől nézve maximálisan személyfüggő az intézmény, de hát ez az alapvető jellemzője. Nem formális jogalkalmazást végez, nem végrehajtható döntést hoz, ezért nem köti a jog egységes, és főként a bíróság gyakorlata által rögzített értelmezése. Éppen ellenkezőleg, a saját személyes jogi meggyőződése kap széles terepet akár a hivatalból vizsgálandó területeket, akár a működés módszereinek hangsúlyait (általános vizsgálatok, projekt jellegű vizsgálatok, egyéni panaszok intézése), akár pedig a jellemző megoldási módszereket (ajánlás, jogalkotás kezdeményezése, alkotmánybírósághoz fordulás) tekintjük.

A panaszosok oldaláról nehezebb megalapozott választ adni, ehhez alapos felmérésre lenne szükség. Ahhoz, hogy valaki a biztoshoz forduljon, nincs szükség pénzügyi erőforrásra (nincs illeték- vagy díjfizetési kötelezettség), sem különleges jogi ismeretre (szemben egy bírósági keresetlevél előterjesztéséhez szükségessel). Ugyanakkor a biztos eljárásának is vannak feltételei, ezért a minimális feltételek teljesítése hiányában a panaszos könnyen elutasítást kap válaszul. A legutóbbi évek egyéni beadványait nem ismerem, korábbi tapasztalataim szerint az látható, hogy kisebb részben az intézmény céljait pontosan ismerő, esetenként jogi háttérrel is rendelkező panaszosok fordultak a biztoshoz (ezek voltak a nagyobb visszhangot eredményező ügyek). Nagyobb részt azonban általános panaszkodás volt jellemző. Ezen értendők a minden állami szervet saját, hosszabb ideje megoldatlan problémájának megoldásával újra és újra próbálkozó beadványtevők, valamint a hivatali meg-nem-értés miatt elkeseredett, néha felháborodott panaszosok is.

3. Tapasztalt-e hiányosságokat, működési zavarokat, szerepértelmezési gondokat a hazai ombudsmani rendszer fennállása óta?

Erre a kérdésre röviden nem tudok pontos választ adni, mert az vagy megalapozatlan, vagy pedig félreérthető lenne. A válaszhoz alaposan alá kellene támasztani, hogy pontosan hol húzódnak az ombudsmani szerep korlátai, és fordítva, melyek azok a reagálási kényszerek, amelyeket nem hagyhat figyelmen kívül. Mindezt összevetve az ombudsmani hivatal már tárgyalt személyességével, le lehetne vonni bizonyos konzekvenciákat. Erre azonban a gyors kérdés/felelet műfaj nem alkalmas. Ezért csak általános és hangsúlyozottan szubjektív választöredékre vállakozom. Általánosságban talán Pólt Péter egykori (az állampolgári jogok országgyűlési biztosának általános helyettesévé választásakor mondott) definíciója a leginkább kifejező: „az ombudsman alkotmányos túske az állam körme alatt”. Az ombudsmannak tehát kötelessége kellemetlenkedni a végrehajtó hatalom háza táján, ha ezt nem teszi, nincs értelme a működésének. Ugyanakkor a jelző is fontos: „alkotmányos” túske, vagyis nem állhat az alkotmány (esetünkben az Alaptörvény) fölött. Nincs ugyan sem jogalkotó (kormányzati)

sem pedig jogalkalmazó (bírói vagy végrehajtó) hatalma, ezért szabadabban fogalmazhat. Másrészt azonban van következménye az álláspontjának, kezdeményezéseinek.

4. Nemzetközi összehasonlításban ismertek-e ombudsman típusok, kategóriák? Hova sorolható a magyar?

Többféle kategorizálás is ismert: inkább közigazgatási kontrollt végző vagy főként alapjogvédő; monolitikus vagy több biztosra épülő modell; a bíróságokat is vizsgáló vagy ebből kizárt, és sorolhatnánk. A magam részéről nem tulajdonítok gyakorlati jelentőséget annak, hogy a hazai biztost melyik kategóriába soroljuk. Elméleti jelentősége persze van ennek, és az elméleti következtetések végső soron vissza is hathatnak a szabályozásra és az ombudsmani gyakorlatra, ez azonban közvetett hatás. Ami a gyakorlatot illeti, ott az alkotmányos és törvényi szabályozás, illetve az ombudsman szerepfelfogása a döntő. Persze nem szeretnék kitérni a válasz elől: a magyar biztos nagy vonalakban úgy írható körül, hogy elsősorban alapjogvédő, de a közigazgatás kontrolljában is szereppel bír, egységes hatáskörű, a bíróságok kontrolljából kizárt, széles vizsgálati lehetőséggel bíró és sokféle intézkedési eszközzel felruházott ombudsman.

5. Egyes alkotmányjogászok szerint az ombudsman kezdeményezőbb hozzáállásának kell pótolnia az actio popularis megszűnése okozta hiányt? Mi a véleménye az új jogkörről?

Ezt az álláspontot csak részben osztom. Az actio popularis látszólagos megszüntetése alaposan végiggondolt, helyes döntés volt. Ahhoz, hogy a törvények uralma ténylegesen jelentsen valamit, nem lehet a jogszabályokat minden tényleges jogsérelem hiányában is állandóan vita tárgyává tenni. Más volt a helyzet a rendszerváltozás után, akkor volt ennek indoka. Egyrészt a teljes jogrendszert alkotmány-konformmá kellett változtatni, aminek ez volt a biztos útja. Másrészt az új jogszabályok megalkotása során is ki kellett alakulnia annak a gyakorlatnak, hogy a jogalkotó egyik szemével mindig az Alkotmányt (Alaptörvényt) figyeli. Miután azonban ez az átmeneti korszak nagyjából véget ért, helyesebbnek látszik, hogy a törvényeket az vitassa, akinek tényleg olyan jogsérelmet okozott egy jogszabály alkalmazása, amely jogsérelem nem egyeztethető össze az Alaptörvénnyel, az alapvető jogokkal. Ez a törekvés azonban csak részben sikerült, mert – a közvélekedéssel ellentétben – ha csak rövid ideig is, egy új jogszabály elfogadását követő nagyjából hat hónapon belül, ma is lehet közvetlen, bekövetkezett jogsérelem nélkül kérni egy jogszabály megsemmisítését. Ez korlátozottabb, mint a korábbi actio popularis, de nem áll távol tőle. Elkötelezett jogszabályolvasó-jogvédőknek tehát a kapu nyitva áll. Ebből következik az a személyes véleményem is, hogy kevésbé aktív alkotmánybírói kezdeményező szerepet tartok helyesnek. Tény persze, hogy az alapvető jogok biztosára vonatkozó törvény nem követeli meg kifejezetten, hogy a biztos csak a hatáskörébe tartozó kérdésben (azaz kivizsgált panasz alapján) forduljon az Alkotmánybírósághoz. Mégis ez a visszafogottabb gyakorlat következik a feladatából: „alkotmányos” tüske, és nem civil jogvédő.

6. Milyen elvárások fogalmazhatók meg az ombudsmani intézménnyel szemben a 2013-ban Magyarországon?

Nyilván mindenki más elvárásokat fogalmaz meg. Nem biztos, hogy sok újat hozzá tudok tenni. Természetes elvárás, hogy az alapvető jogok helyzetét érzékenyen figyelje.

Legalább ennyire fontos az is, hogy próbáljon meg minél hatékonyabban fellépni a közigazgatás zavaraival szemben. Ezek a zavarok ugyan természetesek (a közigazgatás szükségszerű velejárói), de legalább ennyire természetes, hogy az ügyfelek nehezen viselik. A biztosnak pedig rágnia kell a kásahegyet. Hiába tudja, hogy minden zavart nem tud kiküszöbölni vagy kiküszöböltetni, hiszen zavarmentes közigazgatás nincs, minden problémát, ami elé kerül meg kell kísérelnie orvosolni vagy orvosoltatni. Fontosnak tartom azt is, hogy ne csak a hozzá fordulóknak panaszaira legyen érzékeny, hanem arra is fordítson figyelmet, hogy a panaszok kiküszöbölése során másoknak ne okozzon ugyanakkora vagy talán még nagyobb sérelmet, mint amit el akart hárítani. Ez ugyanis nagy veszélye az ombudsmani munkának.

*

Jóri András ügyvéd, volt adatvédelmi biztos

1. Az Alaptörvény megszüntette a több ombudsmanból álló biztosi rendszert, a jövő nemzedékek biztosa valamint a kisebbségi biztos

az alapvető jogok biztosának helyetteseiként folytatják tovább tevékenységüket. Ezt a változást Szabó Máté javasolta mivel szerinte az intézmény hatékonyságát csökkenti a médiafigyelem megosztása, mások erősen bírálták ezt a lépést. Hogyan ítéli meg az ombudsmani intézmény közjogi változásait?

Fontos, hogy előljáróban tisztázzunk egy közkeletű félreértést. Az ombudsman: országgyűlés által választott, neki felelős tisztviselő, aki kevés formassággal terhelt, gyors eljárásban hoz ajánlásokat, amelyeknek kötelező ereje nincs. Ám nem minden országgyűlési biztos ombudsman.

Miért nem vonható egyenlőségjel az ombudsman és az országgyűlési biztos közé? Ez utóbbi magyar közjogi intézmény, választási és felelősségi szabályok összességével definiálható, ám nem a hatáskörökkel. Az országgyűlési adatvédelmi biztos, vagy éppen a jövő nemzedékek biztosa, bár rendelkezett ombudsmani funkciókkal, emellett hatósági jogkörökben is eljár. Fontos tudni, hogy minden európai adatvédelmi felügyelő szerv, nevezik adatvédelmi biztosnak, vagy adatvédelmi hatóságnak, hasonlóan vegyes hatáskörökkel, funkciókkal bír. (Pl. az adatvédelmi biztos helyén létrehozott ún. „adatvédelmi hatóság” az elnevezése ellenére a továbbiakban is túlnyomó részben ombudsmani ügyeket intéz, ombudsmani eszközrendszerrel.) Tehát az adatvédelmi biztos nem volt pusztán ombudsman, én mindekor tudatosan kerültem is az „adatvédelmi ombudsman” kifejezés használatát. Ami a magyar átszervezést illeti, azt túlnyomó részben politikai okok motiválták, nem volt szakmailag előkészített: az ellensúlyokat (elsősorban az adatvédelmi biztost) kikapcsolni akaró politikának kapóra jöttek Szabó javaslatai. Ami az általam kívánatosnak tartott helyzetet illeti egy jövőbeni közjogi átszervezés során, azokat az alkotmányozás és az új Infotv. kapcsán már részletesen leírtam. Javaslataim az „információs biztos”-modellt vették alapul. A cél egy

Országgyűlés által választott, annak felelős intézmény, amely mind ombudsmani, mind hatósági eszköztárral szolgálja az adatvédelem és információszabadság ügyét. Ha a jelenlegi NAIH-hoz akarjuk hasonlítani, a különbség a választás módjában van (ez igen fontos, mert nem helyes a mindenkori miniszterelnök választottjára bízni olyan szervezetet, amely érzékeny állami tevékenységek, például a titkos információgyűjtés felügyeletéért is felelős). Bővíteném a hatósági hatásköröket is (a 10 milliós bírságmaximum adatvédelem esetében nevétséges). Ennyit tehát az adatvédelmi/információs biztosról. Hogy a hagyományos értelemben vett ombudsman kell-e egyáltalán? Az alkotmányozást sajnos ebben a kérdésben sem előzte meg szakmai vita. Németországban csak adatvédelmi biztosok vannak, a magyar alapvető jogok biztosának feladatait egy országgyűlési bizottság látja el. Ez egy alaposan végiggondolandó kérdés: jelenlegi benyomásaim szerint a hazai közjogi rendszerben igazolható az alapvető jogok biztosának léte, viszont a most helyettesként működő (kisebbségi és környezetvédelmi) ombudsmant meglehet, hogy én is ebben a státuszban tartanám. Az én ideális modellemben tehát létezne egy emberi jogi ombudsman (helyettesekkel), kizárólag ombudsmani eszköztárral, és az információs biztos országgyűlési biztosként, vegyes hatósági és ombudsmani eszközrendszerrel. (Ez a rendszer működik egyébként számos államban, Nagy-Britanniától Lengyelországon át Szlovéniáig, Szerbiáig.)

2. Mennyiben személyfüggő az intézmény "kihasználtsága"?

Innentől kezdve alkalmazkodom a kérdésfeltevéshez, és szinonimaként használom az ombudsman és az országgyűlési biztos fogalmát. Ez az intézmény egyszemélyes, így szükségképpen sok múlik a megválasztott ombudsman karakterén. Az első, talán legfontosabb tényező: a függetlenség és a morális tartás. Sokat gondolkodtam azon, mitől lesz egy ember, egy közjogi tisztviselő független és bátor, vagy éppenséggel alkalmazkodó és gyáva. Az elmúlt évek kevés példát mutattak az előbbire, és sokat az utóbbira. Arra jutottam, hogy alapvetően ez alkattól, személyiségtől függ. Ám lényeges az egzisztenciális függetlenség is. Magam nem egyetemi emberként vagy politológusként kerestem a kenyerem, hanem ügyvédként. Amikor megválasztottak, nem ebben a pozícióban talákoztam életemben először szép autóval vagy magas fizetéssel. Akinek az egzisztenciáját komolyan befolyásolja, hogy esetleg harcos ombudsmanként a politika eltávolítja (akár radikális eszközökkel, mint az én esetemben, akár csak úgy, hogy nem választják újra), annak nagyon figyelnie kell, hogy ezzel kapcsolatos esetleges félelmei ne befolyásolják a tevékenységét.

Másodikként említem, de nélkülözhetetlen feltétel az ombudsman szakmai kiválósága: tevékenysége összetett alkotmányjogi problémák megoldását feltételezi. Ez nem jelenti azt, hogy csak alkotmányjogászok lehetnek sikeres ombudsmanok, ám elvárható, hogy legalább stábjukon segítségével biztosítsák az állásfoglalások fogalmi tisztaságát, jogi szabatoságát.

Harmadszor – és ez alapvetően befolyásolja az Ön által említett „kihasználtságot”: fontos a médiaképesség, a tudatos médiatervezés, a jelenlét. Az ombudsman/országgyűlési biztos hangsúlyos feladata ugyanis a tudatosságnövelés, az, hogy az emberek értesüljenek jogérvényesítési lehetőségeikről, az alapjogi visszasságokról, és megértsék, hogy az ő

életüket hogyan befolyásolják ezek. Nem elefántcsont-toronyból kell tehát az ígét hirdetni, hanem a tömegmédiában: ez a tevékenység pedig akkor sikeres, ha tudatosság és sok munka van mögötte.

3. Tapasztalt-e hiányosságokat, működési zavarokat, szerep értelmezési gondokat a hazai ombudsmani rendszer fennállása óta?

Igen. A három követelmény tehát: függetlenség (úgy is fogalmazhatnék: bátorság), szakmai felkészültség, médiaképesség. Mindhárom kapcsán előfordultak szerepértelmezési zavarok, sajnos voltak ombudsmanok, akik könnyűnek találtattak. Volt, aki rendszeresen valamelyik politikai oldalnak kedvezett. Voltak olyan ombudsmanok, akik soha nem szerepeltek a médiában, tevékenységükről nem értesülhetett a nyilvánosság. Márpedig egy láthatatlan ombudsman nem ombudsman. Előfordult aztán, amikor a túlzott szereplési vágy szakmai felkészületlenséggel párosult, ami különösen szerencsétlen kombináció: Péterfalvi Attila egymásnak is ellentmondó, vitatható nyilatkozatai az egész magyarországi adatvédelem képét rombolták a kétezres évek közepén. Ha az ombudsman-tevékenységet ellátó szerveket is idesorolom, az adatvédelmi biztoshoz képest a NAIH működésének tapasztalatai azt támasztják alá, hogy az konfliktuskerülő, a kényes ügyektől inkább távol marad, ahol beavatkozik, ott pedig színvonalatlan jogalkalmazást folytat. Ennek oka nem maga az intézményi modell, hanem az, hogy az átszervezés EU-jogot sértett (vagyis a korábbi adatvédelmi biztos eltávolítása ellentétes az EU adatvédelmi irányelvében rögzített függetlenség elvével), így a NAIH vezetése csak a magyar politikától remélheti időleges túlélését. Mindehhez hozzájárul az is, hogy egy ilyen, kétes körülmények között létrejött szervezetnél nyilván csak az helyezkedik el, akinek nincs más választása, a legjobbak már a hivatal lefejezése előtt távoztak, jelenleg külföldön vagy más területen dolgoznak.

4. Nemzetközi összehasonlításban ismertek-e ombudsman típusok, kategóriák? Hova sorolható a magyar?

Mint már a korábbi kérdés kapcsán utaltam rá, a „pusztán” ombudsmani eszköztárral definiált intézmény létezése egyáltalán nem magától értetődő, igazolást igényel. Az adatvédelmi felügyelő szerv más kérdés, hiszen azt említi az EU alapjogi chartája, illetve az EU adatvédelmi irányelve is, és mindenhol vegyes (ombudsmani és hatósági) jellegű szervezet, néhol ez, néhol az kerül előtérbe. A magyar helyzet jelenleg az, hogy van egy ombudsman, illetve egy hatóságként megszervezett Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság, amelynek azonban túlnyomórészt ombudsmani ügyei vannak.

5. Egyes alkotmányjogászok szerint az ombudsman kezdeményezőbb hozzáállásának kell pótolnia az actio popularis megszűnése okozta hiányt? Mi a véleménye az új jogkörről?

Az actio popularis híve vagyok. Azt gondolom, hogy szerencsétlen az alkotmánybírószági kontroll lehetőségét egy ilyen szűk csatornára szűkíteni. Az igaz, hogy az ombudsmani intézmény jelentőségét növeli, ám voltaképpen egy személy (legyen az a legfelfogulatlanabb, legfelkészültebb, de mégis csak egy személy) megítélésére bízva az absztrakt normakontroll lehetőségét. Az adott körülmények között persze a kezdeményező fellépés javíthat a helyzeten. Ám azt meg kell mondanom, hogy a saját,

elenyészett beadványaim mindegyikét sem nyújtotta be újra Szabó ombudsman úr. Persze nem az a baj, ha eltér a véleményünk egy ügy megítélése kapcsán, hanem az, hogy ezek a beadványok már el sem jutnak a bírákig, és ők lehetőséget sem kapnak, hogy döntsenek.

6. Milyen elvárások fogalmazhatók meg az ombudsmani intézménnyel szemben a 2013-ban Magyarországon?

Az ombudsmani intézmény jelentősége nőtt, egyrészt az új jogkörök miatt (mint az említett *actio popularis*), másrészt azért is, mert nincsenek alkotmányos/EU jogi aggályok az intézménnyel kapcsolatban (a korábbi ombudsman letöltötte a mandátumát, így az új megválasztása teljességgel legitim lesz, nem úgy, mint a NAIH vezetőinek esetében). Mindez nagy felelősséget ró a megválasztott biztosra. Az új jelölt esetében a szakmai felkészültséggel feltételezhetően nem lesz probléma. Bár jelölése nem a politikai pártok konszenzusán alapul (vagyis személye a sólyomi „szigorú” függetlenség követelményeinek nem tesz eleget), ez nem akadály a működés későbbi függetlenségének. Konfliktushelyzetekben, éles körülmények között derül majd ki, hogy az új ombudsman bírja-e azt a nyomást, amit különböző gazdasági és politikai érdekcsoportok gyakorolnak folyamatosan arra, aki betölti ezt a tiszteletet. Én mindenesetre sok sikert kívánok neki ehhez.

*

Kaltenbach Jenő, volt nemzeti és etnikai kisebbségi jogi biztos

1. Az Alaptörvény megszüntette a több ombudsmanból álló biztosi rendszert, a jövő nemzedékek biztosa valamint a kisebbségi biztos az alapvető jogok biztosának helyetteseként folytatják tovább tevékenységüket. Ezt a változást Szabó Máté javasolta mivel szerinte az intézmény hatékonyságát csökkenti a médiafigyelem megosztása, mások erősen bírálták ezt a lépést. Hogyan ítéli meg az ombudsmani intézmény közjogi változásait?

Az ami az ombudsman intézményével történt jól beleillik, abba a jogállammal nem nevezhető folyamatba, ami az egész alaptörvény „cirkuszra” jellemző. Az emberi jogok védelme sajnálatos módon egész Európában veszít jelentőségéből. Ennek egyik jele, hogy több országban hasonló összevonási, szervezetintegrációs lépések történtek. A következmény egyértelmű! Az önállóságukat veszített intézmények és az általuk védett értékek háttérbe szorúlnak, legrosszabb esetben eliminálódnak. Komolyabb emberi jogi tradíciókkal bíró országokban a civil társadalom és a szabad sajtó ereje ezt némileg ellensúlyozni tudja. Nálunk, ahol ezeknek az értékeknek nincs tradíciója, társadalmi presztízse, hogy a sajtó szabadságáról már szó se essék, ez fog történni, illetve már meg is történt.

2. Mennyiben személyfüggő az intézmény "kihasználtsága"?

Ha van intézmény, amelynél az azt reprezentáló személy kiemelkedő, meghatározó befolyást gyakorol az intézmény minőségére, akkor az (a köztársasági elnökhöz hasonlóan) éppen az ombudsman intézménye. Ez következik abból a tényből, hogy az ombudsman hagyományos jogi-igazgatási értelemben eszköztelen. Jelentőségét éppen a reprezentáns személyisége, tekintélye, morális súlya határozza meg. Súlytalan tényérnyalóhoz nem érdemes fordulni.

3. Tapsztalt-e hiányosságokat, működési zavarokat, szerep értelmezési gondokat a hazai ombudsmani rendszer fennállása óta?

Személyes érintettségem révén nehéz hitelesként elfogadható választ adni, de külső jelek alapján állítható, hogy a magyar ombudsman rendszer (az Alkotmánybírósághoz hasonlóan) kezdettől fogva hazai és nemzetközi elismertségben részesült, kivívta a széles közönség bizalmát. Annak lerombolása semmilyen szakmai indokkal nem támasztható alá. Az egyetlen ok a hatalmon lévőknek az az igénye, hogy megszabaduljanak a jogállami fékektől. Ehhez képest az esetleges működési, szereptévesztési zavarokból következő korrekciós igények eltörpülnek.

4. Nemzetközi összehasonlításban ismertek-e ombudsman típusok, kategóriák? Hova sorolható a magyar?

Két fő (és több al) kategória ismert. Az első generációs ombudsman az un. maladministration, azaz a rosszul, diszfunkcionálisan működő közigazgatás, a rossz értelemben vett bürokrácia hibáinak kiküszöbölését, a jó közigazgatás kialakítását szolgálja. A másik (posztoszocialista) típusnál, ide tartozik a magyar is, emberi jogi, alapjogi jogvédő funkció a domináns elem.

5. Egyes alkotmányjogászok szerint az ombudsman kezdeményezőbb hozzáállásának kell pótolnia az actio popularis megszűnése okozta hiányt? Mi a véleménye az új jogkörről?

Tisztességes ombudsmannál ez persze egyértelmű (más kérdés, hogy az apparátus kapacitása elegendő-e), de érdeke-e a hatalomnak, hogy amit elért az intézményi reformmal, azt most relativizálja?

6. Milyen elvárásokat fogalmazhatók meg az ombudsmani intézménnyel szemben a 2013-ban Magyarországon?

Vissza kell állítani ez eredeti állapotot és gondoskodni arról, hogy az intézmény társadalmi presztízse helyreálljon.

PÁLYÁZATI EREDMÉNYEK

Tisztelt Pályázók!

2013 júniusában első alkalommal került kiírásra az Ars Boni online jogi folyóirat [pályázata](#), melyre két kategóriában vártunk írásokat. A díjnyertes pályázatok a következők:

Tanulmányok:

I. hely - Gyömbér Béla: A digitális adattartalmak szerzői jogi védelme
díj: ajándékkönyv (Gyenge Anikó - Szerzői jogi korlátozások és a szerzői jog emberi jogi háttere), valamint 20 000 Ft pénzjutalom

II. hely - Nagy Alexandra: A nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények elmélete és gyakorlata
díj: ajándékkönyv (Busch Béla (szerk.) - Büntetőjog II. - Különös Rész), valamint 15 000 Ft pénzjutalom

III. hely - Zágón Orsolya: A „génkezelt felelősség” – avagy egyes környezetjogi felelősségi viszonyok a koegzisztencia kapcsán
díj: ajándékkönyv (Gellérthegyi István - Az engedély szerepe a környezetvédelemben), valamint 10 000 Ft pénzjutalom

Különdíj - Sándor Eszter: A szép új világ és az ő fizetőeszköze
díj: ajándékkönyv (Mezei Péter - A fájlcsere dilemma)

Újságcikkek:

I. hely - Szarka Evelin: A tiltott szavak országa – dióhéjban a kubai sajtó szabadságáról

II. hely - Fedor Anett: A felismerésre bemutatás vizsgálatának fontossága egy rablás tükrében

III. hely - Pálffy Tamás: Imagine the law

Köszönjük mindenkinek a pályázatba fektetett energiát, valamint a [HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.](#) támogatását, a nyerteseknek pedig szívből gratulálunk!

A szerkesztők

Szarka Evelin:

A tiltott szavak országa – Dióhéjban a kubai sajtó szabadságáról

„Megszállottan tisztellem mások szabadságát és véleményét, még az elesetteket is. Ha meghalok vagy megölnék, hát ez volt az oka.”

(José Martí, szabadságharcos és költő)¹

Hogyan lehetséges az, hogy a kubaiak által nagyra becsült és magasztalt José Martí (1853-1895)² szavait elfeledték a Castro-fivérek? Vagy csak bölcsen hallgatnak, és nem vesznek tudomást róluk?

Bár a karibi ország kommunista vezetése az alkotmány 53. cikkében elismeri a sajtó, a véleménynyilvánítás és szólás szabadságát, a tömegtájékoztatási eszközök magánkézbe kerülését tiltja: a kormány finanszírozza a működésüket, ám tartalmukat szigorú cenzúra alá veti;³ ez pedig a sajtó függetlenségének és pártatlanságának elvesztését eredményezi. Deklaráltan „*csak és kizárólag a nemzeti függetlenség és szuverenitás, valamint a kubai nép önrendelkezési jogának megsértése*”⁴ esetén korlátozza a megjelenő anyagokat, de a 62. cikkelyben a „*szocialista társadalom védelmére*” hivatkozva indirekt, látens módon szinte bármely megnyilvánulást önkényesen is rendszerellenesnek bélyegezhet meg.

Totális monopóliuma kiterjed az írott és az elektronikus sajtótermékekre is. Hat rádióadó, öt országos és számos regionális tévécsatornát, illetve két hírügynökséget üzemeltet. A 20. század cenzúrájának igazán csak az internet megjelenése és terjedése jelent kihívást a kormány propagandájától független újságírók tevékenysége folytán.⁵

Börtönben „a rendszer ellenségei”

A rezsimhez hű újságírók mellett mindig akadnak külföldi tudósítók, és olyan hazai publicisták, akik a rendszer nyílt bírálataival megsértik a kubai jogot. Ennek pedig komoly ára van a karibi államban.

A Büntető Törvénykönyv⁶ részletesen szabályozza „*a szocializmust és kommunizmust építő népet*” sértő személyekre kiróható büntetési tételeket.

A taxatív felsorolás az alábbiakra vonatkozik: az ellenpropagandát folytató (*propaganda enemiga*), a felbujtó (*rebelión*), az autoritást megkérdőjelező (*desacato*), az állambiztonságot veszélyeztető (*actos contra la seguridad del estado*) tevékenységekre; az illegálisan megjelenő (*clandestinidad de impresos*), az álhíreket terjesztő (*difusión de noticias falsas, calumnia*), a társadalomra veszélyes (*estado peligroso predelictivo*) és rágalmazó (*difamación*) írások szerzőire; az illegális gyűléseket és demonstrációkat szervező (*asociaciones, reuniones y manifestaciones ilícitas*), ellenállást tanúsító (*resistencia*) személyekre.

Így a disszidenseket, a független újságírókat és az emberi jogi aktivistákat is könnyen elítélhetik békés vagy agitatív pre- és posztkriminális tevékenységükért, akár egy rendőrség által kibocsátott figyelmeztetés (*acta de advertencia*) következtében is.

A rendelkezések szigorát jól mutatja, hogy ha a publicista a munkája közben bármely módon megsérti a közszféra hivatalnokát, akár három évig terjedő börtönbüntetést is kaphat. A társadalom integritására veszélyes személyeket gyógykezelésre küldik, egytől négy évig terjedő speciális munkavégzés vagy tanulás segítségével átnevelik, vagy rendőri felügyelet alá helyezik.

A kulcs az állami képzés és a párthűség

Az Emberi Jogok Amerika-közi Bizottsága szerint Kuba az egyetlen latin-amerikai ország, ahol nem valósul meg a szólásszabadság; a Riporterek Határok Nélkül 2013-as sajtószabadság-indexe⁷ pedig a vizsgált 179 ország közül a 171. helyre sorolja az államot.⁸ A zaklatásnak, megfélemlítésnek és megtorló intézkedéseknek (*actos de repudio*) kitett újságírók ugyanis kizárólag a kormányellenes propagandát tiltó törvényi előírásoknak megfelelő anyagokat jelentethetnek meg, a külföldi hírügynökségek pedig csak a kormányhivatalokon keresztül felbérelt helyi publicistákat alkalmazhatnak.

Jóllehet, nincsen a cenzúrát *de iure* kimondó jogszabály, az újságírói hivatást választóknak kötelező a Kubai Kommunista Párt irányítását elismerő, 1963-ban a prerevolucionárius szervezetekből megalakult Kubai Újságírók Szövetsége (UPEC) tagjává válniuk, ha az állami tulajdonban lévő sajtótermékekben kívánnak publikálni és hivatalos rendezvényekre akarnak bebocsájtást nyerni: „*a Párt a Forradalom vezetője, amelynek egyik legfontosabb eszköze a média*”^{9, 10}

Bár a hivatalosan elismert újságírók kubai viszonylatban jól keresnek, Fidel Castro érvelése szerint a szocialista államok újságírói nem pénzcentrikus kereskedők: komoly, felelősségteljes munkát végeznek. Az állam ezért több egyetemen és intézetben biztosít képzéseket az újságírás iránt érdeklődőknek. Professzionális kurzusokat szervez a havannai egyetem mellett az holguíni, a santiagói egyetem, illetve az 1983-ban az UPEC által alapított José Martí Újságírás Nemzetközi Intézete is.¹¹

A szigorot ellensúlyozandó Fidel Castro 2008-ban okosan és előrelátóan aláírta az ENSZ Közgyűlése által 1966-ban elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányát, amelyben kötelezte magát az abban foglalt szabadságjogok kikényszerítésére.¹²

A politikai foglyoknak a katolikus egyház közbenjárására történő 2010-es szabadon bocsátását és a részleges enyhülést a nemzetközi közösség is elismerte: Kubát 2010. június 21-én az ENSZ Emberi Jogi Tanácsának elnökhelyettesévé választották Genfben.

Digitális hidegháború

Az Amerikai Egyesült Államok a globális közösség nyomása ellenére sem változtat politikáján. A Kubát lejárató kampányának fontos eleme a *yellow journalism*, amelyben a politikai foglyok kirakatpereit és a szólás szabadságát korlátozó gyakorlatot kritizálja.

Az amerikai média által képviselt igazság azonban csak az érem egyik oldalát mutatja: elegendő csupán a máig fenntartott embargóra, vagy az 1992-es Torricelli-törvényre gondolunk, amelynek értelmében az USA gazdasági szankciókkal sújtotta mindazon országokat, amelyek Kubával bármilyen kereskedelmi kapcsolatot létesítettek. Akár a Helms-Burton-törvényt is vizsgálhatjuk, amelynek III. cikke felhatalmazta a kártérítés nélkül kisajátított vagyonú amerikai tulajdonosokat, hogy az Egyesült Államok bíróságain beperelhetik azokat a – világ bármely országában bejegyzett – vállalatokat, amelyek a Kubában államosított javakkal kereskednek vagy azokba fektetnek be

A fenti jogszabályokra adott kubai válasz a médiát sem kímélte: elfogadták a külföldi sajtó tevékenységéről szóló és az ezt felügyelő Nemzetközi Sajtó Központját létrehozó 44/97-es határozatot, valamint az úgynevezett 88-as, a Nemzeti Függetlenség és Kuba Gazdasága Védelméről szóló törvényt¹³, amely húsz év börtönre emeli a büntetési tételét azoknak, akik az amerikai kormánynak szolgáltatnak ki információkat, vagy a Helms–Burton-törvény érvényesülését segítik elő Kubával szemben. A 7.1-es cikkely értelmében öt év letöltendő szabadságvesztés jár a külföldi nyomtatott és elektronikus sajtóval, illetve rádió- és tévétársaságokkal együttműködőknek, ha pedig juttatás fejében nyilatkoznak nekik, akár nyolc év börtönt is kaphatnak.

Az amerikai rendelkezések kényszerpályára sodorják a karibi államot, amely érzékenyen reagál az öt sújtó szankciókra. Mereven elutasít mindent, ami kapitalista, amely az amerikai nép vívmánya; ezért dacból, a nemzeti büszkeség és öntudat által vezérelve önálló utat kíván járni – bizonyítani az általa „kitalált” rendszer létjogosultságát és tökéletességét. Így a liberalizáció és a demokratikus értékek átvétele sem valósulhat meg maradéktalanul.

A kutatás az Európai Unió és Magyarország támogatásával a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú „Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program” című kiemelt projekt keretei között valósult meg.

Jegyzetek:

1. Martí, José (1975): Complete Works. (Editorial de Ciencias Sociales, Havanna, 1975, 3. kötet) 66.
2. A spanyol származású költő–író „a függetlenség apostola”, a Kubai Forradalmi Párt 1892. január 5-i megalapítójaként jelentős szervezőmunkát látott el, programja egyre több követőre talált. Markáns USA-ellenessége és szociális érzékenysége a spanyol-amerikai államok összefogásának szükségességével párosult. A veszélyt az USA gazdasági dominanciájában látta.
3. Leonard, Thomas M. (2005): Fidel Castro élete. (Sirály! Kiadó, Budapest, 2005) 118.
4. Ministerio de Relaciones Exteriores de la República de Cuba (2007): Fehér Könyv, IX. fejezet http://europa.cubaminrex.cu/derechos%20humanos/articulos/consejoderechoshumanos/libro_blanco/capitulo-ix.html, letöltés időpontja: 2012. 04. 15.
5. Press Reference (2012): Cuba. <http://www.pressreference.com/Co-Fa/Cuba.html>, letöltés időpontja: 2012. 04. 23.
6. 78-109., 129-173., 203-204., 207-210., illetve 318. cikke

7. Reporters Without Borders: Press Freedom Index (2013). <http://en.rsf.org/press-freedom-index-2013.1054.html>, letöltés időpontja: 2013. 05. 23.
8. Mögötte csak Vietnám, Kína, Irán, Szomália, Szíria, Türkmenisztán, Észak-Korea és Eritrea áll.
9. Esteban Lazo Hernández (2008), az Államtanács alelnökének beszéde. UPEC VIII. kongresszusa, Havanna, 2008. július (Unión de Periodistas de Cuba, „Un Congreso para refundar”. A magnófelvétel átirata.)
10. Ennek ellenére léteznek olyan *bottom-up* kezdeményezések, mint Adolfo Fenándezé, aki a negyedéves, kritikai hangvételű *watchdog* hírlevelét egy fénymásolóval sokszorosítja mintegy ezer példányban, és a barátai, ismerősei segítségével terjeszti azt.
11. A legrangosabb zsurnalisztikai díj szintén a nemzet költőjének a nevét viseli.
12. Ám azt már nem hangoztatta, hogy annak egyes cikkeihez interpretatív deklarációkat fűz, és bizonyos, az Alkotmánnyal és a belső hatályos jogszabályokkal ellenkező rendelkezéseket csak fenntartásokkal fogad el.
13. Ley 88 de Protección de la Independencia Nacional y la Economía de Cuba (1999). <http://www.cubanet.org/ref/dis/021699.htm>, letöltés időpontja: 2013. 04. 29.

A magyarra fordított tulajdonnevek idegennyelvi megfelelői és rövidítései

Egyesült Nemzetek Szervezete Emberi Jogi Tanácsa – United Nations Human Rights Council (UNHRC)
 Emberi Jogok Amerika-közi Bizottsága – Inter-American Commission on Human Rights (IACHR)
 José Martí Újságírás Nemzetközi Intézete – Instituto Internacional de Periodismo „José Martí”
 Kubai Forradalmi Párt – Partido Revolucionario Cubano (PRC)
 Kubai Újságírók Szövetsége – Unión de Periodistas Cubanos (UPEC)
 Nemzeti Függetlenség és Kuba Gazdasága Védelméről szóló törvény – Ley 88 de Protección de la Independencia Nacional y la Economía de Cuba
 Nemzetközi Sajtó Központja – Centro de Prensa Internacional
 Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya – International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)
 Riporterek Határok Nélkül – Reporters Without Borders
 Sajtószabadság-index – Press Freedom Index

Fedor Anett:

A felismerésre bemutatás vizsgálatának fontossága egy rablás tükrében

A felismerésre bemutatás lefolytatásával születő vallomás esetében is felmerül(het) annak befolyásolása, így a vonatkozó szabályok és szakirodalom tanulmányozására, valamint egy a rablás büntette és súlyos testi sértés büntettének kísérlete miatt jelenleg harmadfokú bíróság előtt folyamatban lévő ügy elemzésére ösztönzött Elek Balázs: A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban című műve.¹ Az említett ügynek a téma szempontjából történő ismertetését azért tartom fontosnak, mert kiváló példaként szolgál arra, hogy a büntetőeljárásban a felismerésre bemutatás eredményének értékelése, bizonyító erejének vizsgálata kiemelkedő, akár döntő jelentőséggel bír(hat) a döntéshozatal során.

A felismerésre bemutatás jogszabályi háttere

A felismerésre bemutatásról egyrészt a Büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény [Be.], valamint a 23/2003. (VI. 24.) IM-BM együttes rendelet [Nyor.] néhány paragrafusa rendelkezik.² Ezen szabályok közül elengedhetetlen a személy felismerésre vonatkozó ismertetése.

A Be. szerint a bíróság, illetőleg az ügyész felismerésre bemutatást rendel el és tart, ha az a személy felismerése céljából szükséges. /122.§ (1)/ A felismerésre bemutatást - ha az ügyész másként nem rendelkezik - a nyomozó hatóság is elrendelheti, és tarthatja. /123.§ (3)/ A terheltnek vagy a tanúnak felismerésre legalább három személyt kell bemutatni. /122.§ (1)/ A felismerésre bemutatás előtt azt, akitől a felismerés várható, részletesen ki kell hallgatni arról, hogy a kérdéses személyt milyen körülmények között észlelte, milyen kapcsolata van vele, milyen ismertetőjeleiről tud. /122.§ (2)/ Személyek bemutatása esetén az ügytől független és a felismerést végző által nem ismert, továbbá a kérdéses személlyel a fő ismertetőjegyekben megegyező tulajdonságú - különösen vele azonos nemű, hasonló korú, testalkatú, bőrszínű, ápoltságú és öltözetű - személyeket kell a kérdéses személlyel egy csoportba állítani. A kérdéses személynek a csoporton belüli elhelyezkedése a többitől jelentősen nem térhet el és nem lehet feltűnő. /122.§ (3)/ A terheltnek vagy a tanúnak – ha más lehetőség nem áll rendelkezésre – felismerésre személy fényképen, illetőleg más adathordozón rögzített kép-, illetőleg hangfelvétele is bemutatatható. /122.§ (1)/ A felismerésre bemutatásra a szemle szabályait értelemszerűen alkalmazni kell /123.§ (1)/, lefolyását rendszerint kép- vagy hangfelvevővel, vagy egyéb berendezéssel rögzíteni kell, a rögzített kép- vagy hangfelvételt az iratokhoz kell csatolni /123.§ (5)/.

A Be. a felismerésre bemutatás befolyástól mentes végrehajtása és annak ellenőrzése érdekében mind a bizonyítási eljárás előkészítésére, mind annak dokumentálására fontos garanciális szabályokat tartalmaz. E szabályokat egészítik ki a Nyor. rendelkezései.

A Nyor. szerint a felismerőt nyilatkoztatni kell arra, hogy a személyt milyen ismérvek alapján azonosította. /47.§/ A felismerésre együttesen bemutatott személyről

fényképfelvételt kell készíteni, és azt a nyomozás iratai között el kell helyezni. /45.§ (2)/ Külön szakasza szabályozza a fénykép bemutatására vonatkozó előírásokat, melyek szerint a bemutatásra kerülő személy fényképét legalább három, hozzá hasonló külsejű személy vagy tárgy fényképe között kell elhelyezni és a fényképeket sorszámmal kell ellátni. A fényképeket a jegyzőkönyv mellékletét képező fényképtablóban a felismerőnek történt bemutatásuk előtt véglegesen rögzíteni kell. Fényképalbum alkalmazása esetén a fényképeket a felismerésre bemutatás előtt – megnevezés nélkül – sorszámozottan, véglegesen rögzíteni kell. /46.§/ A bevezető részben említett, ismertetni kívánt ügy szempontjából pedig a következő fontos szabályt írja elő a Nyor. 44.§-ának (3) bekezdése: „Nem szabad felismerésre bemutatni azt a személyt, akit a nyomozás során fényképnek nyilvános, előzetes bemutatásával kutattak fel, vagy akit a felismerő személy a nyomozási cselekmények végrehajtása során láthatott.”

Ezen részletszabályokon túl a Nyor. 44.§-a általános rendelkezést tartalmaz amely szerint a felismerésre bemutatást olyan körülmények között kell végrehajtani, amelyek a felismerő befolyásolását kizárják.

A felismerésre bemutatás végrehajtása, értékelése

A bizonyítási eljárás végrehajtását több szakaszra oszthatjuk, így beszélhetünk 1) annak előkészítéséről, azaz a felismertetésre való felkészülésről, ezen belül a befolyásolás mentes felismerés feltételeinek biztosításáról, mely jelenti a felismerő előzetes kihallgatását is, összefoglalóan pedig a lefolytatáshoz szükséges személyi és tárgyi feltételek körültekintő és tervszerű biztosítását, 2) a szűkebb értelemben vett végrehajtásról, amely alatt a felismertetésnek a jogszabályi előírásoknak megfelelő körülmények közötti lefolytatása értendő, 3) végül a felismerésre bemutatás eredményét rögzítő szakasról.

A felismerésre bemutatás eredményének rögzítésére az eljárás lefolytatásának záró cselekményeként kerül sor, ugyanakkor, meg kell állapítani, hogy az eljárás és az eredmény értékelése csak az eljárási mozzanatok, adatok folyamatos, pontos rögzítése mellett lehetséges így kívánalom a felismerésre bemutatás folyamatában történő dokumentálása. Finszter Géza szerint: „A felismerésre bemutatást úgy kell rögzíteni, hogy az a dokumentumok alapján rekonstruálható legyen, vagyis azok is képet tudjanak alkotni róla, akik a lefolytatásánál nem voltak jelen.”³ A dokumentumokon túl azonban szükségessé válhat, az eljárásban érintett személyek kihallgatása, illetve a helyszín és a bemutatott személy, vagy tárgy megsejmlélése, ahogyan erre az általam ismertetni kívánt ügyben is sor került a másodfokú bíróság előtt.

A felismerésre bemutatás eredménye tulajdonképpen az a nyilatkozat melyet a felismerő tesz az azonosság vagy különbözőség kérdésében, amely a vallomása része, és amelynek ellenőrzése, értékelése a nyomozás folyamatában és a büntetőeljárás bírósági szakában is jelentőséggel bír. A nyomozás során annak továbbfolytatásának tervezése, irányának meghatározása miatt fontos, míg a büntetőeljárás bírósági szakában a bizonyítékok és azok felhasználhatósága vizsgálata körében, végső soron a döntéshozatalban. Az eredmény értékelését Finszter Géza egy eljárásjogi, kriminalisztikai és pszichológiai

ismereteket egyaránt feltételező, a két észlelést (a felismerésre bemutatás alapjául szolgáló és annak során történt észlelés) és a közte eltelt időszakot komplex módon vizsgáló tevékenységként definiálja.⁴

Ügyismertetés a vonatkozó jogszabályok és a szakirodalom tükrében⁵

Az eset tényállásának lényege a következők szerint foglalható össze. A sértett lakóhelyétől eltérő településen nyugdíjának felvételét követően különböző ügyintézéseket folytatott, majd a nála lévő 58-60 ezer forint készpénzzel a MÁV állomás felé indult, hogy onnan hazautazzon. A szeszes ital befolyása alatt álló sértett a sínek között, derékfájása miatt nehézkesen és lassan haladt. Este fél tizenegy óra körül összetalálkozott az elkövetővel, és amikor egymás közvetlen közelébe értek, az elkövető hirtelen megállította a sértettet, és minden előzmény nélkül felszólította arra, hogy adjon neki pénzt. A sértett ezt megtagadta, az elkövető pedig olyan tartalmú kijelentést tett a sértett felé, hogyha nem kap tőle pénzt, akkor megveri. Ezzel egyidejűleg szemből ököllel, nagy erővel, több alkalommal a fején megütötte a sértettet, aki az ütések következtében a földre került, majd a földön fekvő sértettet az elkövető többször oldalba rúgta, lehajolt hozzá és a sértett zsebében lévő 40 ezer forint készpénzt elvette és utána a helyszínről távozott. A sértett által elszenvedett sérülések külön-külön és együttesen is 8 napon belül gyógyulóak voltak, de az elkövető által kifejtett bántalmazás alkalmas volt a 8 napon túl gyógyuló sérülések okozására.

Az elsőfokú bíróság rablás büntette és súlyos testi sértés büntetének kísérlete miatt megállapította a vádlott büntetőjogi felelősségét, és mint erőszakos többszörös visszaesőt 7 év fegyházbüntetésre ítélte, valamint 7 évre eltiltotta a közügyek gyakorlásától. A városi bíróság ítélete ellen a vádlott és védője fellebbezet elsősorban a vádlott felmentése, másodlagosan büntetésének enyhítése céljából, a főügyészség az elsőfokú ítélet helybenhagyását indítványozta.

A másodfokú bíróságként eljáró törvényszék a fellebbezések elintézésére nyilvános ülést tartott, de az ügyben szükséges bizonyítás felvétele érdekében tárgyalásra tért át és a felismerésre bemutatás eredményének bizonyító erejét befolyásoló nyomozási körülmények tisztázása érdekében tanúként kihallgatta az nyomozás során eljáró rendőrségi állományba tartozó öt személyt. A felismerésre bemutatásra vonatkozó dokumentumok, a nyomozás egyéb iratai, az elsőfokú bírósági eljárás iratai, valamint a másodfokú tárgyaláson tett vallomások, elhangzott nyilatkozatok alapján a felismerésre bemutatásra vonatkozó és ahhoz kapcsolódó eljárási cselekmények a következők szerint rekonstruálhatók.

- 0 óra 35 perc és 1 óra 43 perc között került sor a sértett feljelenésének a jegyzőkönyvbe foglalására. A feljelentés megtételekor a sértett személyleírást szolgáltatott támadójáról, mely szerint a személy férfi, kreol bőrű 160-170 cm magas, 50-60 éves körüli, rövid hajú, zömök testalkatú, aki bajuszt, szakállt nem viselt, az arca csontos volt. /Ehhez képest a vádlott 150 cm magasságú, feltűnő bajuszt viselő, jellegzetes ferde orral bíró férfi./ A nyomozás ismeretlen elkövetővel szemben indult.

- 2 óra 30 perckor az ügyeletvezető utasítást adott a vádlott előállítására.

- 3 óra 29 perc és 3 óra 40 perc között a sértett tanúként történő kihallgatására került sor. A sértettet kihallgató rendőr a bűnügyi nyilvántartásban szereplő fényképet mutatott be a sértettnek, aki ennek alapján a vádlottat választotta ki a sérelmére elkövetett bűncselekmény valószínű elkövetőjeként.

- 12 óra 30 perc és 15 óra 10 perc között történt meg a vádlott előállítása.

- 14 óra 57 perc és 15 óra 30 perc között történt a felismerésre bemutatás és ezzel részben egy időben 15 óra 18 perctől 15 óra 40 percig a sértett folytatólagos kihallgatására került sor. /A felismerésre bemutatáson négy, az arcszörzet kivételével alapvető külső jegyekben különböző, ám kizárólag bajszos, illetve bajszos és szakállt viselő személy bemutatására került sor, annak ellenére, hogy a sértett arcszörzet nélküli elkövetőről adott személyleírást./

- 15 óra 52 perctől 16 óra 15 percig a gyanúsított ki hallgatás zajlott.

Az eljárási cselekmények sorát, azok időbeliségét áttekintve, három alapvető megállapítás tehető: 1) már a feljelentést követően, a vádlott vélhető elkövetőként történő azonosítását megelőzően utasítás történt a vádlott előállítására; 2) a sértett kihallgatásához kötődően a felismerésre bemutatást megelőzően sor került bűnügyi nyilvántartásban szereplő fénykép bemutatására; 3) részben egy időben történt a felismerésre bemutatás és a sértett folytatólagos kihallgatása.

Az 1) és 3) pontban rögzített kérdéses eseményeket érintően sem az elsőfokú eljárás, sem a másodfokú bizonyítás eredménye nem szolgált elfogadható magyarázattal, ezért ezen események tekintetében további elemzés nem folytatható, így a 2) pontban rögzített eljárási cselekmény vizsgálata indokolt.

A 2) pont vonatkozásban viszont tekintettel arra, hogy a fényképanyilvántartás felhasználásával történt felismerés dokumentálására nem került sor olyan módon, hogy az utólag megfelelően ellenőrizhető legyen a fénykép bemutatás inkább általánosságban történő és csupán kisebb részben az ügy tekintetében történő értékelésére van lehetőség.

Szükséges visszautalni a Be. 122.§-ának (1) bekezdésére, amely más lehetőség rendelkezésre állásának hiányában nyújt módot a fénykép bemutatásra, melynek lefolytatására vonatkozó részletszabályokat a Nyor. 46.§-a írja elő. A Nyor. 44.§-ának (3) bekezdése szerint ugyanakkor a fénykép bemutatásra vonatkozóan tiltó rendelkezést tartalmaz, mely az eljárási cselekmény befolyásolás mentes elvégzését szolgálja. Jelen ügyben a felismerésre bemutatás előtt az intézkedő rendőr szerint lehetséges elkövetőként számításba vehető személyekről készült fénykép bemutatására került sor, mely tulajdonképpen alakszerűségek nélkül végbement személyfelismerés volt, azaz „informális felismertetés”.⁶ Az ilyen informális, előzetes, fényképes felismertetés alkalmazására, értékelésére vonatkozóan eltérő álláspontok alakultak ki a kriminalisztikai szakirodalomban. A tiltó álláspont szerint „Azoknak a személyeknek, akik az adott ügyben feltehetően tanúként fognak szerepelni, a bizonyítási eljárás keretében fogadosított felismerésre bemutatás előtt nem szabad informális nyomozási cselekmények keretében az azonosítandó személy [...] fényképét bemutatni.”⁷ Az értékelés vonatkozásában a következő megközelítés ismeretes „Az első felismerést (és ebbe beleértendő az előzetes fényképfelmutatás is) követő minden további megismételt felismerés híján van minden

bizonyítási értéknek.”⁸ Ezzel egyező az az álláspont, amely szerint „[...] a szemtanúkkal végeztetett felismerésre bemutatás olyan nyomozási cselekmény, amelyet meggyőző erővel megismételni nem lehet. Ilyenkor ugyanis lehetetlen eldönteni, hogy az ismételt felismerést a tanú a bűncselekménnyel kapcsolatos észlelése és a felismertetés között az azonosítandó személy fényképét láthatta.”⁹ Ugyanakkor „Ha [...] a lehetséges gyanúsítottakról már fényképek állnak rendelkezésre, azokat a tanúkatatás során fel kell használni”.¹⁰ A korlátozó megközelítés mellett helyt kap tehát egy megengedőbb felfogás is, a fénykép bemutatásának elengedhetetlensége esetére. Ebben a körben a szakirodalmi ajánlás szerint, legalább négy személy fényképének bemutatása szükséges, amelynek során „A fényképeket egy lapon – a bemutatást megelőzően – hitelesen rögzíteni kell, és azt az adatgyűjtést követően a jelentéshez kell csatolni. A dokumentumokból ki kell tűnjön, hogy kik szerepelnek a fényképen, azokat kiknek mutatták be, és az milyen eredménnyel járt”.¹¹

Mivel az ügyben nem az ajánlásnak megfelelően került sor az előzetes fénykép felmutatásra és leginkább arra tekintettel, hogy eredményeképpen a sértett az általa korábban adott személyleírástól eltérő kinézetű vádlottat azonosította, mindenképpen kétségessé válik a kiválasztás és a felismerésre bemutatás eredményének megbízhatósága.

A nyomozás és dokumentálása során nem került tisztázásra, hogy a sértett milyen jellegzetességre tekintettel vélte azonosítani az általa korábban adott személyleírástól eltérő kinézetű vádlottat a fényképfelmutatás alapján és a sértett „meglehetősen semmitmondó magyarázatot adott arra, hogy milyen jellegzetességek alapján ismerte fel [...] vádlottban a rablót”¹² a felismerésre bemutatáson, mikor arra hivatkozott, hogy az elkövetőt az arcáról, sapkájáról és a testalkatáról ismerte fel. A feljelentés megtételekor adott személyleírás és a vádlott testi adottságai közötti eltérésre sem az első-, sem pedig a másodfokú eljárás során lefolytatott bizonyítás nem adott elfogadható magyarázatot.

Mindezek tükrében a másodfokú bíróság arra a következtetésre jutott, hogy „a felismerésre bemutatás eredményének már pusztán formális jelentőséget lehet tulajdonítani, mivel ennek meggyőző erejét értékelhetetlenné teszi [...] vádlott fényképének korábbi bemutatása”.¹³

Arra tekintettel pedig, hogy a sértett vallomásán kívül semmilyen más bizonyíték nem támasztotta alá a vád tárgyát képező bűncselekmények vádlott általi elkövetését, így kétséget kizáró módon nem volt megállapítható a vádlott büntetőjogi felelőssége, a másodfokú eljárás eredményeképpen a vád alóli felmentésére került sor.

Összegzés

Áttekintve a felismerésre bemutatás szabályait és a szakirodalomban kialakult megközelítéseket, ajánlást, kétségtelenül megállapítható, hogy jelen ügyben nem került sor azok maradéktalan betartására és ez az eljárás az eredmény értékelésének nehézsége mellett, (kizárólag) a felismerés megbízhatatlanságának megállapítására vezet(het)ett, amely a büntetőjogi felelősség eltérő megítélését eredményezte. Az ismertetett eset

példaként szolgál arra, hogy a felismertetés előírásoknak megfelelő, befolyásolás mentes elvégzése, és az azonosítás eredményének tárgyilagos értékelése is milyen rendkívüli jelentőséggel bírhat.

Jegyzetek:

1. Elek Balázs: A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban, Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft.)
2. Ld.: 11/2003. (ÜK. 7.) LÜ utasítás 41.§
3. Finszter Géza: A kriminalisztika elmélet és a praxis a büntetőeljárás reform tükrében, Budapest 2005-2007.,
78.,<http://jegyzetes.hu/jegyzetek/jegyzet/Finszter+G%C3%A9za?url=http://users.atw.hu/be/letoltes/Krimjegyzet.doc> (letöltés ideje: 2013. június 6.)
4. Uo., 79.
5. Kisvárdai Városi Bíróság B.303/2011/55. számú ítélete, Nyíregyházi Törvényszék Bf.564/2012/9. számú ítélete.
6. Kriminalisztika tankönyv és atlasz, szerk.: Tremmel Flórián, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 1998., 203.
7. Kriminalisztika 2., szerk.: Bócz Endre, BM Kiadó, 2004., 818.
8. Fenyvesi Csaba: A szembesítés büntető eljárásjogi aspektusai, 9., http://www.mjsz.uni-miskolc.hu/200801/3_fenyvesi.pdf (letöltési idő: 2013. június 6.)
9. 60 év, hatvan bűncselekmény, főszerk.: Korinek László, Belügyi Szemle Szerkesztősége, 2012., 53.,http://www.bm-tt.hu/cuccok/letolt/bm60/2_02_80asevek.pdf (letöltési idő:2013. június 6.)
10. Uo.
11. Kriminalisztika 2., szerk.: Bócz Endre, BM Kiadó, 2004., 818.
12. Nyíregyházi Törvényszék Bf.564/2012/9. ítélet 4. oldal
13. Uo. 5. oldal

Pálffy Tamás:

Imagine the law

Mégis hogyan került a csizma az asztalra? Azt hiszem a legjobb ha Avi Feldman személyénél kezdem a magyarázatot. Kanadában született 1976-ban, majd Izraelben tanult történelmet, filozófiát, művészetet, illetve jogot. Dolgozott gyakorló jogászként, illetve megjelent a művészeti élet különféle szerepeiben is. Egy holland rezidenciaprogram során művészekkel, illetve társadalom- és jogtudósokkal való találkozásait követően 2012-ben kezdett új, jog és művészet viszonyáról való kutatása formát öletni. A kutatás jelenlegi állásának látletele az IMAGINE THE LAW- Képzelt jog című kiállítás (FKSE Stúdió Galéria, 2013. április 7-május 2.), és amelynek apropóján egy délutánon át élvezhettem a kurátor társaságát.

Minden lehet jog – így fogalmazhatnánk meg a lehető legtömörebben a jogi aktivizmus gondolatát, vagy még inkább idézve a kiállítás szinopszist „a jog olyan erős és komplex rendszer, melynek kihatása van életünk összes fontosabb aspektusára (...) jelen van mind a privát, mind a publikus létünk minden területén és befolyással bír tudatunkra és cselekedeteinkre”. Joseph Beuys Gesamtkunstwerk fogalma egy közel azonos gondolati műveletet valósít meg, amikor a művészet határait éppen így kiterjeszti, azt hirdelve, minden lehet művészet... „Talán több a hasonlóság a két rendszer között, mint az elsőre hinnénk.” A kiállítás lényege ezen feltételezett hasonlóságok, kapcsolódási pontok feltárása, kérdése pedig hogy képes lehet –e a két rendszer termékenyen egymásra hatni. A kiállított művek rámutatnak, hogy a művészeti szerepvállalás réges-régen kilépett a műtermekből és múzeumokból, és –jogosan vagy sem- szót követel magának a társadalmi szintű diskurzusokban, tehát *társadalmi aktivitást* mutat. Egyúttal pedig megkérdőjelezi azt is, napjaink „élő joga” betölti –e azokat a társadalmi funkciókat amelyek szolgálatára hivatott.

A kérdésfelvetés maga válasz is egyben: „egyes diskurzusok oly módon alakultak ki, hogy bizonyos károk és sérelmek megfogalmazhatatlanná váltak” áll Nicola Lacey feminista jogelméletéről írt könyvében. A társadalmi művészetet hirdető jog közelébe settenkedése már maga is okozat, egy probléma létére utaló, kiutat kereső jelenség, ami mutatja, hogy bizonyos feszültségeket a jog nem artikulál, vagy nem megfelelően teszi azt. Eszünkbe juthat például a közelmúltból Bukta Imre Másik Magyarország című kiállítása, ami a magyar vidék problémáira reflektált – olyan kérdésekre, amelyek szerepe a jogi diskurzusban ma elhanyagolható. A jogi rendszerek tehát számtalan esetben

kirekesztők, bizonyos problémafelvetések pedig csak az úgynevezett kritikai irányzatok hasábjain mutatkozhatnak.

A kiállításon szereplő művek közül példaként állhat Jonas Staal Új Világkongresszusa, mely által a Berli Biennálén olyan szervezetek képviselői hallathatták hangjukat, amelyekre sokszor homályos és nyilvánosságtól elzárt indokok miatt hivatalos szervek ráütötték a „terrorista” billogot. Brückner János A jövő mártírjai című installációja a Terror Háza mintájára, a Stúdió Galéria falán elhelyezett művészportrékkal kívánja felhívni a figyelmet a kultúrpolitika turbulenciáira. Mindezekből a művekből fontos következtetéseket vonhatunk le, amelyeket jól átgondolt gyakorlati (jogi?) megoldásokká alakíthatunk.

A művészet szerepe ugyanakkor nem korlátozódik kritikai hivatásra, a kiállítás maga is meghirdeti a „másik” utat: „talán most jött el az idő, hogy a művészetekben oly erős imaginatív komponens segítségével átalakítsuk, átstrukturáljuk a jogrendszereket.” Avi Feldman feltételez egy olyan erős „művész” karaktert, amelynek fő attribútumai a tág látókör és széles befogadóképesség, a szabad gondolkodás és a képzelőerő gyakorlati alkalmazása. Ez a művész nem szükségszerűen ecsettel vagy performansszal küzd, *lehet bárki művész*, aki képes a környezetére építően hatni. Ami azt jelenti, hogy a jogász is - aki képes felismerni társadalmának kánonon kívüli igazságtalanságait (amikre tehát a jogi szabályzás még nem, vagy nem megfelelően reflektált) és képes kreatív módon befolyásolni, alkotni és megoldásokat keresni - művész.

**Making Law
Is Art
And
Working in Law
Is Art
And
Good Law
Is the Best Art**

Ha pedig a teljes átlényegüléssel járó felelősséget és kényelmetlenséget nem akarjuk vállalni, még mindig rengeteget tanulhatunk a művészet bevett módszereiből, megfigyelhetjük hatékonyan működő mechanizmusait, elemezhetjük eredményeit és mindezen tanulságokat beemelhetjük jogunk világába. Csak néhányat említve, mobilitás, hálózatos információáramlás, kísérleti hajlam, rugalmasság mind inkább jellemzik a művészvilágot, mint a jogászságot, habár ezek éppen úgy lehetnek - nem kizárólagos - erényei az utóbbinak is.

Itt jövőnk mi, joghallgatók a képbe. A minket megelőző jogászgenerációk szükségtelen ostromozása nélkül tegyük fel magunknak a kérdést, vajon mikor a jogról gondolkodunk (gondolkodunk?), milyen mértékben vagyunk képesek azt a „dobozon kívül” tenni, mennyire engedünk beáramlani idegen gondolatokat ebbe a komollyá merevedett és méltóságteljes tudományba, vagy mennyire elégszünk meg a papírra vetett igazságokkal? Nézzünk szembe magunkkal és hajtsunk fejet a valóság előtt: a jogászság zárt kasztot törekszik alkotni, és ezzel gyakran saját maga elöl zárja el a fejlődés, a szellemi előrehaladás lehetőségét.

A magam perspektívájából szerényen az alábbi konklúziókat vonom le: a jogászságnak soha nem látott dinamizmussal kell fellépnie a rohamosan változó világban. Ehhez nagyfokú nyitottságra, mobilitásra és folyamatos önreflexióra volna szüksége, ami kevés jogterületen, jogászi hivatásban jellemző. Az olyan gondolat kísérletek, mint Avi Feldman

kutatása, képesek lehetnek arra, hogy segítsenek a jogászságnak újraalkotni önképét és átlendülni a múltból a jelenbe. A művészet olyan gyümölcsöző forrás lehet ebben a folyamatban, amit nem lehet mellőzni; „a jog bármiféle kiterjesztése csak interdiszciplináris módon valósulhat meg, mely tekintetbe veszi az emberi értékeket és kultúrát.”

Úgy gondolom, hogy az Egyetemenél megfelelőbb helyet keresve sem találhatnánk egy ilyen jótékony folyamat beindítására, kibontakoztatására. Bízok abban, hogy ezt a cikket sem csak egy szűk társaságnak írom, és a sorok közt sokan felfedezik korábban meg nem fogalmazott, de annál inkább megfogant gondolataikat.